

การศึกษาวิเคราะห์ผลการรักษาอุโบสถศีลของพุทธศาสนิกชน
วัดตลาดใต้ จังหวัดปทุมธานี ที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต
AN ANALYTICAL STUDY OF BUDDHISTS UPOSATHASILA FOR
DEVELOPING QUALITY OF LIFE AT WAT TALADTAI,
PRATHUMTHANI PROVINCE

พระมหาธีระศักดิ์ อธิปัญโญ (เที่ยงธรรม)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

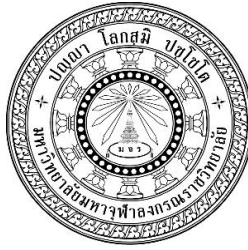
การศึกษาวิเคราะห์ผลการรักษาอุโบสถศีลของพุทธศาสนิกชน
วัดตลาดใต้ จังหวัดปทุมธานี ที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

พระมหาธีระศักดิ์ อธิบุญโญ (เที่ยงธรรม)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๐

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

An Analytical Study Of Buddhists Uposathasila For Developing
Quality Of Life At Wat Taladtai, Pratumthani Province

Phramahatheerasak Athipunyo (Theeangtam)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for the Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

C.E. 2017

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ผลการรักษาอุโบสถศีลของพุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้ จังหวัดปทุมธานี ที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบูรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

(รศ.ดร.เวทย์ บรรณกรกุล)

ประธานกรรมการ

(พระมหาบุญไทย ปุณณมโน, ดร.)

กรรมการ

(รศ.ดร.สุวิญ รักษัตย์)

กรรมการ

(พระเทพสุวรรณเมธี, ดร.)

กรรมการ

(ดร.สุพิชฌาย์ พรพิชฌนรงค์)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

พระเทพสุวรรณเมธี, ดร.

ประธานกรรมการ

ดร.สุพิชฌาย์ พรพิชฌนรงค์

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระมหาธีระศักดิ์ อธิบุญไถ)

- ชื่อวิทยานิพนธ์** : การศึกษาวิเคราะห์ผลการรักษาอุโบสถศีลของพุทธศาสนิกชน
วัดตลาดใต้ จังหวัดปทุมธานี ที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต
- ผู้วิจัย** : พระมหาธีระศักดิ์ อธิบุญโญ (เถียงธรรม)
- ปริญญา** : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
- คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์**
- : พระเทพสุวรรณเมธี, ดร., ป.ธ.๘, พธ.บ. (ปรัชญา), ศศ.ม. (ภาษาสันสกฤต), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
 - : ดร. สุพิชฌาย์ พรพิชฌรงค์, ศศ.บ. (ภาษาไทย), บธ.ม. (บริหารธุรกิจ), ศน.ม. (พุทธศาสนศึกษา), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
- วันสำเร็จการศึกษา** : ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๑

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ๑) อุโบสถศีลในพระพุทธศาสนาเถรวาท ๒) เพื่อศึกษาวิธีการรักษาอุโบสถศีลของพุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้ ๓) เพื่อวิเคราะห์ผลของการรักษาอุโบสถศีลที่นำไปพัฒนาคุณภาพชีวิต การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และได้มีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

จากผลวิจัยพบว่าพุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้ในปัจจุบันมีแรงจูงใจ และเป้าหมายของการรักษาอุโบสถศีล เป็นไปเพื่อประโยชน์ในภพนี้ ชาตินี้เท่านั้น คือ เพื่อให้ตนเอง และครอบครัวมีความสุข เช่น มีความสุขกาย สุขใจ ปราศจากสิ่งใดให้ประสบความสำเร็จตามที่ปรารถนา ส่วนความปรารถนาในชาติหน้าคือปรารถนาสวรรค์ส่วนความปรารถนาอย่างสูงสุด คือ พระนิพพานนั้นเป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่คิดว่าเป็นความปรารถนาที่สูงเกินไปเป็นเรื่องยาก และเป็นไปไม่ได้ จึงไม่กล้าที่จะตั้งความปรารถนา ผู้วิจัยเห็นว่า พุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาอุโบสถศีล อันเป็นศีลที่พิเศษ ศีลอันยิ่ง ของฆราวาสผู้ครองเรือน และพบว่า ในปัจจุบัน อุบาสกอุบาสิกานิยมมารักษาอุโบสถศีลที่วัดดีกว่าการรักษาที่บ้าน เพราะการมาที่วัดทำให้ผู้รักษาศีล ได้ทำบุญ ให้ทาน ฟังธรรม และปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ได้ดีกว่าทำที่บ้าน อันเป็นการบำเพ็ญบุญมีตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาเพื่อให้ได้อานิสงส์จากการปฏิบัติอย่างบริบูรณ์ และยังมีส่วนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อสังคมส่วนรวม ต่อเศรษฐกิจอีกด้วย

Thesis Title : An Analytical Study Of Buddhists Uposathasila For
Developing Quality Of Life At Wat Taladtai, Prathumthani
Province

Researcher : Phramahatheerasak Athipunyo (Theeangtam)

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: PhraTepsuwanmethee, Dr., Pali VIII, B.A. (Philosophy),
M.A. (Sanskrit), Ph.D. (Buddhist Studies).

: Dr.Supitcha Pornpitchanarong, B.A. (Thai), M.B.A. (Business),
M.A. (Buddhist Studies), Ph.D. (Buddhist Studies).

Date of Graduation : March 13, 2018

Abstract

The purposes of this thesis were to study 1) the Eight Precepts in Theravada Buddhist, 2) the methods for observing the Eight Precepts of the Buddhist in Taladtai Temple, and 3) analyzing for the result of Buddhist's observing the Eight Precepts to develop quality of life. The method of this thesis was Qualitative Research and structured interview was used as the survey of this thesis.

The results were found that the Buddhist at Taladtai Temple had an motivation and goal to observe the Eight Precepts for benefit in this life namely making them and their families feel happy in that peace of body, peace of mind, attaining to succeed as their wishes. Moreover, their wishes in next life were to attain of the heaven. However, almost Buddhist in Taladtai Temple did not attained of Nirvana because it was too hard attaining and impossible for them. The researcher had a recommend that Buddhist in Taladtai Temple lacked of knowledge for observing the Eight Precepts which were extraordinary Percept for ordinary people. The researcher also found that both laymen and laywomen almost observe the Eight Precepts in temple which was better than observe the Eight Precepts in their houses because observing the Eight Precepts in temple made Buddhists can make a merit, give alms, listen to sermon and make a meditation better than observe the Eight Precepts in their houses, to perform meritorious acts following the Three Studies

namely morality, concentration and wisdom for the result of merit which perform completely. Moreover, this performing was the part of quality of life development for self, families, social overview and economy.

กิตติกรรมประกาศ

เกล้าฯ ขอประทานโอกาสกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (สมศักดิ์ อุปสโม) เจ้าคณะใหญ่หนกลาง กรรมการมหาเถรสมาคม ประธานกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม เป็นอย่างสูง ที่พระเดชพระคุณฯ ได้เมตตาเปิดการเรียนการสอนหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนานี้ขึ้น เพื่อให้โอกาสในการศึกษา อันส่งผลให้เกล้าฯ ได้เข้ามาศึกษาเป็นรุ่นที่ ๒

ขอกราบขอบพระคุณ พระมหาโกมล กมโล รักษาการผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดีนั้น ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณพระเทพสุวรรณเมธี, ดร. (สุชาติ กิตติปัญญา) รองเจ้าคณะกรุงเทพมหานคร เจ้าอาวาสวัดสุวรรณารามราชวรวิหาร รักษาการผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม ประธานที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เป็นอย่างสูงที่เมตตาให้คำปรึกษา แนะนำ และแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มาโดยตลอด ขอเจริญพรขอบคุณดร. สุพิชฌาย์ พรพิชฌรงค์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำเพิ่มเติมเพื่อความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นของวิทยานิพนธ์ นอกจากนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่กรุณาประสาทความรู้ในด้านต่าง ๆ อันเป็นพื้นฐานสำคัญของวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณ คณะเจ้าหน้าที่หลักสูตรบัณฑิตศึกษา เจ้าหน้าที่ห้องสมุด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม ที่ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการดำเนินการต่าง ๆ และกัลยาณมิตรเพื่อนนิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา รุ่น ๒ ทุกท่านที่ช่วยเป็นกำลังใจให้ งานวิจัยสำเร็จลุล่วง ตลอดจนเจื้ออื้อเพื่อข้อมูลในการทำวิจัย ตลอดถึงผู้เป็นเจ้าของผลงานทางวิชาการอันทรงคุณค่าทุกท่าน ที่ผู้วิจัยนำมาอ้างอิงประกอบในการทำวิจัยในครั้งนี้

คุณงามความดีในการศึกษาค้นคว้าและการจัดทำวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอน้อมนำมาบูชา สักการะแด่พระรัตนตรัย และบูชาคุณบุพการี บิดา มารดา ครูบาอาจารย์ ครอบครัวโยมอริยัญญา หิริญ อนุสรณ์ ผู้ให้การอุปถัมภ์ในการศึกษา ตลอดทั้งอุบาสก อุบาสิกาวัดตลาดใต้ ครูอาจารย์และท่านผู้เป็นเจ้าของตำราที่ได้กรุณาประสิทธิประสาทวิชาความรู้ ยังผลให้ผู้วิจัยได้ประสบความสำเร็จในการศึกษา ด้วยดี ขอกุศลผลบุญนี้จงเป็นพลวปัจจัย แห่งมรรคผลนิพพานของข้าพเจ้าด้วยเทอญ

พระมหาธีระศักดิ์ อธิปัญญา (เที่ยงธรรม)

๑๓ มีนาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
อธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ช
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาการวิจัย	๓
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๓
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๙
๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๙
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๐
๒.๑ ความหมายของอุโบสถศีล	๑๐
๒.๑.๑ ความหมายของศีล	๑๖
๒.๒ ประวัติความเป็นมาของอุโบสถศีล	๑๙
๒.๒.๑ ความเป็นมาของอุโบสถศีลสมัยก่อนพุทธกาล	๑๙
๒.๒.๒ ความเป็นมาของอุโบสถศีลสมัยพุทธกาล	๒๒
๒.๒.๓ ความสำคัญของอุโบสถศีล	๒๓
๒.๓ ประเภทของอุโบสถศีล	๒๓
๒.๓.๑ การรักษาอุโบสถศีลตามวันอุโบสถ	๒๔
๒.๓.๒ การรักษาอุโบสถศีล ตามความประพฤติ	๒๗
๒.๔ อานิสงส์ของอุโบสถศีล	๒๙
๒.๕ สรุปท้ายบท	๓๔
๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย	๓๕

บทที่ ๓ วิธีการรักษาอุโบสถศีลของพุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้	๓๖
๓.๑ วิถีชีวิตชาวบ้านในชุมชนวัดตลาดใต้	๓๖
๓.๒ วิธีการรักษาอุโบสถศีลของพุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้	๓๘
๓.๓ แนวทางการรักษาอุโบสถศีลของพุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้	๔๑
๓.๔ ลักษณะของการรักษาอุโบสถศีลของพุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้	๔๔
๓.๕ ขั้นตอนและวิธีการของการรักษาอุโบสถศีลของพุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้	๔๔
๓.๖ สรุปท้ายบท	๕๐
บทที่ ๔ วิเคราะห์ผลของการรักษาอุโบสถศีลมาพัฒนาคุณภาพชีวิต	๕๒
๔.๑ ทักษะเกี่ยวกับการรักษาอุโบสถศีล	๕๒
๔.๒ ผลที่เกิดต่อตนเอง	๕๖
๔.๒.๑ ด้านร่างกาย	๕๖
๔.๒.๒ ด้านศีล	๕๘
๔.๒.๓ ด้านจิตใจ	๕๙
๔.๒.๔ ด้านปัญญา	๖๐
๔.๓ ผลที่เกิดต่อครอบครัว	๖๑
๔.๔ ผลที่เกิดต่อสังคม	๖๔
๔.๕ ผลที่เกิดต่อเศรษฐกิจ	๖๖
๔.๖ สรุปท้ายบท	๖๘
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๖๙
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๖๙
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๗๑
บรรณานุกรม	๗๓
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก คำถามในการสัมภาษณ์	๗๕
ภาคผนวก ข ภาพการสัมภาษณ์	๗๘
ประวัติผู้วิจัย	๙๕

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อชื่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ การอ้างอิงใช้ระบุ เล่ม/ข้อ /หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ ตัวอย่างเช่น วิ.ม. (บาลี) ๔/๑๒/๑๒ หมายถึง วินัยปิฎก มหาวคคปาติ ภาษาบาลี เล่ม ๔ ข้อ ๑๒ หน้า ๑๒ และ วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๒/๑๒ หมายถึง วินัยปิฎก มหาวรรค พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม ๔ ข้อ ๑๒ หน้า ๑๘

พระวินัยปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
๑	วิ.มหา.	(ไทย) = วินัยปิฎก มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
๔	วิ.ม.	(ไทย) = วินัยปิฎก มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
๙	ที.สี.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
๑๑	ที.ปา.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค	(ภาษาไทย)
๑๒	ม.มู.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปณณาสก์	(ภาษาไทย)
๑๒	ม.ม.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มัชฌิมปณณาสก์	(ภาษาไทย)
๒๐	อง.ทุก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)
	อง.ติก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
๒๑	อง.จตุกก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
๒๓	อง.อฏฐก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
	อง.นวก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต	(ภาษาไทย)
๒๔	อง.ทสก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
๒๕	ขุ.ขุ.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
๒๗	ขุ.ชา.ทุก.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย เอกกนิบาต ชาดก	(ภาษาไทย)
๓๑	ขุ.ป.	(ไทย) = สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ปฏิสัมภีทามวรรค	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
๓๕	อภิ.วิ.	(ไทย) = อภิธรรมปิฎก วิภังค์	(ภาษาไทย)
๓๖	อภิ.ปุ.	(ไทย) = อภิธรรมปิฎก ปุคคลบัญญัติ	(ภาษาไทย)

ข. คำย่อชื่อคัมภีร์อรรถกถา

ให้ชี้แจงการใช้อักษรย่อคัมภีร์อรรถกถาในวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ โดยระบบอ้างอิงอรรถกถาให้ใช้อักษรย่อเหมือนกันทั้งหมด ตามที่บัณฑิตวิทยาลัยกำหนด และระบบอ้างอิง ให้ระบุคำย่อคัมภีร์/ลำดับเล่ม(ถ้ามี) /ชื่อ(ถ้ามี)/หน้า เช่น ที.สี.อ. (บาลี) ๑/๒๗๖/๒๔๐ หมายถึง ทีฆนิกาย สุมงคฺคฺลวีสินี สีสลกขณฺธวคฺคกฺกุฏฺฐกถา ภาษาบาลี เล่ม ๑ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๒๔๐ การอ้างอิงอรรถกถาภาษาไทยผู้วิจัยอาจกำหนดอักษรย่อได้ตามสะดวก โดยอนุวัตตามตัวเลขประจำเล่มอรรถกถาภาษาไทย ซึ่งปัจจุบันมีเฉพาะฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย เช่น ชุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๒/๒/๘๙ หมายถึง พระสูตรและอรรถกถาแปล ชุททกนิกาย ธัมมบท เล่มที่ ๑ ภาคที่ ๒ ตอนที่ ๒ หน้า ๘๙ ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย ๒๕๒๕

อรรถกถาพระสูตรตันตปิฎก

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
ที.สี.อ.	(บาลี) = ทีฆนิกาย สุมงคฺคฺลวีสินี สีสลกขณฺธวคฺคกฺกุฏฺฐกถา	(ภาษาบาลี)
ที.สี.อ.	(ไทย) = ทีฆนิกาย สุมังคฺคฺลวีสินี สีสลกขณฺธวคฺคกฺกุฏฺฐกถา	(ภาษาไทย)
ม.ม.อ.	(ไทย) = มัชฌิมนิกาย ปปัญจสุทนี มูลป็นณาสกัอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ชุ.ช.อ.	(ไทย) = ชุททกนิกาย ปรมัตถโชติกา ชุททกปาฐอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ชุ.สุ.อ.	(ไทย) = ชุททกนิกาย ปรมัตถโชติกา สุตตนิบาตอรรถกถา	(ภาษาไทย)
อง.ต.ก.อ.	(บาลี) = องคฺคฺตฺตรนิกาย มโนรลปฺปฺรณฺณี ติกนินิปาตอฎฺฐกถา	(ภาษาบาลี)
อง.ต.ก.อ.	(ไทย) = อังคฺคฺตฺตรนิกาย มโนรลปฺปฺรณฺณี ติกนินิปาตอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ม.ม.อ.	(ไทย) = มัชฌิมนิกาย ปปัญจสุทนี มัชฌิมป็นณาสกัอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ชุ.วิ.อ.	(ไทย) = ชุททกนิกาย ปรมัตถทีปนี วิมานวัตถุอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ชุ.ชา.ม.อ.	(ไทย) = ชุททกนิกาย มหานิปาตชาตคกอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ชุ.จ.รียา.อ.	(ไทย) = ชุททกนิกาย ปรมัตถทีปนี จรียาปิฎกอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ที.ม.อ.	(ไทย) = ทีฆนิกาย สุมังคฺคฺลวีสินี มหาวรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)

ค. คำย่อเกี่ยวกับคัมภีร์ฎีกา

การอ้างอิงคัมภีร์ฎีกาให้ใช้ระบบอักษรย่อ ตามที่ทางบัณฑิตวิทยาลัยกำหนดไว้ โดยระบุชื่อคัมภีร์ตามด้วยเล่ม (ถ้ามี) ข้อ/หน้า เช่น ที.สี.ฎีกา (บาลี) ๑/๒๗๖/๓๗๓ หมายถึง ทีฆนิกาย สิ้นตลปกาสินี สีสลกขณฺธวคฺคฎีกา ภาษาบาลี เล่ม ๑ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๓๗๓ ฉบับมหาจุฬารฎีกา สำหรับคัมภีร์ฎีกานั้น เผยแพร่อยู่บางคัมภีร์

ฎีกาพระวินัยปิฎก

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
สารตถ.ฎีกา	(ไทย) = สารตถทีปนีฎีกา	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ที่สะท้อนให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของพระพุทธศาสนาในด้านความสัมพันธ์ทางสังคมได้ชัดเจนมากที่สุด ได้แก่คำสอนหลักปฏิบัติในชั้นศีล เพราะศีลเป็นระบบการควบคุมชีวิตด้านนอกเกี่ยวกับการแสดงออกทางวาจา เป็นระเบียบว่าด้วยความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่ชน การจัดสภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมให้เรียบร้อยและเกื้อกูลแก่การดำรงอยู่ด้วยดีของหมู่ชนนั้น เพื่อบรรลุจุดหมายสูงสุดของชีวิตตามความตกลงนับถือของพวกตน หรือเพื่อเข้าถึงประโยชน์และความดีงามสูงสุด

ศีลในพระพุทธศาสนาเป็นหลักความประพฤติทางกาย วาจา และการเลี้ยงชีพสุจริตโดยมีเจตนาเป็นเครื่องประพฤติดังนั้นจากทุจจริต เพื่ออบรมจิตใจให้ตั้งอยู่ในกุศลธรรมทั้งหลาย การฝึกอบรมตนในทางที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกายกับใจ ศีลเมื่อประพฤติตรงตามหลักการสภาพจิตใจจะเป็นอิสระจากตัณหา คุณธรรมที่มีฐานมาจากศีลย่อมมีคุณค่าที่รักษาและส่งเสริมคุณภาพของจิตใจ ประโยชน์ที่ต้องการจากศีลคือการควบคุมความประพฤติ ป้องกันไม่ให้ตกไปสู่ความชั่ว จิตใจสงบจากกิเลสเป็นสมมติที่ส่งคุณค่า สนองปัญญาที่เกื้อกูลแก่การกำจัดอวิชชา และความบริสุทธิ์หลุดพ้น ดังนั้นศีลจึงเป็นหลักความประพฤติที่ต่อเนื่องกันตามเหตุผล เป็นระบบจริยธรรมเพราะผู้ปฏิบัติจะประพฤติได้ถูกต้องก็ต่อเมื่อมีความเข้าใจในระบบ และเหตุผลที่เกี่ยวข้องเป็นพื้นฐานอยู่ด้วยการปลูกฝังให้มีศีลด้วยการเรียนรู้มีสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดี การสั่งสอนที่ถูกต้องนำหลักการมาประพฤติปฏิบัติอย่างต่อเนื่องด้วยความไม่ประมาท^๑

อย่างไรก็ดี ถ้าเทียบกันในระบบชีวิตที่เรามีพระสงฆ์ฝ่ายหนึ่ง และคฤหัสถ์ฝ่ายหนึ่งศีล ๕ เป็นคฤหัสถ์ธรรม หรือธรรมของคฤหัสถ์ คฤหัสถ์มีธรรมคือศีลเบื้องต้นได้ชื่อว่ามีคุณสมบัติของคฤหัสถ์ที่ดี ถ้าเป็นพระสงฆ์ถือศีล ๕ ไม่พอ ต้องถือศีลให้ยิ่งขึ้นไปกว่าบุคคลธรรมดา ถ้าเป็นพระภิกษุถือศีล ๒๒๗ ข้อ เป็นภิกษุณีถือศีล ๓๑๑ ข้อ เพราะฉะนั้น ศีลก็เลยมีเพิ่มเติมนอกเหนือยิ่งขึ้นไปกว่าเพียงศีล ๕ เท่านั้น แต่ศีลที่เพิ่มมากขึ้นไปนั้น โดยมากก็เป็นข้อปฏิบัติเพื่อฝึกฝนตน เช่น ศีล ๘ ของญาติโยม ความจริงญาติโยมถือศีล ๕ ก็เพียงพอจะเป็นคฤหัสถ์ที่ดีแล้ว เมื่อต้องการจะปฏิบัติฝึกฝนตนให้ดียิ่งขึ้นไป ก็ควรถือศีล ๘ หรือศีลอุโบสถ ศีล ๘ นั้นท่านจัดเข้าในจำพวกวัตร วัตร คือ ข้อปฏิบัติพิเศษที่ต้องทำเพื่อฝึกฝนตนเอง ขัดเกลากิเลสของตนเองเพื่อเตรียมจิตให้พร้อมที่จะบำเพ็ญคุณความดีอื่น ๆ ให้มากยิ่งขึ้น ฉะนั้น เมื่อมีศีล ๕ แล้วถ้าต้องการความเจริญในธรรม ก็ไม่ควรหยุดอยู่เพียงศีล ๕ พึง

^๑ พระอุบล กตปุณโย (แก้ววงศ์ล้อม), “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑.

สมาทานศีล ๘ แล้วรักษาไว้อย่าให้ต่างพร้อย ประพฤติปฏิบัติมั่นอยู่ในศีลของตนเพื่อความเจริญอกงามแห่งศีล^๒

อุโบสถศีล เป็นเรื่องของกุศลกรรมที่สำคัญประการหนึ่งของคฤหัสถ์ ผู้ปรารถนาความเจริญอันเป็นบุญกุศลเฉพาะตน หยุดการงานของฆราวาสมีค้ำขาย ทำสวนเป็นต้น ไว้ชั่วครวแล้วมาทำกิจกรรมทางศาสนา เป็นการขัดเกลากิเลสอย่างหยาบให้เบาบาง เป็นหนทางแห่งความสงบอันเป็นความสุขสูงสุดในพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้น พุทธศาสนิกชนผู้ครองเรือนควรรหาโอกาสประพฤติปฏิบัติตามสมควรแก่กำลัง

อุโบสถศีลนั้น มีผู้ปฏิบัติกันมาก่อนพุทธกาล และเป็นชื่อของวันที่เจ้าลัทธิตั้งหลายกำหนดไว้ เพื่อความสะดวกในการทำกิจกรรมตามลัทธิตั้งตั้งของตนมีการงดอาหารเป็นต้น ต่อมาเมื่อพระเจ้ามีพระภาคเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลก จึงทรงบัญญัติอุโบสถศีลอันประกอบด้วยองค์ ๘ พร้อมทั้งไตรสรณคมน์ เพราะฉะนั้น อุโบสถศีลจึงมี ๒ อย่าง คือ ๑. อุโบสถศีลนอกพุทธกาล ได้แก่ การเข้าจำด้วยการงดอาหารตั้งแต่เที่ยงวันไปในวันที่กำหนดไว้ ดังที่พระอรธกถาจารย์กล่าวไว้ในอรธกถาคังคมาลชาดก อัญญกนิบาตว่า บุตรและภรรยาที่ดี บิรवारชนที่ดีของเศรษฐีนั้น โดยที่สุดแม้คนเลี้ยงโคในเรือนนั้น ทั้งหมดล้วนเข้าจำอุโบสถศีลเดือนละ ๖ วัน ๒. อุโบสถศีลในสมัยพุทธกาล ได้แก่ อุโบสถศีลที่เป็นพุทธบัญญัติ อันประกอบด้วยไตรสรณคมน์และองค์ ๘ ประกอบ มี ปาณาติบาต เป็นต้น^๓

สังคมวัดตลาดใต้เป็นสังคมขนาดกลาง มี ๕๖๘ ครัวเรือน ในแต่ละปีมีจำนวนคนที่เข้ามารักษาอุโบสถศีล ซึ่งอยู่ในมัชฌิมวัยและปัจฉิมวัยประมาณ ๓๐ ถึง ๔๐ คน จากประชากรจำนวน ๓,๔๔๓ คน ในการรักษาศีลอุโบสถเห็นได้ว่ายังขาดศรัทธาและความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ ดังจะเห็นว่าการรักษายังไม่ครบกำหนดที่ทางวัดได้วางเอาไว้ ซึ่งยังขาดความเข้าใจในเรื่องนี้เป็นอย่างมาก คำสอนเรื่องอุโบสถศีลนั้นยังมีความหมายที่กว้าง ดังนั้น การรักษาอุโบสถศีลมีวัตถุประสงค์เพื่อการฝึกอบรมอินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เป็นการกระทำความพยายามข่มจิตใจให้สงบระงับความโลภ โกรธ หลง ที่เกิดขึ้น ถือเป็นประเพณีประเพณีหรือการบวชชั่วครวก็ได้^๔ อุโบสถศีลเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้น (บุรพบท) เพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดของชีวิต คือ พระนิพพาน นอกจากนี้ การรักษาอุโบสถศีลยังทำให้พระพุทธศาสนาไม่ขาดสูญซึ่งพุทธบริษัท คือ อุบาสกและอุบาสิกาผู้นับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายคฤหัสถ์^๕ เนื่องจากพระพุทธศาสนาไม่อาจดำรงอยู่ได้นานหากขาดผู้สืบทอดศาสนา และการรักษาอุโบสถศีลยังทำให้เกิดความสงบสุขในส่วนปัจเจกบุคคล และสังคมส่วนร่วมด้วย

ปัจจุบันชุมชนวัดตลาดใต้ ที่ตั้งอยู่เลขที่ ๖ บ้านตลาดเหนือ หมู่ที่ ๓ ตำบลบางชะแยง อำเภอมะนัง จังหวัดปทุมธานี ก็ยังมีความเข้าใจเรื่องอุโบสถศีลไม่ครบถ้วนทุกประเด็น จึงทำให้การปฏิบัติไม่สมบูรณ์ ผลที่ได้รับจึงไม่เต็มที่ ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องอุโบสถศีล หรือไม่มี

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **เล่าให้โยมฟัง**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๓๖.

^๓ วิ.ม.อ. (ไทย) ๔/๓๗๗-๔๓๓.

^๔ ธนิต อยู่โพธิ์, **อานิสงส์อุโบสถศีล**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: ศิวพรการพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๖๐.

^๕ ดูรายละเอียดใน อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๒๙/๑๗๘.

ความรู้ความเข้าใจเลยว่าคำสอนเรื่องอุโบสถศีลเป็นการสอนเกี่ยวกับอะไร และพอรักษาอุโบสถศีลแล้วก็ละเมียดโดยไม่รู้ในหลักคำสอนที่ถูกต้อง บางคนว่าการรักษาอุโบสถศีลนี้รักษายาก เพราะกลัวคือกลัวไม่ได้กินอาหารเย็น กลัวหิว กลัวเป็นโรคกระเพาะอาหาร กลัวรักษาศีลไม่ได้แล้วจะยิ่งบาป เป็นต้น ทำให้จำนวนคนที่เข้ามารักษาอุโบสถศีลนี้นับลดน้อยลง

จากที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาวิธีการรักษาอุโบสถศีลของพุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อวิเคราะห์ผลของการรักษาอุโบสถศีลของพุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้ ที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ว่าเกิดผลดีแก่ผู้ประพฤติและปฏิบัติอย่างไร ทั้งนี้เพื่อที่จะบรรทัดฐานให้อนุชนรุ่นหลังได้เจริญรอยตาม เพื่อเป็นการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่ยืนนานต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาอุโบสถศีลในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาวิธีการรักษาอุโบสถศีลของพุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้
- ๑.๒.๓ เพื่อวิเคราะห์ผลของการรักษาอุโบสถศีลที่นำไปพัฒนาคุณภาพชีวิต

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ อุโบสถศีลในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ วิธีการรักษาอุโบสถศีลของประชาชนวัดตลาดใต้ เป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ ผลของการรักษาอุโบสถศีลที่นำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของพุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้ อย่งไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ร่วมกับการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายประกอบการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมาของการรักษาอุโบสถศีลในพระพุทธศาสนา อานิสงค์ของการรักษาอุโบสถศีล วิธีการรักษาอุโบสถศีลของพุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้ ต.บางชะแยง อ.เมือง จ.ปทุมธานี และผู้วิจัยยังศึกษาพฤติกรรมของพุทธศาสนิกชน วัดตลาดใต้ ต.บางชะแยง อ.เมือง จ.ปทุมธานี ในการรักษาอุโบสถศีล

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเอกสาร

ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าจากหลักฐานข้อมูลในคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลี คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย และอรรถกถาภาษาไทย หนังสือ ตำรา เอกสาร งานวิชาการต่างๆ และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้ ได้แก่ พุทธศาสนิกชนผู้มารักษาอุโบสถศีล จำนวน ๔๐ คน แบ่งออกเป็นอุบาสก ๑๐ คน อุบาสิกา ๓๐ คน ผู้ที่ไม่มารักษาศีลอุโบสถ จำนวน ๒๐ คน แบ่งเป็นอุบาสก ๑๐ คน อุบาสิกา ๑๐ คน รวมทั้งสิ้น ๖๐ คน ได้มาโดยใช้วิธีเจาะจง (Purposive Sampling) ทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และทำการวิเคราะห์ข้อมูล

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ผู้วิจัย ชุมชนวัดตลาดใต้ ต.บางชะแยง อ.เมือง จ.ปทุมธานี

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย ๔ เดือน ตั้งแต่เดือนตุลาคม – เดือนมกราคม

พ.ศ.๒๕๖๑

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

อุโบสถศีล หมายถึง การเข้าอยู่จำโดยถือศีล ๘ ข้อ ในวันอุโบสถศีลหรือวันพระ เป็นวันที่ต้องอยู่เยี่ยงพระ คือบำเพ็ญเนกขัมมะ ศีลแปดที่รักษากันในวันพระ เรียกว่า อุโบสถศีล

การรักษาอุโบสถศีล หมายถึง การรักษาศีลในวันอุโบสถ ผู้รักษาสสามารถเลือกรักษาได้ตามความพร้อมของแต่ละบุคคล

พุทธศาสนิกชน หมายถึง ประชาชนชาย หญิงที่นับถือศาสนาพุทธ ที่มาทำบุญในวัดตลาดใต้ จ.ปทุมธานี

การพัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง การนำอุโบสถศีลมาพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ คือ ด้านการพัฒนาตนเอง เช่น ด้ายกาย ด้านวาจา ด้านใจ ด้านสมาธิ ด้านปัญญา พัฒนาการด้านครอบครัว พัฒนาด้านสังคม พัฒนาด้านวัฒนธรรม พัฒนาด้านเศรษฐกิจ เป็นต้น

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษารายงานการวิจัยในครั้งนี้มีเอกสารที่เกี่ยวข้องในการวิจัยดังนี้

๑.๖.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

กองวิชาการ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ“อุโบสถศีลฉบับมหาจุฬาลงกรณ” พบว่า อุโบสถศีลเป็นกาลยุครพหุมจรรัย เป็นธรรมสำหรับคฤหัสถ์ผู้ครองเรือนประพฤติปฏิบัติ เพื่อบำรุงจิตใจของตนให้แนบแน่นในกุศลธรรม คำว่าอุโบสถศีล แปลว่า จำศีล หมายความว่า ผู้ปรารถนาบุญกุศลพึงประพฤติปฏิบัติตามธรรมนี้เรียกว่าอุโบสถศีล คำนี้เป็นคำเฉพาะกิริยาที่รักษาศีล ๘ ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ เป็นชื่อเฉพาะการรักษาศีล ๘ นี้เท่านั้น ไม่ได้หมายถึงศีลทั่วไป แม้ถึงจะเป็นศีลอย่างอื่นเช่น ศีล ๕ ศีล ๑๐ เป็นต้น ซึ่งมีวิธีอันจำต้องรักษาเช่นเดียวกันกับอุโบสถศีลก็จริง แต่ก็ไม่เรียกว่าอุโบสถศีล คงเรียกว่าศีล ๘ นี้ว่าอุโบสถศีลเท่านั้น

และอุโบสถศีลนี้จัดได้ว่าเป็นธรรมะสำหรับกำจัดกิเลส มีโลก โกรธ หลง เป็นต้น สำหรับคนครองเรือน ท่านจึงเรียกว่าอุโบสถศีล^๖

ชมรมธรรมทาน วัดพระพุทธบาท สระบุรี ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ความมหัศจรรย์แห่งอุโบสถศีล” ไว้ว่า ในสมัยพุทธกาลนั้นบุคคลที่ให้ความสำคัญแก่อุโบสถศีลส่วนมากจะเป็นพระอริยบุคคล คนสามัญมีน้อยที่จะคิดรักษาอุโบสถเพราะคนสามัญไม่พร้อมที่จะรักษาอุโบสถกันนัก เพราะมีวุ่นวายภารกิจต่าง ๆ เรื่องการทำมาหากินห่วงเรื่องความสุขทางกามรมณ์ ผู้จะรักษาอุโบสถศีลจึงตกไปสู่ความสนใจของอริยบุคคลมากกว่าเช่น นางวิสาขา มหาอุบาสิกา ฉัตตปาณิอุบาสิกา มหากาลอุบาสิกาผู้เป็นพระโสดาบันชาวเมืองสาวัตถี และตามปกติอริยบุคคลชั้นอนาคามีย่อมรักษาอุโบสถศีลเป็นประจำตลอดชีวิต เป็นศีลอัตโนมัติจึงทำให้ทราบว่า อุโบสถศีลมีความยิ่งใหญ่อย่างมาก แม้แต่พระอริยบุคคลชั้นอนาคามียังให้ความสนใจสมทานรักษามีได้ขาด ฉะนั้น จะเห็นได้ว่า อุโบสถศีลเป็นจุดดวงแก้ววิเศษมีอยู่เฉพาะในพระพุทธศาสนาเท่านั้น^๗

ปัญญา ใช้บางยาง ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “คัมภีร์อุโบสถศีล” พบว่าพระพุทธเจ้าทรงแสดงประเภทของผู้รักษาศีลอุโบสถศีลแก่นางวิสาขาไว้ว่ามีอยู่ ๓ ประเภท เพื่อให้ผู้รับ สมทานพิจารณาอุโบสถที่ตนรักษาว่าเป็นอุโบสถประเภทใด เป็นอุโบสถที่มีผลอันดีสงฆ์มากหรือน้อย (๑) โคปาลกอุโบสถ (อุโบสถที่ปฏิบัติอย่างคนเลี้ยงโค) บุคคลผู้ที่ปฏิบัติมีใจประกอบไปด้วยอกิขณา ย่อมให้วันเวลาผ่านไปด้วยโลหะเป็นอุโบสถที่ไม่มีผลมาก ไม่มีอันดีสงฆ์มาก ไม่รุ่งเรือง ไม่แผ่ไพศาล (๒) นิคันฐอุโบสถ (เป็นอุโบสถอย่างนิครนถ์) สอนคนอื่นให้มั่วสวาทา การบริโภคของเขาเป็นไปอย่างที่เจ้าของไม่ให้อยู่ในฐานอนินนาทาน เป็นอุโบสถที่มีผลไม่มาก ไม่รุ่งเรือง ไม่แผ่ไพศาลมาก (๓) อริยะอุโบสถ (อุโบสถปฏิบัติอย่างอริยะสาวก) การทำจิตที่เศร้าหมองให้ผ่องแผ้วย่อมมีได้ด้วยความเพียรเป็นอุโบสถที่มีผลมาก รุ่งเรืองมาก แผ่ไพศาลมาก^๘

ประณีต ก้องสมุทร ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ศีล เป็นอาภรณ์อันประเสริฐ” พบว่าบุคคลที่รักษาอุโบสถแล้วเจริญธัมมานุสติ ระลึกถึงคุณของพระธรรมเป็นอาภรณ์ พระพุทธเจ้าตรัสว่าบุคคลนั้นชื่อว่าเข้าจำ “ธรรมอุโบสถ” อยู่ร่วมกับธรรมและมีจิตผ่องใสเพราะปรารถนาธรรม บุคคลที่รักษาอุโบสถแล้วเจริญสังฆานุสติ ระลึกถึงคุณของพระสงฆ์เป็นอาภรณ์ พระพุทธเจ้าตรัสว่าบุคคลนั้นชื่อว่าเข้าจำ “สังฆอุโบสถ” อยู่ร่วมกับสงฆ์และมีจิตผ่องใสเพราะปรารถนาสงฆ์ บุคคลที่รักษาอุโบสถแล้วเจริญสีลานุสติ ระลึกถึงความบริสุทธิ์แห่งศีลของตน พระพุทธเจ้าตรัสว่าบุคคลนั้นเข้าจำ “ศีลอุโบสถ” อยู่ร่วมกับศีลและมีจิตผ่องใสเพราะปรารถนาศีล บุคคลที่รักษาอุโบสถแล้ว เจริญเทวตานุสติ ระลึกถึง

^๖ กองวิชาการ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, **อุโบสถศีล ฉบับมหาจุฬาลงกรณ**, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๔), หน้า ๗.

^๗ ชมรมธรรมทาน วัดพระพุทธบาท สระบุรี, **ความมหัศจรรย์แห่งอุโบสถศีลสารธรรมจากพระไตรปิฎก**, (กรุงเทพมหานคร: ศิลป์สยามและบรรจุกิจภัณฑ์การพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๕๔-๕๕.

^๘ ปัญญา ใช้บางยาง, **คัมภีร์อุโบสถศีล**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ รัตติธรรม, ๒๕๔๘), หน้า ๔๐-๔๑.

คุณของพระธรรมที่ทำให้เกิดเป็นเทวดา พระพุทธเจ้าตรัสว่าบุคคลนั้น เข้าจำ “เทวดาอุโบสถ” อยู่ร่วมกับเทวดา และมีจิตผ่องใสเพราะปรารถนาเทวดา^๙

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปัญโญ) ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “บวชทำไม” พบว่า การถืออุโบสถศีล เป็นการบวชชนิดหนึ่ง ตรงตามความหมายของสิกขาบท ทำตามรอยพระอรหันต์ ๘ ประการ โดยจิตใจก็ได้รับอะไร ๆ เหมือนกับการบวชทุกประการ เพราะว่า ในวันที่ถืออุโบสถศีลนั้น ต้องทำให้มีจิตใจเป็นอย่างอื่น : เป็นจิตที่อิสระหลุดพ้น เป็นจิตที่สงบ ได้ดื่มรสของพระนิพพาน คือ ความเยือกเย็น ไม่มีการรบกวนของกิเลสไม่เกี่ยวข้องกังวลอะไร เหมือนกับว่า สละออกไป แม้แต่ชีวิตก็ไม่คำนึงถึง เหลือแต่การประพฤติปฏิบัติให้ดีที่สุด ในการตามรอยพระอรหันต์^{๑๐}

สำลี รักสุทธี ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ศีล สุตยอดวินัยของศาสนาพุทธ” พบว่า ความหมายของอุโบสถศีลคืออะไร ในหนังสือสุตยอดวินัยของศาสนาพุทธ ระบุว่าอุโบสถศีลเป็นศีลชั้นสูงของผู้ครองเรือน คำว่าอุโบสถมีความหมาย ๖ ประการ (๑)เป็นชื่อการสวดพระปาฏิโมกข์ของพระสงฆ์ ในวันพระ ขึ้น-แรม ๑๕ ค่ำและแรม ๑๔ ค่ำ เรียกว่า อุโบสถกรรม (๒) เป็นการประพฤติวัตรบางอย่างของลัทธินอกพุทธศาสนา เช่น การปฏิญาณตนอดข้าวหนึ่งวันบ้าง สองวันบ้าง หรือปฏิญาณตนบริโภคน้ำผึ้งบ้าง เรียกว่าอุโบสถ (๓) เป็นชื่อช้างตระกูลอุโบสถ (๔)เป็นชื่อของอุโบสถ (๕) เป็นชื่อของวันพระอันเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เรียกว่าวันอุโบสถ (๖) เป็นชื่อของการรักษาศีล ๘ ในวันพระขึ้น-แรม ๘ ค่ำ , ๑๕ ค่ำ กรณีเดือนขาด เรียกว่าอุโบสถศีล มีวันพระเป็นแดน เกิดศีล ๘ มีสมาทานรักษากันในวันพระ เรียกว่าอุโบสถศีล ๘ ที่รักษากันในวันอื่นนอกจากวันพระไม่เรียกศีลอุโบสถ เรียกศีล ๘ ธรรมดา^{๑๑}

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาชัยณรงค์ วรณชโย (เทศสาย) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศีลในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท” พบว่า มนุษย์ประกอบด้วยสิ่งสำคัญ ๒ ประการคือ กายซึ่งเป็นรูปธรรมและใจซึ่งเป็นนามธรรมใน ๒ สิ่งนี้ถือว่าใจมีความสำคัญกว่ากันว่า “ใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว” ในพระพุทธศาสนาก็ถือว่าใจเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดเหมือนอย่างที่เราเองก็ทรงตรัสไว้ว่า “ทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นอยู่กับใจ ใจเท่านั้นเป็นใหญ่ที่สุด และทุกสิ่งทุกอย่างสำเร็จได้ก็เพราะใจอีก หากเป็นคนชั่ว หยาบคำพูด การกระทำของเขาก็จะชั่วหยาบไปด้วย ซึ่งเป็นเหตุให้ความทุกข์ความเดือดร้อน ติดตามเขาเหมือนวงล้อเกวียน หมุนติดตามรอยเท้าโค ตัวมีกำลังไป ฉะนั้น” และยังตรัสได้โดยนัย ตรงกันข้ามกันอีกว่า “หากเป็นใจดี วาจาดี การกระทำดี ของผู้นั้นก็จะติดตามไปด้วยซึ่งจะเป็นเหตุให้ตรงกันข้ามกันอีกว่า หากเป็นคนใจดี วาจาดี การกระทำดีของผู้นั้นก็จะดีไปด้วย ซึ่งจะเป็นเหตุให้ความสุขความไม่เดือดร้อนตามเขาไปทุก ๆ ที่ เขาไปเหมือนว่าเงาติดตามเขาไป ฉะนั้น” ใจจึงเป็นพื้นฐานเป็น

^๙ ประณีต ก้องสมุทร, **ศีลเป็นอารมณ์อันประเสริฐ**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท วี. อินเตอร์ พรีนซ์ จำกัด, ๒๕๕๙), หน้า ๓๙-๔๑.

^{๑๐} พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปัญโญ), **บวชทำไม**, (กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, ๒๕๕๓), หน้า ๖๑.

^{๑๑} สำลี รักสุทธี, **ศีล สุตยอดวินัยของศาสนาพุทธ**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา, ๒๕๕๓), หน้า ๖๒.

องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในพฤติกรรมของมนุษย์ และในระบบการปกติพระพุทธเจ้าทรงจัดวิธีการปฏิบัติที่เป็นพื้นฐานเรียกว่าไตรสิกขา ๓ ได้แก่ (๑) การประพฤติสุจริตทางกาย วาจาและอาชีพ เรียกว่า อธิศีลสิกขา (๒) ในด้านการฝึกคุณภาพของจิต เรียกว่า อธิจิตตสิกขา (๓) การฝึกปัญญาให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงเรียกว่า อธิปัญญาสิกขา^{๑๒}

พระมหาเถรวิไล เตชคำ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “อุบาสกในพระไตรปิฎก” พบว่า อุบาสกมาจากคนทุกวรรณะที่ศรัทธาเลื่อมใสพระรัตนตรัย สามารถบรรลุมรรคผลได้เหมือนบรรพชิต ตั้งใจดำเนินชีวิตให้สมบูรณ์ตามคำสอนมีบทบาทส่งเสริมพระพุทธศาสนา ได้แก่อุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์ สร้างเสนาสนะถาวรวัตถุ มีส่วนในการชำระอธิกรณ์ และประกาศเผยแผ่คำสอน ดังกรณีอธิกรณ์เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทางโลก หรือที่เรียกกันว่า โลกวัชชะ โทษที่ชาวโลกติเตียน จึงต้องอาศัยอุบาสก อุบาสิกา เป็นผู้ทำหน้าที่ช่วยกันตัดสิน วินิจฉัยโดยปราศจากอคติ^{๑๓}

พระมหาบุญเกียรติ วรรณโม (พลเยี่ยม) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมที่เกื้อหนุนต่อการรักษาอุโบสถศีล ของอุบาสกอุบาสิกาในพระพุทธศาสนาเถรวาท” พบว่าการรักษาอุโบสถศีลนั้นแม้จะมีปรากฏมานาน แต่กระนั้นก็มีประชาชนส่วนใหญ่ ไม่ได้รู้จักสมาทานศีล หรือให้ความสำคัญเกี่ยวกับการรักษาอุโบสถศีลมากนัก และผู้ที่มารักษาอุโบสถศีลล้วนแต่เป็นคนแก่หรือคนวัยเกษียณแล้ว ส่วนคนหนุ่มคนสาวคนวัยทำงานก็จะไม่สนใจไม่ให้ความสำคัญ อาจจะเป็นเพราะว่ยังไม่ถึงเวลายังไม่จำเป็นจึงใช้เวลาส่วนใหญ่ สนุกสนานไปกับเรื่องกิน เที่ยว เสพ สนองความต้องการของกิเลสตัวเองจนไม่ให้ความสนใจกับการรักษาอุโบสถศีล นั้นเปรียบเสมือนอาการอันประเสริฐ ผู้มีศีลบริสุทธิ์ จึงเหมือนกับได้สวมเสื้อผ้าเครื่องประดับอันงดงามหาที่ติมิได้ ส่วนผู้ที่มีศีลอยู่บ้าง แต่ยังคงพร้อยไม่สมบูรณ์ก็เปรียบได้กับที่มีเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายอันไม่สวยงาม ขาดตกบกพร่องเศร้าหมองไปบ้าง ลดหล่นกันลงมาจนถึงชนิดมีรอยบุปะมีรอยซ่อมเย็บซุน หรือขาดกระรุ่งกระริง แต่ผู้ไม่มีศีลอยู่เลยแม้เพียงข้อเดียวก็ไม่ผิดอะไรกับคนเปลือยกาย แต่การรักษาศีล หรืออุโบสถศีล ๘ เป็นการยกระดับของจิตใจ เพื่อเพิ่มความบริสุทธิ์ต่อการประพฤติ พรหมจรรย์ซึ่งจะส่งผลต่อการทำสมาธิขั้นสูงให้ได้ผลดียิ่งขึ้นอันเป็นเส้นทางลัดสู่มรรคผลนิพพาน^{๑๔}

พระมหาสุวรรณ เคลือบสุวรรณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติที่มีต่อการไปวัดในวันพระของพุทธศาสนิกชนกับการไปโบสถ์ในวันอาทิตย์” พบว่า พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้มีวันพระขึ้นตามคำทูลของพระเจ้าพิมพิสาร โดยทรงอนุญาตให้พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนรวมตัวกันได้เดือนละ ๖ วัน เหมือนกับผู้นับถือ ศาสนาเช่นแต่ทรงเปลี่ยนจากวันขึ้นและแรม ๑๑ ค่ำ เป็นวันขึ้นและแรม ๑๔ ค่ำแทน แต่ต่อมาหลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้วได้

^{๑๒} พระมหาชัยณรงค์ วรรณชโย(เทศสาย), “ศีลในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนธรรมมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘). หน้าบทคัดย่อ.

^{๑๓} พระมหาเถรวิไล เตชคำ, “อุบาสกในพระไตรปิฎก”, **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๑.

^{๑๔} พระมหาบุญเกียรติ วรรณโม (พลเยี่ยม), “การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมที่เกื้อหนุนต่อการรักษาอุโบสถศีล ของอุบาสกอุบาสิกาในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนธรรมมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๒-๓.

มีการเพิ่มวันพระขึ้นอีก ๒ วัน คือ วันขึ้น ๕ ค่ำและแรม ๕ ค่ำ รวมเป็นเดือนละ ๘ วัน ทางด้านระเบียบปฏิบัติพบว่า พระพุทธเจ้าไม่ทรงเห็นด้วย กับการอดอาหารและการบวชญัตติที่มีผู้นับถือปฏิบัติกันอยู่ในขณะนั้น ทรงดำหนิว่าเป็นกฎเกณฑ์ที่ไร้สาระ ได้บุญน้อย และทรงบัญญัติระเบียบขึ้นใหม่โดยให้ผู้ที่ไปร่วมชุมนุมกันในวันพระได้ฝึกใจด้วยการปฏิบัติตามวิธีการดำเนินชีวิตของพระอรียะ (พระอรหันต์) ที่เรียกว่า อริยอุโบสถ ได้แก่ การรักษาศีล ๘ ข้อตามกำลังศรัทธาผู้มีศรัทธาน้อยให้รักษา ๑ วัน ๑ ค่ำ เรียกว่า ปกติอุโบสถ ผู้มีศรัทธาปานกลางให้รักษาตลอด ๓ วันคือ ก่อนวันพระ ๑ วัน วันพระ ๑ วัน และต่อจากวันพระอีก ๑ วัน เรียกว่า ปฏิชาครอุโบสถ หากผู้ใดมีศรัทธามากก็ให้รักษาติดต่อกันตลอดครึ่งเดือน เรียกว่า ปาฏิหาริย์ปักษุอุโบสถ โดยระหว่างที่รักษาศีลให้พยายามทำใจให้สงบด้วยการให้ทาน เจริญภาวนา ฟังธรรมและสนทนาธรรมตามความเหมาะสมกับความสามารถของแต่ละคน^{๑๕}

พระอุบล กตปุณโณ (แก้ววงศ์ล้อม) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย” พบว่าศีลในพระพุทธศาสนาเป็นหลักประพจน์ทางกาย วาจา และการเลี้ยงชีพสุจริตโดยมีเจตนาเป็นเครื่องประพจน์ตงวันจากทุจริต เพื่ออบรมจิตใจให้ตั้งอยู่ในกุศลธรรมทั้งหลาย การฝึกอบรมตนในทางที่มีความสัมพันธ์ระหว่างกายกับใจ ศีลเมื่อประพจน์ตรงตามหลักการสภาพจิตใจจะเป็นอิสระจากตัณหา คุณธรรมที่มีฐานมาจากศีลย่อมมีคุณค่าที่รักษา และส่งเสริมคุณภาพของจิตใจ ประโยชน์ที่ต้องการจากศีลคือการควบคุมความประพจน์ ป้องกันไม่ให้ตกไปสู่ความชั่ว จิตใจสงบจากกิเลสเป็นสมานที่ทรงคุณค่า สนองปัญญาที่เกื้อกูล แก่การกำจัดอวิชชาและความบริสุทธิ์หลุดพ้น ดังนั้นศีลจึงเป็นหลักความประพจน์ที่ต่อเนื่องกันตามเหตุผล เป็นระบบจริยธรรม เพราะผู้ปฏิบัติจะประพจน์ได้ถูกต้อง ก็ต่อเมื่อมีความเข้าใจในระบบและเหตุผลที่เกี่ยวข้องเป็นพื้นฐานอยู่ด้วยการปลุกฝังให้มีศีล ด้วยการเรียนรู้มีสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดี การสั่งสอนที่ถูกต้อง นำหลักการมาประพจน์ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องด้วยความไม่ประมาท^{๑๖}

สร้อยทอง จตุพร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์การรักษาศีลของพระโพธิสัตว์ ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อประยุกต์ใช้กับสังคมไทยในปัจจุบัน” พบว่า อุโบสถศีลเป็นศีลสำหรับ ๑) ขรราวาสผู้ครองเรือน ซึ่งปรารถนาความสุขอันยอดเยี่ยมในกาลปัจจุบันและอนาคต ๒) ผู้สะสมบารมี เพื่อรู้ธรรมเห็นธรรมและบรรลุมรรคผลนิพพานซึ่งในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงอุโบสถศีลว่าเป็นมหากุศลอันยิ่งใหญ่ สามารถกำจัดอูปกิเลส และยังจัดเป็นพรหมจรรย์อย่างหนึ่งในพรหมจรรย์ ๑๐ อย่าง สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสถึงความสำคัญของการรักษาศีลอุโบสถศีลไว้มากมาย เช่น ในพระพุทธพจน์ที่ว่า “หญิงหรือชายใดเป็นผู้มีศีล เข้าจำอุโบสถอันประกอบด้วย

^{๑๕} พระมหาสุวรรณ เคลือบสุวรรณ, “การศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติที่มีต่อการไปวัดในวันพระของพุทธศาสนิกชนกับการไปโบสถ์ในวันอาทิตย์”, *วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐), หน้า ๒๖๓.

^{๑๖} พระอุบล กตปุณโณ (แก้ววงศ์), “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑.

องค์ ๘ เมื่อละโลกนี้ไปแล้วย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์”^{๑๗} จากพุทธพจน์นี้แสดงให้เห็นว่าการรักษาศีลอุโบสถมีความสำคัญต่อการเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์^{๑๘}

จากการที่ได้ทบทวนเอกสารและทำความเข้าใจสรุปได้ว่าการรักษาศีลอุโบสถ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ฝึกอบรมอินทรีย์เป็นการกระทำความพยายามข่มจิตใจให้สงบ ถือเป็นการประพุดิพรมจรรย์หรือการบวชชั่วคราวก็ได้ เป็นข้อปฏิบัติพิเศษที่ต้องทำเพื่อฝึกฝนตนเอง ชัดเกลากิเลสของตนเอง เพื่อเตรียมจิตใจพร้อมที่จะบำเพ็ญคุณความดีอื่นๆและจะได้นำเอาหลักธรรมมาปรับใช้กับชีวิตประจำวันให้มากยิ่งขึ้น

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ร่วมกับการสัมภาษณ์ (Interview) กลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยกำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

๑.๗.๑ หลักเกณฑ์ในการวิจัยเอกสาร

เอกสารปฐมภูมิ (Primary Source) ผู้วิจัยได้ศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก ทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย และอรรถกถาฎีกา เป็นหลักในการวิเคราะห์

เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Source) ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าตำรา เอกสาร งานวิชาการ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัย

๑.๗.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑.๗.๒.๑ การรวบรวมข้อมูลเอกสาร ผู้วิจัยจะใช้นัยสำคัญที่ปรากฏในเอกสารเป็นหลักในการวิเคราะห์ ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จากผู้ที่มีรักษาอุโบสถศีลที่วัดตลาดใต้จำนวน ๔๐ คน ผู้วิจัยจะสรุปนัยและประเด็นสำคัญ โดยเทียบกับเนื้อหาที่สรุปเป็นข้อมูล ในเอกสารหลัก

๑.๗.๒.๒ ผู้วิจัยจะศึกษาเนื้อหาของข้อมูลทั้งจากเอกสารและการสัมภาษณ์อย่างละเอียด และบันทึกข้อมูลที่เป็นนัยสำคัญ ก่อนสรุปเป็นข้อมูลของผู้วิจัย

๑.๗.๒.๓ การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลผู้วิจัยจะใช้นัยสำคัญของข้อมูลที่ได้วิเคราะห์และนำเสนอเป็นประเด็นตามกรอบการวิจัย

๑.๗.๒.๔ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีแบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้าง และเครื่องบันทึกเสียง กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๔๐ คน

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้ทราบอุโบสถศีลในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๘.๒ ทำให้ทราบวิธีการรักษาอุโบสถศีลของพุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้

๑.๘.๓ ทำให้ทราบผลของการรักษาอุโบสถศีลที่นำไปพัฒนาคุณภาพชีวิต

^{๑๗} อด.ติก. (ไทย) ๒๐/๗๑/๒๘๘.

^{๑๘} สร้อยทอง จตุพร, “วิเคราะห์การรักษาอุโบสถศีลของพระโพธิสัตว์ ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อประยุกต์ใช้กับสังคมไทยในปัจจุบัน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ๑.

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยนี้ผู้วิจัยต้องการวิเคราะห์การรักษาอุโบสถศีลของอุบาสก อุบาสิกาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อประยุกต์ใช้กับสังคมไทยในปัจจุบัน ดังนั้นเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในอุโบสถศีลมากยิ่งขึ้นจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของอุโบสถ ศีล ความเป็นมาและความสำคัญของอุโบสถศีล วิธีการรักษาอุโบสถศีล อานิสงส์ของการรักษาอุโบสถศีล ตลอดจนศึกษารณคดีตัวอย่างการรักษาอุโบสถศีลในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ให้ละเอียด ต่อไป

๒.๑ ความหมายของอุโบสถ

จากการศึกษาคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ได้กล่าวถึงความหมายของอุโบสถดังนี้

ในพระวินัยปิฎก มหาวรรค ภาค ๑ คำว่า “อุโบสถ” ในคำว่า “อุโบสถขันธกะ” นั้นแปลว่า “วันที่เข้าอยู่จำ หรือเข้าจำ งดอาหาร” (อุปสันติ เอตถาติ อุโปสโถ, อุปสันตติ สีสเลน วอนสนเนน วา อุเปตา หุตวา วสันติ)^๑

อุโบสถศัพท์ ใช้ในความหมายต่าง ๆ คือ

(๑) ใช้ในความหมายการยกบาติโมกข์ขึ้นแสดง (อายามาวิโส กบปิน อุโปสถ คมิสสาม)^๒

ดังนั้น

สมัยนั้นพระมหากบปินะอยู่ ณ มัททกัจฉิ มฤคทายวัน เขตกรุงราชคฤห์ ท่านหลีกเร้นอยู่ในที่สงัด ได้เกิดความคิดคำนึงขึ้นในใจว่า “เราควรไปทำอุโบสถหรือไม่ ควรไปทำสังฆกรรมหรือไม่ ที่จริงเราเป็นผู้บริสุทธิ์ด้วยความบริสุทธิ์อย่างยิ่ง” สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงทราบความคิดคำนึงในใจของท่านกบปินะ ได้เสด็จมาปรากฏตรงหน้าท่านกบปินะ แล้วตรัสถามถึงความคิดคำนึงในใจของท่านกบปินะ ท่านกบปินะรับว่าใช่ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงทรงตรัสว่า

“พราหมณ์ทั้งหลาย พวกเธอไม่สักการะ ไม่เคารพ ไม่นับถือ ไม่บูชาซึ่งอุโบสถ เมื่อเป็นเช่นนี้ ใครเล่าจัก เคารพ นับถือ บูชาซึ่งอุโบสถ พราหมณ์ เธอจงไปทำอุโบสถ จะไม่ไปไม่ได้ เธอจงไปทำสังฆกรรม จะไม่ไปไม่ได้”^๓

(๒) ใช้ในความหมายอุโบสถศีล (เอว อฏฐงคสมนนาโคโต โข วิสาเข อุโปสโถ อุบุตุโถ)^๔ หมายถึงศีลอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสแก่นางวิสาขาวา

^๑ ที.สี.อ. (บาลี) ๑/๒๐๘., สารตถ.ฎีกา (ไทย) ๓/๓๘๓/๕๐๘.

^๒ ที.สี.อ. (บาลี) ๑/๒๐๘.

^๓ ดุรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๓๗/๒๑๔.

^๔ ที.สี.อ. (บาลี) ๑/๒๐๘.

“วิชาชา อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ที่บุคคลอยู่จำแล้ว ย่อมมีผลมากมี อานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก แผลไพศาลมาก” เป็นอย่างไร

คือ อริยะสาวก ในธรรมวินัยนี้เห็นประจักษ์ดังนี้ว่า

๑. พระอรหันต์ทั้งหลายเว้นขาดจากฆ่าสัตว์ คือ วางทัณฑฆาตและศีลตราฆาตในสัตว์ทั้งหลายแล้ว มีความละอาย มีความเอ็นดู มุ่งประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์อยู่ตลอดชีวิตแม้เราเองก็เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ วางทัณฑฆาตและศีลตราฆาต มีความละอาย มีความเอ็นดูมุ่งประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์อยู่ตลอดวันหนึ่งกับคืนหนึ่งในวันนี้ เราเชื่อว่าจะได้ทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายและอยู่จำอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ที่ ๑ นี้

๒. พระอรหันต์ทั้งหลายเว้นขาดจากลักทรัพย์ คือ รับเอาแต่ของที่เขาให้ มุ่งหวังแต่ของที่เขาให้เท่านั้น ไม่เป็นขโมย เป็นคนสะอาดอยู่ตลอดชีวิต แม้เราก็ตัดขาดจากการลักทรัพย์รับเอาแต่ของที่เขาให้ มุ่งหวังแต่ของที่เขาให้เท่านั้น ไม่เป็นขโมย เป็นคนอยู่สะอาดอยู่ตลอดวันหนึ่งกับคืนหนึ่งในวันนี้ เราเชื่อว่าจะได้ทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายและอยู่จำอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ที่ ๒ นี้

๓. พระอรหันต์ทั้งหลายละพฤติกรรมอันเป็นข้าศึกต่อพรหมจรรย์ คือ ประพฤติพรหมจรรย์ เว้นห่างไกลจากเมถุนธรรมอันเป็นกิจของชาวบ้านอยู่ตลอดชีวิต แม้เราก็ตละประพฤติกกรรมอันเป็นข้าศึกต่อพรหมจรรย์ อยู่ประพฤติพรหมจรรย์ เว้นห่างไกลจากเมถุนธรรมอันเป็นกิจของชาวบ้านอยู่ตลอดวันหนึ่งกับคืนหนึ่งในวันนี้ เราได้เชื่อว่าจะได้ทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายและอยู่จำอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ที่ ๓ นี้

๔. พระอรหันต์ทั้งหลายเว้นขาดจากการพูดเท็จ คือ พูดแต่คำสัตย์ ดำรงความสัตย์ มีถ้อยคำเป็นหลัก เชื่อถือได้ ไม่หลอกลวงชาวโลกอยู่ตลอดชีวิต แม้เราก็ตเว้นขาดจากการพูดเท็จพูดแต่คำสัตย์ ดำรงความสัตย์ มีถ้อยคำเป็นหลัก เชื่อถือได้ ไม่หลอกลวงชาวโลกอยู่ตลอดวันหนึ่งกับคืนหนึ่งในวันนี้ เราได้เชื่อว่าจะได้ทำ ตามพระอรหันต์ทั้งหลายและอยู่จำ อุโบสถอันประกอบด้วยองค์ที่ ๔ นี้

๕. พระอรหันต์ทั้งหลายเว้นขาดจากการเสพของมีนเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทอยู่ตลอดชีวิต แม้เราก็ตเว้นขาดจากการเสพของมีนเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาทอยู่ตลอดวันหนึ่งกับคืนหนึ่งในวันนี้ เราได้เชื่อว่าจะได้ทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายและอยู่จำอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ที่ ๕ นี้

๖. พระอรหันต์ทั้งหลาย ฉันทมื้อเดียว ไม่ฉันทอนกลางคืน เว้นขาดจากการฉันทในเวลาวิกาลตลอดชีวิต แม้เราก็ตบริโภคมื้อเดียว ไม่บริโภคมื้อกลางคืน เว้นขาดจากการบริโภคในเวลาวิกาลอยู่ตลอดวันหนึ่งกับคืนหนึ่งในวันนี้ เราได้เชื่อว่าจะได้ทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายและอยู่จำอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ที่ ๖ นี้

๗. พระอรหันต์ทั้งหลายเว้นขาดจากการฟ้อนรำขับร้องประโคมดนตรี ดูการ ละเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล การทัดทรง ประดับตกแต่งร่างกายด้วยดอกไม้ของหอมและเครื่องประทีปผิวอันเป็นลักษณะแห่งการแต่งตัวตลอดชีวิต แม้เราก็ตขาดจากการฟ้อนรำขับร้องประโคมดนตรี ดูการละเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล เว้นการทัดทรง ประดับตกแต่งร่างกายด้วยพวงดอกไม้ ของหอม และเครื่อง

ประทีนผิวอันเป็นลักษณะแห่งการแต่งตัวอยู่ตลอดวันหนึ่งกับคืนหนึ่งในวันนี้ เราได้ชื่อว่าทำ ตามพระอรหันต์ทั้งหลายและอยู่จำ อุโบสถอันประกอบด้วยองค์ที่ ๗ นี้

๘. พระอรหันต์ทั้งหลายเว้นขาดจากการนอนบนที่นอนสูงและที่นอนใหญ่ นอนบนที่นอนต่ำ คือ บนเตียงหรือบนที่นอนที่ปูลาดด้วยหญ้าอยู่ตลอดชีวิต แม้เราก้เว้นขาดจากการนอนบนที่นอนสูงและที่นอนใหญ่ นอนบนที่นอนต่ำคือ บนเตียงหรือบนที่นอน ที่ปูลาดด้วยหญ้าอยู่ตลอดวันหนึ่งกับคืนหนึ่งในวันนี้ เราเชื่อว่าได้ทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายและอยู่จำอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ที่ ๘ นี้

วิชาชา อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ที่บุคคลเข้าจำแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก แม้ไพศาลมาก เป็นอย่างนี้แล^๕

นอกจากนี้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ยังตรัสถึงอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ไว้ใน อุโบสถวรรค หมวดว่าด้วยอุโบสถ ในหลายพระสูตร เช่น (๑) สังฆิตตูปสถสูตร ว่าด้วยอุโบสถย่อ^๖ (๒) วิตถตูปสถสูตร ว่าด้วยอุโบสถโดยพิสดาร^๗ (๓) วาเสฏฐสูตร ว่าด้วยอุบาสกชื่อว่า วาเสฏฐะ^๘ และ (๔) โพชฌมาสูตร ว่าด้วยอุบาสิกชื่อว่าโพชฌมา^๙

อุโบสถ ๘ ประการนี้เป็นคุณสมบัติของพระอรหันต์เกิดขึ้นแก่พระอรหันต์ทั้งหลายโดยมรรค เป็นอุโบสถศีลที่บริสุทธิ์ตลอดชีวิตของท่าน พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า ชาวบ้านผู้สมาทานรักษาอุโบสถศีล ชื่อว่าได้ดำเนินตามอย่างพระอรหันต์ (อรหตฺ อนุภโรมิ) ชั่ววันหนึ่งคืนหนึ่ง

(๓) ใช้ในความหมายการจำศีลด้วยการอดอาหาร (สีลฺ สุทฺธสฺส เว สทา ผคฺคฺสุทฺธสฺสุโปส โถ สทา)^{๑๐} การจำศีลด้วยการอดอาหาร ผคฺคฺคุณฺถกฺขํ คือถกฺขํเดือนผคฺคฺ สำหรับผู้หมดจดทุกเมื่อ ดังนั้นอุโบสถก็สำหรับผู้หมดจดทุกเมื่อ

ดังที่พราหมณ์ชื่อสุนทริกภทวาชะ กราบทูลสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า คนจำนวนมากถือกันว่าแม่น้ำพาหุกาเป็นบุญสถาน สามารถลอยบาปกรรมที่ตนได้กระทำแล้วในแม่น้ำพาหุกาได้ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสกับสุนทริกภทวาชะพราหมณ์ว่า

“คนพาลมีกรรมชั่ว แม้จะไปยังแม่น้ำพาหุกา ทำน้ำอชีกกะ ทำน้ำคยา แม่น้ำสุนทริกา แม่น้ำ สรัสสตี ทำน้ำปยาคะ และแม่น้ำพาหุมติ เป็นประจำ ก็ยังบริสุทธิ์ไม่ได้ แม่น้ำสุนทริกา ทำน้ำ ปยาคะ แม่น้ำพาหุกา จักทำอะไรได้ จะพึงชำระคนผู้มีเวร ผู้ทำกรรมหยาบช้า ผู้มีกรรมชั่วให้บริสุทธิ์ไม่ได้เลย ผคฺคฺคุณฺถกฺขํ^{๑๑} เป็นถกฺขํดีทุกเมื่อสำหรับผู้บริสุทธิ์ อุโบสถเป็นวันศักดิ์สิทธิ์ทุกเมื่อสำหรับผู้บริสุทธิ์ วัตรปฏิบัติสมบูรณ์ทุกเมื่อสำหรับผู้บริสุทธิ์ มีกรรมสะอาด

^๕ อัง.อฎฐก. (ไทย) ๒๓/๔๓/๓๐๙-๓๑๐.

^๖ ดุรายละเอียดยใน อัง.อฎฐก. (ไทย) ๒๓/๔๑/๓๐๓-๓๐๕.

^๗ ดุรายละเอียดยใน อัง.อฎฐก. (ไทย) ๒๓/๔๒/๓๐๖-๓๐๙.

^๘ ดุรายละเอียดยใน อัง.อฎฐก. (ไทย) ๒๓/๔๔/๓๑๒-๓๑๔.

^๙ ดุรายละเอียดยใน อัง.อฎฐก. (ไทย) ๒๓/๔๕/๓๑๔-๓๑๗.

^{๑๐} ที.สี.อ. (บาลี) ๑/๒๐๘.

^{๑๑} ม.ม.อ. (ไทย) ๑/๗๙/๑๙๑.

พราหมณ์ ท่านจงอาบน้ำในศาสนาของเรานี้เถิด ท่านจงทำความปลอดภัยในสัตว์ทั้งปวงเถิด^{๑๒}

(๔) ใช้ในความหมาย นาม บัญญัติ (อุโปสถ์ นาม นาคราชา)^{๑๓} นาคราชา ชื่อว่าเป็นบัญญัติ เป็น พญาช้างตระกูลอุโบสถ

พญาช้างตระกูลอุโบสถ^{๑๔} ในที่นี้หมายถึงช้างตระกูลมงคล ๑ ในบรรดา ๑๐ ตระกูล คือ (๑) กภาพกัทธิ (สีด้า) (๒) คังโคยกัทธิ (สีเหมือนน้ำไหล) (๓) ปณทรกัทธิ (สีขาวดั่งเขาไกรลาส) (๔) ตามพกัทธิ (สีทองแดง) (๕) ปิงคกัทธิ (สีทองอ่อนดั่งสีตาแมว) (๖) คันธกัทธิ (สีไม้กฤษณา มีกลิ่นตัวหอม) (๗) มังคกัทธิ (สีนิลอันสูง มีกิริยาท่าทางเดินดงงาม) (๘) เหมกัทธิ (สีเหลืองดั่งทอง) (๙) อุโบสถกัทธิ (สีทองคำ) (๑๐) ฉัททันตกัทธิ (กายสีขาวบริสุทธิ์ดั่งสีเงินยวง แต่ปากและเท้าสีแดง) ในช้างมงคล ๑๐ ตระกูลนี้ ช้างอุโบสถประเสริฐที่สุด

(๕) ใช้ในความหมาย วัน (น ภิกขเว ตทหุโปสเถ สภิกขุกา อาวาสา)^{๑๕} พระสัมมาสัมพุทธเจ้ารับสั่งว่า “ภิกษุทั้งหลาย วันอุโบสถนี้มี ๒ วัน คือ วัน ๑๔ ค่ำ และ วัน ๑๕ ค่ำ ภิกษุทั้งหลาย วันอุโบสถมี ๒ วันเหล่านี้แล”^{๑๖}

ในอรรถกถา ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ได้ให้ความหมายของ อุโบสถ ว่าหมายถึงวันที่เข้าไปอยู่ (จำศีล) ในบพว่า “อุปัสนติ” จำศีล คือเป็นผู้เข้าถึงด้วยศีลหรือด้วยอาการที่ไม่ชวนชวาย ชื่อว่าเป็นผู้จำศีล นอกจากนี้ยังมีการขยายความคำว่า อุโบสถ ไว้หลายความหมายดังนี้

๑. การสวดปาฏิโมกข์ชื่อว่าอุโบสถเช่นพระบาลีว่า อายามาวิโส กบปิน อุโปสถิ คมิสสาม มาเถิตานกัปปินะ พวกเราจักไปทำอุโบสถกัน

๒. ศีลชื่อว่าอุโบสถเช่นพระบาลีว่า เอว อภฺฐังคสมนนาโคโต โข วิสาเฆ อุโปสถิ อุปัตุโถ ฉเนนางวิสาขาศีลประกอบด้วยองค์ ๘ อย่างนี้ เราจำแล้ว

๓. การจำศีล ชื่อว่า อุโบสถ เช่นพระบาลีว่า สุทสส เว สทา ผคฺคุ สุทสสุโปสโถ สทา ผคฺคุณฤกษ์ยอมถึงพร้อมแก่ผู้หมดจดทุกเมื่อ

๔. บัญญัติ ชื่อว่า อุโบสถ เช่นพระบาลีว่า อุโปสถิ นาม นาคราชา นาคราชา ชื่อว่าบัญญัติ

๕. วันที่ควรจำศีลชื่อว่า อุโบสถ เช่นพระบาลีว่า น ภิกขเว ตทหุโปสเถ สภิกขุกาอาวาสา ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ในวันที่ควรจำศีลนั้น วัตว่างภิกษุ วันที่พึงจำศีล มี ๓ วัน คือ วัน ๘ ค่ำ (เรียกวันอัฐมี) วัน ๑๔ ค่ำ (เรียกวันจาทุทสี) และวัน ๑๕ ค่ำ (เรียกวันปณณรสี)

ในคัมภีร์อภิธานวรรณนา ได้ให้ความหมายคำว่า อุโบสถ มีศัพท์ ๕ อย่าง คือ

^{๑๒} ดุรายละเอียดยใน ม.ม. (ไทย) ๑๒/๗๙/๖๘-๖๙.

^{๑๓} ที.สี.อ. (บาลี) ๑/๒๐๘.

^{๑๔} ที.ม.อ. (ไทย) ๑๐/๒๔๖/๒๓๔.

^{๑๕} ที.สี.อ. (ไทย) ๑/๑/๓๔๗.

^{๑๖} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๔๙/๒๒๖.

(๑) ปาติโมกข์ทเทศะหมายถึงการสวดปาติโมกข์ของพระภิกษุสงฆ์และภิกษุณีเช่น สงฺโฆ อุโปสถ กเรยย ปาติโมกข์ อุททิสยย สงฆ์พึงทำอุโบสถสวดปาติโมกข์

(๒) ปณัตตินามบัญญัติ เช่น อุโปสถ นาม นาคราชา หมายถึง พญานาคชื่อ อุโปสถะ

(๓) อุปวาสะหมายถึง การเข้าจำอุโบสถ

(๔) อัญญาคะหมายถึง ศิลอันประกอบด้วยองค์ ๘ เช่น อญฺจ คสมนฺนาคตฺ อุโปสถฺ อุป วสิตฺวา การเข้าอยู่จำอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘

(๕) อุโปสถทินะหมายถึง วันอุโบสถเช่น อชฺชูปุสฺโส ปณฺณโรโส วันนี้เป็นวันอุโบสถ ๑๕ คำ^{๑๗}

อนสนาที่ สยมาที่ วา อุเปจฺจ วสนฺตฺติ อุโปสฺโส อุปฺวาโส หมายถึงการเข้าจำศีล อุโปสถ คือผู้เข้าไปอยู่อาศัยด้วยการอดอาหารถือศีลเป็นต้น^{๑๘}

อุโบสถศีล ยังได้ชื่อว่า นิยมศีล นิยม (นิ+ยมฺ อุปรเม+อ) เพราะเป็นศีลที่ควรงดเว้นตามกาล “กาลาทิวเสน นิยมิตฺพโพนฺนิโย” ส่วนกรรมมีการเข้าอยู่จำศีลตามกาลอันไม่แน่นอนบางครั้งบางคราว ไม่เป็นประจำ อยู่ตามข้างขึ้นข้างแรมบ้าง “ยํ ปนาคณฺตฺนา สุกฺกปกฺขาทิวเสน อนิจฺจํ นิยมิตฺ กาลมฺปฺวาสาทิกํ กมฺมํ อโย นิโย นาม”^{๑๙}

ในคัมภีร์สุมังคลวิลาสินี คำว่า “อุปฺวสนฺติ เอตฺถาติ อุโปสฺโส, อุปฺวสนฺตฺติ สฺเเลน วา อนสนเนน วา อุเปตา หุตฺวา อุปฺวตฺถา วสนฺตฺติ อตฺโถ”^{๒๐} จำแนกมูลที่มาของคำไว้ใน คัมภีร์ อภิธานปทีปิกา – สฺจิจิ ว่า “อุป (บุพพบท) + วส (ธาตุ – นิवास) + อถ (ปัจจัย) = อุโบสถ” โดยตั้งวิเคราะห์ศัพท์ว่า “อุปฺวสนฺติ เอตฺถาติ อุโปสฺโส แปลว่า “อุโบสถ” วิเคราะห์ศัพท์ทั้งสองคัมภีร์นั้นว่า “วันเป็นที่เข้าอยู่” หมายถึงเข้าอยู่ด้วยศีล การอยู่รักษา การอยู่จำ หรือด้วยการไม่กินอาหาร(ในเวลาวิกาล)

พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด ศัพท์วิเคราะห์ ได้ให้ความหมาย ของคำว่า “อุโปสถ” มีศัพท์ ๓ อย่าง คือ

(๑) อุปฺคนฺตฺวา อโรยฺ อฺสฺตฺติ อุโปสฺโส หมายถึงข้างตระกูลอุโบสถ ผู้เข้าสงครามแล้วทนต่อข้าศึก (อุปฺ บทหน้า อฺสฺ ธาตุ ในความหมายว่าทน ฺ อ ปัจจัย, พฤทธิ อฺ เป็นโอ, ลบสระหน้า)

(๒) อุปฺคนฺตฺวา อโรยฺ อฺปาสฺตฺติ อุโปสฺโส หมายถึงพญานาคชื่ออุโบสถ ผู้เข้าไปเผาศัตรูด้วยการฟันไฟใส่ (อุปฺ บทหน้า อฺสฺ ธาตุ ในความหมายว่าเผา, เราร้อน ฺ อ ปัจจัย, พฤทธิ อฺ เป็นโอ, ลบสระหน้า)

^{๑๗} พระมหาสมปอง มุทิโต, คัมภีร์ อภิธานวรรณนา, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทประยูรวงศ์พรีนติ้ง จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๙๖๑-๙๖๒.

^{๑๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๔๖.

^{๑๙} อ้างแล้ว, หน้า ๕๕๙.

^{๒๐} ที.สี.อ. (บาลี) ๑/๑๗๕-๑๗๖.

(๓) อุปวสนติ เอตถ, สีเลน วา อนสนเนน วา อุเปตา หุตวา วสนตติ อุโปสโส หมายถึง ศีล อุโบสถ, การจำศีลแปด, วันอุโบสถ, ปาฏิโมกข์เทศ ธรรมเป็นที่เข้าจำ, กาลเป็นที่เข้าจำ คือเข้าไปอยู่ โดยการถือศีลหรืออดอาหาร (อุป บทหน้า วส ธาตุในความหมายว่าอยู่ อด ปัจจัย)

อนสนาที สยมาที วา อุเปจจ วสนติ เอตถาติ อุโปสโส กาลเป็นที่เข้าถึงการอดอาหาร หรือศีลเป็นต้นแล้วอยู่^{๒๑}

ในพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ได้ให้นิยามศัพท์ ของอุโบสถศีลว่า เป็นศีล ที่รักษาเป็นอุโบสถ หรือ ศีลที่รักษาในวันอุโบสถ ได้แก่ ศีล ๘ ที่อุบาสกอุบาสิกาสมาทานรักษาเป็น การจำศีลในวันพระ คือขึ้นและแรม ๘ ค่ำ ๑๕ ค่ำ (แรม ๑๔ ค่ำในเดือนขาด)^{๒๒}

ในศีลสุดยอดวินัยของพระพุทธศาสนา อุโบสถศีล ยังมีบทวิเคราะห์ศัพท์ว่า อุปวสิตพุโพ ตติ อุโปสโส แปลว่า สภาวธรรมอันบุคคลทั้งหลายผู้ต้องการด้วยบุญพึงเข้าไปอาศัยอยู่ (รักษา) ชื่อว่า “อุโบสถศีล”

คำว่า อุปกิเลส อุเสติ ทหติ อุปตาเปติ วาติ อุโปสโส แปลว่า การกระทำที่กำจัดทำลาย เผาอุปกิเลส ๑๖ ทำให้อุปกิเลส ๑๖ ที่เร่าร้อน เบบางหมดสิ้นไป ชื่อว่า “อุโบสถศีล”จากบทวิเคราะห์ นี้แสดงให้เห็นว่า อุโบสถศีล เป็นมหากุศลอันยิ่งใหญ่ที่สามารถกำจัดอุปกิเลส ๑๖ อันเป็นกิเลสกองใหญ่ได้อีกด้วย^{๒๓}

ในอานิสงส์อุโบสถศีล คำว่า “อุปวสเถ” เป็นคำที่มีกำเนิดมาจากพิธีกรรมเนื่องในยัญพิธี ที่ปฏิบัติกันมาในชมพูทวีป (อินเดีย) ตั้งแต่สมัยพระเวท เป็นเวลาก่อนพุทธกาล เป็นธรรมดาของหมู่ ชนที่อยู่ร่วมกันในครั้งโบราณ ย่อมจะกำหนดวันและพิธีกรรมสำหรับชุมนุมปฏิบัติร่วมกันขึ้น เพื่อ แสดงถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยกำหนดชุมนุมร่วมกันปักษ์ละ ๑ วัน และเดือนละ ๒ วัน คือ ในวัน เปารณมาส ได้แก่ วันเพ็ญมีพระจันทร์เต็มดวง และในวัน ทฺรศ (ทรศ) ได้แก่วันแรกเห็น พระจันทร์ คือวันขึ้น ๑ ค่ำของเดือนใหม่ ซึ่งในวันนั้นคหบดีผู้ครองเรือน ผู้จะปฏิบัติยัญพิธีจะต้อง เตรียมตัวล่วงหน้าด้วยการอดอาหารตลอดวัน หรืออดอาหารบางชนิดในบางเวลาครั้งตกกลางคืน คหบดีผู้นั้นจะต้องเก็บตัวเฝ้าปฏิบัติดูแลกองไฟบูชายัญและอยู่แต่ภายในเคหะของตน เพราะถือกันว่า เป็นวันสำคัญ เทวดาทั้งหลายจะลงมาอยู่ด้วย จึงเรียกวันศักดิ์สิทธิ์นี้ว่า “อุปวสเถ” แปลว่า วันเทวดา มาอยู่ใกล้ (อุป - ใกล้ + วส - อยู่) แล้วกลายมาเป็นการจำศีลด้วยการอดอาหาร (อุปวาส)^{๒๔}

^{๒๑} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙, ราชบัณฑิต), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดศัพท์วิเคราะห์, (กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง, ๒๕๕๐), หน้า ๑๐๙-๑๑๐.

^{๒๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๕๖๔.

^{๒๓} สาลี รักษุที, ศีลสุดยอดวินัยของพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๓), หน้า ๖๓.

^{๒๔} ธนิต อยุโพธิ์, อานิสงส์อุโบสถศีล, (กรุงเทพมหานคร: สมาคมศิษย์มหาธาตุ, ๒๕๑๕), หน้า ๒๘-๒๙.

จากการศึกษานี้ผู้วิจัยสรุป คำว่า “อุโบสถ” ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มีความหมาย ๕ ประการ คือ

๑. หมายถึง การประชุมสวดปาติโมกข์ของพระสงฆ์ ในวันพระขึ้น-แรม ๘ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และแรม ๑๔ ค่ำ เรียกว่า อุโบสถกรรม

๒. หมายถึง ศีลอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ

๓. หมายถึง การจำศีลด้วยการอดอาหาร เรียกว่าการเข้าอยู่จำศีลอุโบสถ คือผู้เข้าไปอยู่อาศัย อดอาหารถือศีลเป็นต้น

๔. หมายถึง นาม บัญญัติ (คือชื่อที่เรียก) เช่นเป็นชื่อของข้างตระกูลหนึ่ง มีสีเป็นสีทอง เรียกว่า ข้างตระกูลอุโบสถ

๕. หมายถึงวันที่เข้าอยู่จำด้วยศีลหรือด้วยการอดอาหารยามวิกาล อันเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า วันอุโบสถ วันที่พึงจำศีล มี ๓ วัน คือวัน ๘ ค่ำ (เรียกวินอัฐมิมิ) วัน ๑๔ ค่ำ (เรียกวินจาตุททสี) และวัน ๑๕ ค่ำ (เรียกวินปณณรสี

อุโบสถศีล มีวันพระเป็นแดนเกิด ศีล ๘ ที่สมาทานรักษากันในวันพระ เรียกว่าอุโบสถศีล ศีล ๘ ที่รักษากันในวันอื่นนอกจากวันพระไม่เรียกว่า อุโบสถศีล เรียกว่าศีล ๘

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยหมายเอาเฉพาะความหมายของวันอุโบสถและการรักษาอุโบสถศีล หรือ ศีลอุโบสถ อันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ที่พุทธศาสนิกชน ต้องการปฏิบัติรักษาให้ยิ่งๆ ขึ้นไป อีก แต่มีข้อจำกัดในการครองเรือน มีภาระต้องรับผิดชอบต่อครอบครัว จึงถือปฏิบัติรักษาเพียงวันหนึ่งคืนหนึ่ง นอกจากนี้อุโบสถศีล ยังเป็นศีลขั้นสูงของผู้ต้องการสั่งสมบารมี เพื่อรู้ธรรมเห็นธรรมและบรรลุมรรคผลนิพาน ซึ่งรายละเอียดผู้วิจัยจะนำเสนอต่อไป

๒.๑.๑ ความหมายของศีล

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเป็นพระศาสดาองค์แรกที่ทรงประกาศ “ศีล” หรือ ข้อห้าม ให้ชาวชมพูทวีปในครั้งพุทธกาลได้ทราบทั่วกัน สำนักเจ้าลัทธิต่าง ๆ ที่มีมากมายในขณะนั้น ยังไม่มีกฎ ข้อห้ามที่ชัดเจน นักบวชในครั้งพุทธกาลเก็บผลไม้กินเอง ประกอบอาหารกินเอง ทานอาหารวันละหลายครั้ง รับเงินรับทอง แสวงหาลาภด้วยกิริยาอาการไม่ดีไม่งามต่างๆเมื่อพระองค์ทรงประกาศหลักปฏิบัติแนวทางคือ “ศีล” ให้พุทธบริษัท ๔ อันประกอบด้วยพระภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ไว้เป็นแนวทางในการปฏิบัติแล้ว พระองค์ก็ทรงสั่งสอนให้ชาวพุทธยึดมั่นรักษาศีลเอาไว้ให้ดี ให้เป็นแบบฉบับเฉพาะของชาวพุทธ อุบาสก อุบาสิกา ในฐานะที่เป็นหนึ่งใน ๔ ของพุทธบริษัท จึงควรปฏิบัติรักษาศีล ๕ ศีล ๘ หรือศีลอุโบสถ โดยให้ทุกคนถือเอาศีลเป็นแนวทาง เป็นปทัฏฐานในการดำรงชีวิต ดังนั้น อุบาสกอุบาสิกา จึงควรทำความเข้าใจกับคำว่า “ศีล” ก่อน ดังต่อไปนี้

ศีล ตามความหมาย พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ได้ให้ความหมายของคำว่า “ศีล”^{๒๕} หมายถึง ข้อบัญญัติที่กำหนดการปฏิบัติทางกายและวาจาทางพระพุทธศาสนา เช่น ศีล ๕ ศีล ๘” แต่โดยทั่วไปมักให้ความหมายว่า ปกติกคือ ปกติของกาย วาจา ใจ ศีล ตามความหมาย

พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ให้ความหมายของคำว่า “ศีล”^{๒๖} หมายถึง ความประพฤติดีทางกายและทางวาจา การรักษากายและวาจาให้เรียบร้อย ข้อปฏิบัติสำหรับการควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงาม การรักษาปกติตามระเบียบวินัย ปกติมารยาทปราศจากโทษ ข้อปฏิบัติในการฝึกหัดกายวาจาให้ดียิ่งขึ้น ความสุจริตทางกายวาจาให้ดียิ่งขึ้น ความสุจริตทางกาย วาจา และอาชีพ มักใช้เป็นคำเรียกอย่างง่ายสำหรับคำว่า อธิศีลสิกขา

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้กล่าวถึง ศีลกับเจตนารมณ์ทางสังคมาว่า ศีล มี ๒ ระดับ คือ หนึ่ง ระดับทั่วไป ได้แก่ ระดับธรรม หรือระดับที่ยังเป็นธรรม คือ เป็น ข้อแนะนำสั่งสอน หรือหลักความประพฤติที่แสดง และบัญญัติไปตามกฎธรรมตาแห่งความดี ความชั่ว ที่เรียกว่ากฎแห่งกรรม ผู้ทำดี ทำชั่ว หรือตามกฎแห่งกรรมนั้น สอง ระดับเฉพาะ ได้แก่ระดับวินัย หรือระดับที่เป็นวินัย คือเป็นแบบแผนข้อบังคับ ที่บัญญัติหรือวาง หรือกำหนดขึ้นไว้เป็นทำนอง ประมวลกฎหมาย สำหรับกำกับความประพฤติของสมาชิกในหมู่ชนหรือชุมชนหนึ่ง โดยสอดคล้องกับความมุ่งหมายของหมู่คณะ หรือชุมชนนั้นโดยเฉพาะ^{๒๗}

สำลี รักสุทธี, ได้กล่าวถึง ศีลไว้ว่าศีล มีความสำคัญต่อการควบคุมกาย วาจา และใจของคนให้เรียบร้อย สงบร่มเย็น และเป็นสุข ศีล มีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม หากคนในสังคม กลุ่มคนชาติศีล สังคมกลุ่มคนนั้น ๆ ก็ไม่น่าอยู่ จะมีปัญหามากมายตามมา

ศีล เป็นระบบการควบคุมและขัดเกลาพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต มีผลต่อกิจกรรม พิธีกรรม พฤติกรรม ความเป็นไปของคนในสังคม ศีล มีความสำคัญและเป็นหัวใจในการปฏิบัติธรรมอันสำคัญยิ่ง ตามคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะศีล คือ สิ่งที่จะต้องมาก่อน มาอันดับแรกในการศึกษาและปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา คือ เริ่มจาก ศีล สมาธิ ปัญญา ถ้าไม่มีศีลก็จะไม่มีสมาธิ และจะเกิดปัญญาไม่ได้

ศีล มีความสำคัญต่อความเป็นมนุษย์ของคน คนกับมนุษย์จะมีความเหมือนกันเพียงร่างกายแต่จะแตกต่างกันที่มีศีล คนถ้าไม่มีศีลก็จะไม่แตกต่างจากสัตว์ทั่ว ๆ ไปอาจร้ายกว่าสัตว์ด้วยซ้ำ ศีลจะทำให้คนให้เป็นมนุษย์ได้เพราะมนุษย์ แปลว่า ผู้มีจิตใจสูงคนที่ไม่มีศีลเป็นคนจิตใจต่ำจะเป็น

^{๒๕} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทอักษรเจริญทัศน์ จำกัด, ๒๕๓๙), หน้า ๗๘๔.

^{๒๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์.พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๒๔๕.

^{๒๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๔๓๑.

ผู้ใกล้ชิดพระศาสนา พึงมีพึงปฏิบัติอย่างเยี่ยงมให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป เช่น อุโบสถศีลซึ่งเป็นหัวข้อที่ผู้วิจัย จะต้องทำการศึกษาในรายละเอียด ต่อไป

๒.๒ ประวัติความเป็นมาของอุโบสถศีล

๒.๒.๑ ความเป็นมาของอุโบสถศีลสมัยก่อนพุทธกาล

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา การเข้าจำอุโบสถศีลมิได้มีแต่เฉพาะในพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่มีและเกิดขึ้นมาก่อนพุทธกาล การรักษาอุโบสถศีลในสมัยก่อนพุทธกาลนั้นเป็นไปในบุคคล ๓ จำพวก คือ

(๑) พระโพธิสัตว์ ผู้บำเพ็ญบารมี กระทำความดีต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุสัมโพธิญาณ เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต แม้ชีวิตร่างกายก็เสียสละได้ และความดีอย่างหนึ่งที่พระโพธิสัตว์ถือปฏิบัติเป็นประจำคือการรักษาอุโบสถศีล เช่น

พระโพธิสัตว์ เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพระราชา ทรงพระนามว่าพระเจ้ามณฑเว พระเจ้านิมิ พระเจ้าเนมิราช พระเจ้าสาธินราช เป็นพระราชาผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชาเป็นมหาราชผู้ตั้งมั่นในธรรม ทรงประพฤติธรรม ทรงรักษาอุโบสถทุกวัน ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และวัน ๘ ค่ำ แห่งปีกษ์ เวลาล่วงไปหลายปี หลายร้อยปี หลายพันปี เมื่อปรากฏพระเกศาหงอกเกิดขึ้นบนพระเศียร ท่านก็จะรู้ว่า เทวทูต ปรากฏแก่พระองค์แล้ว ท่านเหล่านี้ก็จะสละราชสมบัติออกผนวชเป็นบรรพชิต แม้พระราชาโอรส และพระราชนัดดาของพระเจ้ามณฑเว เมื่อปรากฏพระเกศาหงอกเกิดขึ้นบนพระเศียรก็ทรงสละราชสมบัติออกผนวชเป็นบรรพชิตเช่นกัน ท้าวเธอเหล่านี้ทรงเจริญพรหมวิหาร ๔ ประการ มีเมตตาจิต กรุณาจิต มุทิตาจิต อุเบกขาจิต แผ่ไปตลอดทิศที่ ๑ อยู่ ทิศที่ ๒... ทิศที่ ๓... ทิศที่ ๔... ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศเฉียง แผ่ไปตลอดโลกทั่วสัตว์ทุกหมู่เหล่า ในที่ทุกสถาน ด้วยใจประกอบด้วยเมตตาจิตอันไพบุลย์ เป็นมหัคคตะไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่^{๓๑๑} ผลจากการทรงประพฤติธรรมและรักษาอุโบสถ ทุกวัน ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และวัน ๘ ค่ำ แห่งปีกษ์ ของพระราชาทั้ง ๔ พระองค์นี้เรื่องลือดังไปถึงสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ทำให้เหล่าเทพเทวดาทั้งหลายปรารถนาอยากจะได้เห็นพระองค์ จนท้าวสักกะจอมเทพต้องให้มาตลีเทพนาราชรถไปรับ พาไปชมสวรรค์และชมนรก ทรงเสวยทิพย์สมบัติอยู่ในเทวโลกด้วยอรรถภาพมนุษย์ นานนับตามปีของมนุษย์ได้ ๗๐๐ ปี ทรงเบื่อหน่ายทิพย์สมบัติขอลกลับมายังโลกมนุษย์ทั้งที่ท้าวสักกะขอให้อยู่เสวยสุขในหมู่เทพชั้นดาวดึงส์ ทรงตรัสว่า สิ่งใดที่ได้มาเพราะเหตุที่ผู้อื่นให้ สิ่งนั้นเปรียบกันได้เหมือนยานพาหนะที่ยืมเขามา พระองค์ไม่ปรารถนา บุญทั้งหลายที่ตัวเองจะเป็นทรัพย์เฉพาะตน ขออยู่ในหมู่มนุษย์จะทำกุศลให้มากด้วยการให้ทาน ประพฤติธรรมให้สม่ำเสมอ การส่ำรวมและการฝึกฝนอินทรีย์เป็นกรรมที่บุคคลทำแล้วมีความสุขและไม่ทำให้เดือนร้อนในภายหลัง และจะได้รับการรักษาอุโบสถทุกวัน ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และ ๘ ค่ำ แห่งปีกษ์ ต่อไป

^{๓๑๑} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๑๑, ๓๑๕/๓๗๖, ๓๘๐.

ในอรรถกถา จริยาปิฎก พระโพธิสัตว์เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็น สังขพราหมณ์^{๓๒} เรือแตกกว่าย่น้ำอยู่ ๗ วัน และเมื่อครั้งที่เสวยพระชาติเป็นพระมหาชนก^{๓๓} เรือแตกกว่าย่น้ำอยู่ ๗ วันเช่นกัน สังเกตเห็นพระจันทร์เต็มดวงในวันอุโบสถรู้ว่าวันนี้เป็นวันอุโบสถ ท่านก็มีวิธีปฏิบัติโดยเอาน้ำเค็มบ้วนปากแล้วอธิษฐานอุโบสถ แม้พระชาติที่เป็นกระต่าย^{๓๔} ในสสบัณฑิต ท่านสังเกตเห็นพระจันทร์เต็มดวงในวันอุโบสถรู้ว่าวันนี้เป็นวันอุโบสถ ท่านก็อธิษฐานอุโบสถ และท่านยังสอนให้สหายของท่านอันมี ลิง สุนัขจิ้งจอก ลูกนาค รักษาอุโบสถด้วย และให้ประพตีกุศลธรรม ตั้งอยู่ในกรรมอันงาม

พระโพธิสัตว์เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็น พระภริทัตตนาคราช^{๓๕} ได้เห็นวิมานสมบัติของ ท้าวสักกะเกิดความปรารถนาในสมบัตินั้น แต่ตนอยู่ในอิตถภาพของนาค จะหาสมบัติเท่านั้นนั้นยาก ทรงรังเกียจอิตถภาพนาค จึงรักษาอุโบสถศีล ด้วยการอธิษฐานอุโบสถมีองค์ ๔ ว่าผู้ใดต้องการผิวหนังเนื้อ เอ็น กระดูกก็จงเอาไปเถิด เพื่อต้องการเกิดในสวรรค์บ้าง

พระโพธิสัตว์เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็น จัมเปยยกนาคราช^{๓๖} เป็นผู้ประพติจริธรรม เพียบพร้อมด้วยศีลวัตร รักษาอุโบสถศีล ด้วยปรารถนาประโยชน์อันสูงสุด คือความเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต

พระโพธิสัตว์เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็น สังขपालะนาคราช^{๓๗} เกิดเบื่อในอิตถภาพนาค ต้องการเกิดเป็นมนุษย์ เพราะอิตถภาพมนุษย์เท่านั้นที่สามารถบำเพ็ญบารมี ทำให้สิ้นสุดซึ่ง ชาติ ชรามรณะ พ้นจากความทุกข์ เข้าถึงพระนิพพานได้ท่านจึงรักษาอุโบสถ ด้วยการอธิษฐานอุโบสถมีองค์ ๔ ว่าผู้ใดต้องการผิวหนังเนื้อ เอ็น กระดูกก็จงเอาไปเถิด

(๒) พระเจ้าจักรพรรดิผู้ได้รับมูรธาภิเษก^{๓๘} ประพติจริธรรม รักษาอุโบสถศีล เพื่อความสมบูรณ์แห่งรัตนะ ๗ ประการ ทรงประพติจักรวรรดิวัตรอันประเสริฐ สนานพระเศียรในวันอุโบสถ ๑๕ ค่ำ รักษาอุโบสถ ประทับอยู่บนชั้นบนปราสาทหลังงาม เพื่อให้จักรแก้วอันเป็นทิพย์ที่หายไป กลับมา^{๓๙} โดยบริโภคอาหารก่อนอธิษฐานอุโบสถ จากนั้นจะไม่บริโภคอาหารอีกจนกว่าจะพ้นวันอุโบสถ^{๔๐}

(๓) อุบาสก อุบาสิกา ขรรวาสผู้ครองเรือน ที่ต้องการปฏิบัติรักษาให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีกเช่น ในพรหมนารถชาดก พระเจ้าอังคตราชตรัสดำหนิพระราชธิดารุจา ผู้สมათานอุโบสถ และขอทรัพย์เพื่อบริจาคทานว่า

^{๓๒} ขุ.จริยา.อ. (ไทย) ๙/๓/๖๑.

^{๓๓} ขุ.ชาม.อ. (ไทย) ๔/๒/๑๐๐.

^{๓๔} ขุ.จริยา.อ. (ไทย) ๙/๓/๒๑๖.

^{๓๕} ขุ.จริยา.อ. (ไทย) ๙/๓/๒๔๖.

^{๓๖} ขุ.จริยา.อ. (ไทย) ๙/๓/๒๖๔.

^{๓๗} ขุ.จริยา.อ. (ไทย) ๙/๓/๓๕๘.

^{๓๘} มูรธาภิเษก หมายถึงพิธีหลังน้ำรดพระเศียรในงานราชาภิเษก หรือพระราชพิธีอื่น ๆ

^{๓๙} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๘๕/ ๖๓.

^{๔๐} ขุ.ชาม.อ. (ไทย) ๓/๕/๕๑๔.

“ลูกหญิงทำทรัพย์ให้พินาศเสียเป็นอันมากหาประโยชน์มิได้ ลูกหญิงยังรักษาอุโบสถ ไม่บริโภคข้าวและน้ำเป็นนิตย์ ลูกหญิงเอ๋ย ตราบเท่าที่ลูกยังมีชีวิตอย่าอดอาหารเลย ปรโลกไม่มีพรอก จะลำบากไปทำไม ไร้ประโยชน์”^{๔๑}

หรือเมื่อชาติก่อน ภพก่อน^{๔๒} กำเนิดก่อน^{๔๓} สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิดเป็นมนุษย์สมათานในกุศลธรรม สมათานมั่นคงในกายสุจริต วชิสุจริต มโนสุจริต ในการจำแนกทาน ในการสมათานศีล ในการรักษาอุโบสถ หลังจากตายแล้วไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ และเมื่อจุติจากเทวโลกมาเกิดเป็นมนุษย์ ได้ลักษณะมหาบุรุษมีฝ่าพระบาทเสมอกัน^{๔๔} และลักษณะพระเศียรดุจประดับด้วยกรอบพระพักตร์^{๔๕}

แม้แต่พระมารดาของพระโพธิสัตว์ก็ทรงอธิษฐานองค์อุโบสถ ดังที่อรรถกถาจารย์กล่าวไว้ว่า “ได้ยินว่า ในครั้งนั้นจำเดิมแต่วันที่ ๗ แห่งอาสาฬหบูรณมี พระมารดาของพระโพธิสัตว์ทรงเล่นนักขัตตกีฬา ทรงประดับด้วยดอกไม้และของหอมเป็นต้น ไม่มีการดื่มสุราเสด็จลุกแต่เช้าในวันที่ ๗ ทรงสนานด้วยน้ำหอม ทรงตกแต่งด้วยเครื่องประดับทุกชนิด เสวยพระกระยาหารเลิศ ทรงอธิษฐานอุโบสถ เสด็จเข้าสู่ห้องบรรทมเหนือสิริไสยาสน์ ทรงเข้าสู่นิทราได้ทอดพระเนตรเห็นพระสุบินนี้”^{๔๖}

ในปัจจุโปสถิกชาดก^{๔๗} ไม่เพียงแต่มนุษย์เท่านั้นที่รักษาอุโบสถ แม้แต่สัตว์สมัยก่อนพุทธกาลก็รู้จักรักษาอุโบสถศีลด้วย โดยกล่าวถึงการรักษาอุโบสถของสัตว์ ๕ ชนิด เพื่อข่มกิเลสดังนี้ (๑) นกพิราบมารักษาอุโบสถด้วยการอดกลืนต่อความหิวกระหายเพื่อข่มราคะความรักที่มีต่อนางนกพิราบ (๒) งูรักษาอุโบสถด้วยการอดกลืนต่อความหิวกระหายเพื่อข่มความโกรธ (๓) สุนัขจิ้งจอกรักษาอุโบสถด้วยการอดกลืนต่อความหิวกระหายเพื่อข่มความโลภ (๔) หมีมารักษาอุโบสถด้วยการอดกลืนต่อความหิวกระหายเพื่อข่มความอยากจนเกินไป (๕) พรานหมัน ออกบวชเป็นฤาษี ได้รักษาอุโบสถศีลด้วยการอดกลืนต่อความหิวกระหายอาหารเพื่อข่มมานะของตน

ในอรรถกถาคังคมาลชาดก^{๔๘} พระพุทธเจ้าตรัสกับอุบาสกทั้งหลายผู้รักษาอุโบสถศีลว่า บัณฑิตครั้งก่อนได้ยศใหญ่ เพราะอาศัยอุโบสถกรรมที่รักษาครั้งวัน โดยทรงเล่าเรื่องในอดีตกาลให้ฟังว่า มีเศรษฐีคนหนึ่งชื่อ สุจิตวิวาร เป็นผู้ยินดีในบุญกุศล มีให้ทาน รักษาอุโบสถเป็นต้นบุตรภรรยาที่ดีบริวารชนก็ดี หรือแม้แต่คนเลี้ยงโคในเรือนนั้นก็ดี ทั้งหมด พากันอยู่รักษาอุโบสถเดือนละ ๖ วัน คำนั้นท่านหมายเอาอุโบสถอื่นนอกพุทธกาล นั่นคืออุโบสถก่อนพุทธกาล การเข้าจำคือการไม่รับประทานอาหาร หรืออดอาหาร นั่นเอง

^{๔๑} ดุรายละเอียดยใน ขุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๑๒๓๔-๑๒๓๗/๓๗๔.

^{๔๒} ชาติก่อน ภพก่อน หมายถึงชาติที่เคยเกิดมาก่อน ที.ปา.อ. (บาลี) ๒๐๑/๑๐๘.

^{๔๓} กำเนิดก่อน หมายถึงที่อยู่อาศัยในชาติก่อน ที.ปา.อ. (บาลี) ๒๐๑/๑๐๘.

^{๔๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๐๑/๑๖๓.

^{๔๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๓๐/๑๘๗.

^{๔๖} ที.ม.อ. (ไทย) ๓/๑๓/๙๙.

^{๔๗} ดุรายละเอียดยใน ขุ.ชา.ทุก. (ไทย) ๒๗/๓(๔๙๐)/๔๔๓-๔๔๕.

^{๔๘} ดุรายละเอียดยใน ขุ.ชา.ม.อ. (ไทย) ๓/๕/๕๑๒-๕๑๓.

จากการศึกษาผู้วิจัย พบว่า การรักษาศิลอุโบสถสมัยก่อนพุทธกาลในคัมภีร์ชาดกและ อรรถกถาชาดกนั้น การรักษาศิลอุโบสถของพระโพธิสัตว์ ที่เสวยพระชาติเป็นพระราชาทั้งหลายนั้นการ เจริญพรหมวิหาร ๔ ถือเป็นการรักษาศิลอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๔^{๔๙} ส่วนการรักษาศิลอุโบสถของพระ มารดาของพระโพธิสัตว์ และพระเจ้าจักรพรรดิ เพื่อให้ได้มาซึ่งจักรแก้วอันเป็นทิพย์ที่หายไป เป็นการ เข้าจำเพื่ออดอาหารหลังเวลาวิกาลเท่านั้น แม้แต่การรักษาศิลอุโบสถของสัตว์ทั้ง ๔ ก็เป็นการเข้าจำเพื่อ การรอดอาหาร หมายถึงการไม่รับประทานอาหารเท่านั้น เพื่อข่มกิเลสบางตัวที่ก่อให้เกิดความทุกข์ และอันตรายแก่ตัวเขา ซึ่งการเข้าจำด้วยการอดอาหารนั้นไม่ได้กล่าวไว้ว่ามีวิธีการรักษาอย่างไร บอก แต่เพียงว่าสมาทานอุโบสถทุกวัน ๑๔ คำ ๑๕ คำ และ ๘ คำ แห่งปักษีสวนในสังฆพราหมณ์ และพระ มหาชนก ที่เรือแตกว่ายน้ำอยู่ ๗ วันนั้น ท่านมีวิธีปฏิบัติโดยเอาน้ำบ้วนปากแล้วอธิษฐานอุโบสถ ส่วน การรักษาศิลอุโบสถของพระกฐินัตตนาคราช และพระสังขपालนาคราช เป็นการอธิษฐานอุโบสถที่ ประกอบด้วยองค์ ๔ เป็นวัตรปฏิบัติอันได้แก่การถือมั่นในการบริจาคอวัยวะ คือ หนัง เนื้อ เอ็น และ กระดูก ผู้ใดต้องการก็เอาไปเถิด

๒.๒.๒ ความเป็นมาของอุโบสถศีลสมัยพุทธกาล

ในพระวินัยปิฎก มหาวรรค อุโบสถขันธกะ ได้กล่าวว่า สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้า ประทับอยู่ ณ ภูเขาชิลมกุฎ เขตกรุงราชคฤห์ พวกปริชาชกอัญญเดียรถีย์ ประชุมกันกล่าวธรรมในวัน ๑๔ คำ ๑๕ คำ และ ๘ คำ แห่งปักษี ประชาชนทั้งหลายพากันเข้าไปหาเพื่อฟังธรรมพวกปริชาชกอัญญ เดีรถีย์ก็ได้รับความรักความเลื่อมใสและได้พรศพรพวกร พระเจ้าพิมพิสารได้ทรงทราบเรื่องนี้ ทรงดำริ ว่า ถ้าพระสงฆ์สาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทำการประชุมแสดงธรรมอย่างนี้บ้าง ย่อมเกิดผลดีแก่ พระพุทธศาสนาแน่แท้ จึงได้เสด็จไปเฝ้าพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ณ ที่ประทับ กราบทูลเรื่องนี้ให้ทรง ทราบ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมาแล้วรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เรานุญาตให้ประชุมกันในวัน ๑๔ คำ ๑๕ คำ และ ๘ คำ แห่งปักษี” ภิกษุทั้งหลายจึงมาประชุมกันในวัน ๑๔ คำ ๑๕ คำ และ ๘ คำ แห่งปักษี แล้วนั่งนิ่ง ไม่ได้แสดงธรรม ประชาชนเข้าไปหาภิกษุเหล่านั้น เพื่อฟังธรรม ไม่ได้ฟังธรรม จึงพากันตำหนิ โพนทะนาว่า “เอนพระสมณะเชื้อสายพระศากบุตร ทั้งหลายประชุมกันในวัน ๑๔ คำ ๑๕ คำ และ ๘ คำ แห่งปักษีแล้ว จึงนั่งนิ่งเหมือนสุกรไต่เถา ธรรมดาว่าผู้ประชุมกันก็ควรกล่าวธรรมมิใช่หรือ” พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงทราบเรื่อง จึงรับสั่งกับ ภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลายเรานุญาตให้ประชุมกันกล่าวธรรมในวัน ๑๔ คำ ๑๕ คำ และ ๘ คำ แห่งปักษี” ภิกษุทั้งหลายจึงได้แสดงธรรมให้ประชาชนฟัง ประชาชนต่างพออกพอใจแล้วก็หันมานับถือ พระพุทธศาสนาจึงกลายเป็นธรรมเนียมถือปฏิบัติกันว่าต้องมาฟังธรรมทุกวันขึ้น ๑๔ คำ ๑๕ คำ และ ๘ คำ แห่งปักษี^{๕๐}

ดังนั้นวันที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงกำหนดให้ภิกษุประชุมกันในวันขึ้น ๑๔ คำ ๑๕ คำ และ ๘ คำ นี้ เรียกว่า “วันอุโบสถ” ในวันนี้ทรงอนุญาตให้ภิกษุสวดพระปาติโมกข์และแสดง ธรรมเทศนาด้วย ทำให้มีประชาชนผู้สนใจมาฟังพระธรรมเทศนาจำนวนมาก วันอุโบสถนี้ จึงมีชื่อเรียก อีกอย่างหนึ่งว่า “วันธัมมัสสวนะ” แปลว่า วันสำหรับฟังธรรมเทศนา หรือเรียกตามภาษาชาวบ้านว่า

^{๔๙} คุรยลละเอียตใน อง.นวก. (ไทย) ๒๓/๑๘/๔๖๗-๔๖๘.

^{๕๐} คุรยลละเอียตใน วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๓๒/๒๐๗-๒๐๘.

“วันพระ” แปลว่า วันดี วันประเสริฐ ซึ่งหมายถึงวันที่จะฝึกตนให้เป็นคนดีเป็นผู้ประเสริฐ แต่คำว่า “วันพระ” ไม่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาหรือพระไตรปิฎกและอรรถกถาเล่มใด แต่มีปรากฏในหนังสือ “ไตรภูมิพระร่วง” ซึ่งถือว่าเป็นวรรณคดีไทยเรื่องแรกที่พระเจ้าลิไท กษัตริย์รัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงสุโขทัย ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้น มีคำว่าวันพระปรากฏอยู่หลายแห่ง และบางครั้งวันพระนั้นก็เรียกว่า “วันศีล” มีทั้งวันศีลใหญ่ วันศีลเล็ก ซึ่งก็คือวันพระใหญ่และวันพระเล็กนั่นเอง วันพระใหญ่ได้แก่วัน ๑๔ ค่ำ (วันเดือนขาด) และวัน ๑๕ ค่ำ ส่วนวันพระเล็กได้แก่วัน ๘ ค่ำ และสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ก็ทรงเรียก วันธัมมัสสวนะว่า “วันพระ” เช่นกัน คือวันดี หมายถึงวันที่คนมาทำสิ่งที่ดี ๆ และถือศีลอุโบสถกันด้วย

๒.๒.๓ ความสำคัญของอุโบสถศีล

อุโบสถศีล ๘ นี้ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเรียกว่า อุโบสถมีองค์ ๘ หรืออุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ (อภฺยงฺคสมฺพนาคตฺ อฺโปสถิ) เป็นข้อปฏิบัติขั้นศีล ที่พิเศษกว่าศีล ๕ คือมีจำนวนสิกขาบทมากกว่า และปฏิบัติเคร่งครัดกว่า ดังจะเห็นได้จากพุทธพจน์ที่ว่า

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อชาติก่อน ภพก่อน กำเนิดก่อน ตถาคตเกิดเป็นมนุษย์ สมทานในกุศลธรรม สมทานมั่นคงในกายสุจริต วาจาสุจริต มโนสุจริต ในการจำแนกทาน ในการสมาทานศีล (ศีลสมาทาน = ศีล ๕) ในการรักษาอุโบสถ (มีองค์ ๘, อุโบสถอุวาเส) ในความเกื้อกูลต่อมารดา ในความเกื้อกูลบิดา และในความเกื้อกูลสมณะพรหมณ์ หลังจากตายแล้วไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์”^{๕๑}

ใน พระสูตรต้นตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก ท้าวสักกเทวราชได้ตรัสตอบพระเจ้าเนมิราชที่สงสัยว่า ทานก็ดี พรหมจรรย์ก็ดี อย่างไรก็ดี อย่างไม่เห็นผลมากกว่ากัน ว่า “บุคคลย่อมเกิดในตระกูลกษัตริย์ได้ด้วยพรหมจรรย์อย่างต่ำ เข้าถึงความเป็นเทวดาได้ด้วยพรหมจรรย์อย่างกลาง ย่อมบริสุทธ์ได้ด้วยพรหมจรรย์อย่างสูง”^{๕๒}

ความสำคัญของอุโบสถศีล คือ ถ้าบุคคลรักษาด้วยจิตศรัทธา จะด้วยการสมาทานหรือการงดเว้นเฉพาะหน้าก็ตาม ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก มีความเจริญแผ่ไพศาลมาก เพราะอุโบสถศีลนั้น สามารถสร้างสวรรค์ สร้างความเสมอภาค สร้างความปลอดภัยแก่มนุษย์ และเลิศกว่าสมบัติของพระเจ้าจักรพรรดิ

๒.๓ ประเภทของอุโบสถศีล

ประเภทของการรักษาอุโบสถศีล

การรักษาอุโบสถศีล แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ (๑) การรักษาอุโบสถศีลตามวันอุโบสถ และ (๒) การรักษาอุโบสถศีล ตามความประพฤติของผู้รักษา

^{๕๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๐๑/๑๖๓.

^{๕๒} ขุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๔๒๙/๒๔๗.

๒.๓.๑ การรักษาอุโบสถศีลตามวันอุโบสถ

อุโบสถศีล เป็นกาลยุตพรหมจรรย์ คือเป็นพรตที่จะต้องรักษาในวันมีกำหนด รักษาวันอื่นจากวันที่กำหนดไม่จัดเป็นอุโบสถศีล แม้จะได้รักษาปฏิบัติโดยเคร่งครัดอย่างไรก็ตามก็ไม่ชื่อว่ารักษาอุโบสถศีล เพราะไม่ได้รักษาในวันที่กำหนดไว้นั้น

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ได้กล่าวถึงการรักษาอุโบสถศีลตามวันอุโบสถว่ามี ๓ อย่าง ในมังคลัตถทีปนีแปล เล่ม ๓ ได้กล่าวถึงการรักษาอุโบสถศีล ว่ามี ๒ อย่างคือ ปกติอุโบสถ และ ปฏิฆาครอุโบสถ ส่วนในอรรถกถาราชสูตร กล่าวถึงการรักษาอุโบสถศีลว่ามี ๓ อย่าง คือ ปกติอุโบสถ ปฏิฆาครอุโบสถ และปฏิหารียอุโบสถ ในที่นี้จะถือตามคัมภีร์พระพุทธศาสนาและอรรถกถาราชสูตร มี ๓ อย่าง คือ

๑. ปกติอุโบสถ
๒. ปฏิฆาครอุโบสถ
๓. ปฏิหารียอุโบสถ

๑) ปกติอุโบสถ หมายถึงอุโบสถที่รักษาตามปกติชั่ววันหนึ่งกับคืนหนึ่ง วันที่กำหนดให้เป็นวันที่รักษาอุโบสถเป็นปกตินั้น กำหนดเอาวันพระ ขึ้น-แรม วัน ๘ ค่ำ, ๑๔ ค่ำ และ ๑๕ ค่ำ ดังหลักฐานที่ปรากฏในวินัยปิฎก มหาวรรค^{๕๓} วันที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงกำหนดให้ภิกษุประชุมกันในวันขึ้น ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และ ๘ ค่ำ นี้ เรียกว่า “วันอุโบสถ” ในวันนี้ทรงอนุญาตให้ภิกษุสวดพระปาติโมกข์และแสดงธรรมเทศนาด้วย ทำให้มีประชาชนผู้สนใจมาฟังพระธรรมเทศนาจำนวนมาก วันอุโบสถนี้ จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “วันธัมมัสสวนะ” แปลว่า วันสำหรับฟังธรรมเทศนา หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “วันพระ” แปลว่า วันดี วันประเสริฐ ก็แหละวันอุโบสถนี้ อุปาสกอาสาฬหะทั้งหลายที่เป็นคฤหัสถ์ และพระอริยสาวก พวกกันสมาทานอุโบสถ อยู่จำอุโบสถ และในคัมภีร์อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต^{๕๔} ได้กล่าวถึงทำวามหาราชทั้ง ๔ เทียวตรวจดูโลกว่า ในหมู่มนุษย์ มนุษย์ที่เกื้อกูลมารดา เกื้อกูลบิดา เกื้อกูลสมณะ เกื้อกูลพราหมณ์ อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในสกุล อยู่จำอุโบสถ^{๕๕} อยู่จำปฏิฆาครอุโบสถ ทำบุญกันอยู่ มีอยู่มากหรือหนอ ดังนั้นปกติอุโบสถ ก็คือวันที่รักษากันเฉพาะวันที่กำหนดไว้

ในครั้งพุทธกาล กล่าวถึงวันรักษาอุโบสถไว้ ๘ วัน ในชุนหปักข์ ๔ วัน คือ วันขึ้น ๕ ค่ำ, วันขึ้น ๘ ค่ำ, วันขึ้น ๑๔ ค่ำ, และวันขึ้น ๑๕ ค่ำ ในกาฬปักข์ก็ ๔ วัน คือวันแรม ๕ ค่ำ, วันแรม ๘ ค่ำ, วันแรม ๑๕ ค่ำ, และวันแรม ๑๔ ค่ำ ในกรณีเดือนขาด

สรุปว่า การรักษาศีลอุโบสถแบบปกติอุโบสถนั้น เป็นการรักษาตามปกติเพียงวันหนึ่งคืนหนึ่งเท่านั้น และเดือนหนึ่งมี ๓ ครั้ง คือวันขึ้น-แรม ๘ ค่ำ, ๑๕ ค่ำ, หรือแรม ๑๔ ค่ำ ในเดือนขาด

๒) ปฏิฆาครอุโบสถ อุโบสถของผู้ตื่นอยู่ (คือผู้กระตือรือร้นในการชวนชวนในกุศลไม่หลับไหลด้วยความประมาท) ตั้งใจมั่น คืออุโบสถที่รักษาครั้งละ ๓ วัน โดยถือเอาวันที่กำหนดไว้ในปกติอุโบสถเป็นหลัก แล้วเพิ่มรักษาก่อนกำหนด ๑ วัน เรียกว่า วันรับและหลังวันกำหนดอีก ๑ วัน

^{๕๓} ดูรายละเอียดใน วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๓๒/๒๐๗-๒๐๘.

^{๕๔} ดูรายละเอียดใน อง.ติ.ก. (ไทย) ๒๐/๓๘/๑๙๕-๑๙๖.

^{๕๕} อง.ติ.ก.อ. (ไทย) ๒/๓๘/๑๓๗.

เรียกว่า วันส่ง เช่น วัน ๘ ค่ำ เป็นรักษาปกติอุโบสถ ผู้ที่จะรักษาปฏิชาครอุโบสถก็เริ่มรักษาตั้งแต่วัน ขึ้น-แรม ๗ ค่ำ ไปสิ้นสุดเอาวัน ๙ ค่ำ คือรักษาในวันขึ้น-แรม ๗ ค่ำ, ๘ ค่ำ, และ ๙ ค่ำ รวมเป็น ๓ วัน ๓ ค่ำ ดังหลักฐานที่ปรากฏในคัมภีร์อังคตตรนิกาย ติกนิบาต^{๕๖} ว่าด้วยทำวมหาราชทั้ง ๔ ปฏิชาครอุโบสถ หมายถึง การรักษาอุโบสถศีล ในวันรับและวันส่ง วันรับคือวัน ๔ ค่ำ, วัน ๗ ค่ำ และวัน ๑๓ ค่ำ สำหรับเดือนขาด หรือวัน ๑๔ ค่ำ สำหรับเดือนเต็ม วันส่ง คือวัน ๖ ค่ำ, วัน ๙ ค่ำ, และวัน ๑ ค่ำ

สรุปว่า การรักษาอุโบสถศีลแบบ ปฏิชาครอุโบสถ เป็นการรักษาศีลอุโบสถที่พิเศษขึ้นไป อีกกว่าปกติ คือคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน รักษาอุโบสถตามปกติไม่เพียงพอ ประการณาจะทำบุญกุศลให้ ยิ่งขึ้น แต่ยังไม่สามารถจะบวชเป็นพระหรือภิกษุณีได้โดยเด็ดขาด เพราะยังต้องกังวลด้วยการหาเลี้ยง ครอบครัวยัง กังวลด้วยทรัพย์สินสมบัติ แต่ประการณาจะบำเพ็ญบุญกุศลให้ยิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ตามปกติ จึง รักษาอุโบสถศีลเพิ่มขึ้น หรือประการณาจะรักษาอุโบสถศีลในวันปกติให้บริสุทธิ์บริบูรณ์แท้จริง จึงเพิ่ม วันอุโบสถให้มากขึ้น กว่าวันปกติเป็น ๓ วัน เรียกว่า วันรับวันส่ง คือเพิ่มวันรับ หน้าวันปกติ และเพิ่ม วันส่ง หลังวันปกติ

๓) ปฏิหารียอุโบสถ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า นิพัทธอุโบสถ^{๕๗} คืออุโบสถที่รักษากันเป็นประจำทุกวันตลอดพรรษา ๓ เดือน ถ้าไม่อาจรักษาได้ตลอด ๓ เดือน ก็รักษาให้ตลอด ๑ เดือน หลังจากออกพรรษาแล้ว คือรักษาในเขตการแสวงหากฐินของภิกษุ ที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตไว้ตั้งแต่ แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๑๒ ถ้ายังไม่อาจรักษาได้ตลอด ๑ เดือน ก็ให้รักษาเพียง ครั้งละครึ่งเดือนหลังจากออกพรรษาแล้ว คือตั้งแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงแรม ๑๔ ค่ำเดือน ๑๑ ทั้ง ๓ อย่างนี้เรียกว่า ปาฏิหาริย์อุโบสถ ดังหลักฐานที่ปรากฏในคัมภีร์อังคตตรนิกาย ติกนิบาต^{๕๘}

จะเห็นว่าในรายละเอียดเกี่ยวกับอุโบสถ ๒ ประเภทหลังนี้ (ปฏิชาครอุโบสถ และปาฏิหาริย์อุโบสถ) คัมภีร์ต่าง ๆ ยังแสดงไว้แตกต่างกันไม่ลงกัน เช่นในอรรถกถาขมทวะสูตร^{๕๙} อธิบายวันรับ วันส่ง ซึ่งเป็นปฏิชาครอุโบสถตามอรรถกถาราชสูตร ว่าเป็นปาฏิหาริย์อุโบสถ โดยมีได้กล่าวถึงปฏิชาครอุโบสถ และอรรถกถาอุตตราวิมาน^{๖๐} ก็อธิบายวันรับวันส่ง ซึ่งเป็นปฏิชาครอุโบสถตามอรรถกถาราชสูตร ว่าเป็นปาฏิหาริย์อุโบสถ โดยมีได้กล่าวถึงปฏิชาครอุโบสถเช่นกันส่วนอรรถกถาธรรมิกสูตร^{๖๑} อธิบายปาฏิหาริย์อุโบสถตามอรรถกถาราชสูตร

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าครั้งทรงแสดงองค์แห่งอุโบสถแล้ว ทรงแสดงกาลแห่งปาฏิหาริย์อุโบสถ ว่าเป็นการเข้าจำอุโบสถ ในระยะเวลา ๕ เดือนเหล่านี้ คือ (อาสาฬหะ) เดือน ๘ ต้น ไกลวันเข้าพรรษา ๓ เดือนในพรรษา และเดือน ๑๒ ท่านเรียกว่าปาฏิหาริย์อุโบสถ อาจารย์พวกอื่น กล่าวว่ปาฏิหาริย์อุโบสถ มี ๓ เดือนเท่านั้น คือ เดือน ๘, เดือน ๑๒ และเดือน ๔ อาจารย์อีกพวกหนึ่ง

^{๕๖} ดูรายละเอียดใน อง.ติก. (ไทย) ๒๐/๓๘/๑๙๕-๑๙๖., อง.ติก.อ. (ไทย) ๑/๓/๑๖๓-๑๖๔.

^{๕๗} อง.ติก.อ. (ไทย) ๑/๓/๑๖๖.

^{๕๘} ดูรายละเอียดใน อง.ติก. (ไทย) ๒๐/๓๘/๑๙๗., อง.ติก.อ. (ไทย) ๑/๓/๑๖๘-๑๖๙.

^{๕๙} ม.ม.อ. (ไทย) ๒/๒/๗๙.

^{๖๐} ชุ.วิ.อ. (ไทย) ๒/๑/๑๐๗.

^{๖๑} ชุ.สุ.อ. (ไทย) ๑/๖/๓๗๘.

กล่าวว่ามี ๔ วัน คือ ๑๓ ค่ำ, ๑ ค่ำ, ๗ ค่ำ และ ๙ ค่ำในทุก ๆ ปักษ์ โดยวันก่อนและวันหลังของวันอุโบสถแห่งปักษ์ หากพอใจอย่างใดก็พึงถือเอาอย่างนั้น เพราะแท้จริงแล้วจะรักษาอุโบสถในวันใด ๆ ผู้มีใจเลื่อมใส ปาฏิหาริย์ปักษ์ เข้าถึงองค์ ๘ ไม่เว้นแม้แต่วันเดียว ทำให้สมบูรณ์ บริบูรณ์ด้วยดี เป็นบุญ เป็นประโยชน์ทั้งนั้น แต่ถ้ารักษาได้ในวันตามนิยามก็จะสมควรกว่า^{๖๒} แต่มิ่งคลั่งที่ปิ่นแย้งว่าเป็นความเห็นที่ไม่เหมาะสม เพราะจะทำให้วันที่บัณฑิตกำหนดไว้ไร้ประโยชน์ ความจริงอุโบสถเป็นกิจที่พึงทำในวันที่กำหนดไว้เท่านั้น เนื่องจากเป็นวันที่บัณฑิตรู้กันดีอยู่แล้ว และเป็นวันที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศด้วยพระองค์เอง อย่างที่นางอุตตราเทพธิดา เล่าความดีที่ตนเคยทำสมัยเป็นมนุษย์ให้พระโมคคัลลานะฟังว่า

“เมื่อดิฉันยังครองเรือนอยู่ ดิฉันมิได้มีความริษยา ความตระหนี่ ความตีเสมอ ดิฉันมีนิสัยไม่มักโกรธ ประพฤติตามคำสั่งสามี และไม่ประมาทในการรักษาศีลอุโบสถเป็นนิตยดิฉันเข้าจำอุโบสถศีลซึ่งประกอบด้วยองค์ ๘ ทุกวัน ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ และ ๘ ค่ำแห่งปักษ์และตลอดปาฏิหาริย์ปักษ์”^{๖๓}

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสแก่ภิกษุและอุบาสกทั้งหลายว่า “บัณฑิตทั้งหลายกล่าวอุโบสถมีองค์ ๘ ประการนี้ว่า อันพระพุทธเจ้าผู้ถึงที่สุดแห่งทุกข์ทรงประกาศไว้แล้ว แต่นั้นสาวกผู้มีใจเลื่อมใสแล้ว พึงเข้าจำอุโบสถมีองค์ ๘ ให้บริบูรณ์ดีตลอด วัน ๑๔ ค่ำ, ๑๕ ค่ำ และ ๘ ค่ำแห่งปักษ์ และตลอดปาฏิหาริย์ปักษ์”^{๖๔}

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์^{๖๕} ให้ความหมาย ปาฏิหาริย์ปักษ์อุโบสถ ว่า หมายถึงอุโบสถที่พึงนำไปซ้ำอีก หรือย้อนกลับไปนำเอามาทำ คือรักษาให้เป็นไปตามกำหนดดั่งที่เคยทำมาเป็นประจำในแต่ละปี หมายความว่า ในแต่ละปีที่มีช่วงเวลาที่กำหนดไว้เฉพาะที่จะรักษาอุโบสถประเภทนี้ คือ

อย่างสามัญ ได้แก่อุโบสถที่รักษาเป็นประจำตลอด ๓ เดือนในพรรษา (อย่างเต็มที่ ๔ เดือนแห่งฤดูฝน คือ แรม ๑ ค่ำ เดือน ๘ ถึงขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๑๒, ถ้าไม่สามารถรักษาตลอด ๔ เดือน หรือ ๓ เดือน จะรักษาเพียง ๑ เดือน ระหว่างวันปวารณาทั้งสอง คือ แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๑๒ ก็ได้ อย่างต่ำสุด พึงรักษาทั้งเดือนต่อจากวันปวารณาแรกไป คือ แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑)

จากการศึกษาผู้วิจัย พบว่า การรักษาอุโบสถศีล แบบปกติอุโบสถ คือการรักษาอุโบสถวันหนึ่งกับคืนหนึ่ง ในวันที่กำหนด คือ วันพระ ขึ้น-แรม วัน ๘ ค่ำ, ๑๔ ค่ำและ ๑๕ ค่ำ การรักษาอุโบสถศีล แบบปฏิชาครอุโบสถ คืออุโบสถที่รักษาครั้งละ ๓ วัน โดยถือเอาวันที่กำหนดไว้ในปกติอุโบสถเป็นหลัก แล้วเพิ่มรักษาก่อนกำหนด ๑ วัน เรียกว่า วันรับ และหลังวันกำหนด

^{๖๒} ชุ.สุ.อ. (ไทย) ๑/๖/๓๗๙.

^{๖๓} ชุ.วิ. (ไทย) ๒๖/๑๒๙/๒๒., ชุ.วิ.อ. (ไทย) ๒/๑/๑๐๗.

^{๖๔} ชุ.สุ.อ. (ไทย) ๑/๖/๓๖๑-๓๖๒.

^{๖๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๕๖๔.

อีก ๑ วัน เรียกว่า วันส่ง การรักษาอุโบสถศีล แบบปาฏิหาริย์ปักษ์อุโบสถ คืออุโบสถที่รักษาเป็นประจำทุกวันตลอดพรรษา ๓ เดือน ถ้าไม่อาจรักษาได้ตลอด ๓ เดือน ก็รักษาให้ตลอด ๑ เดือนหลังจากออกพรรษาแล้ว คือรักษาในเขตการแสวงหากฐินของภิกษุ ถ้ายังไม่อาจรักษาได้ตลอด ๑ เดือน ก็ให้รักษาเพียงครั้งละครั้งเดือนหลังจากออกพรรษาแล้ว รักษาอุโบสถในวันใด ๆ ผู้มีใจเลื่อมใส ปาฏิหาริย์ปักษ์ เข้าถึงองค์ ๘ ไม่เว้นแม้แต่วันเดียว การรักษาอุโบสถเป็นกิจที่จะพึงทำในวันที่กำหนดไว้เท่านั้น ในวันอื่นนอกจากวันที่พระพุทธรูปเจ้ากำหนดไม่เรียกว่าอุโบสถ เรียกว่าศีล ๘ และการเข้าจำอุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ด้วยความเลื่อมใส ทำให้สมบุรณ์ บริบูรณ์ด้วยดี เป็นบุญเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

๒.๓.๒ การรักษาอุโบสถศีล ตามความประพฤติ

ผู้เข้าจำอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ เหมือนกัน แต่ อาจได้รับผลต่างกัน เพราะมีความประพฤติในการรักษายิ่งหย่อนต่างกัน ดังที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงแสดงประเภทของผู้รักษาอุโบสถ แก่นางวิสาขาวามีอยู่ ๓ ประการ เพื่อให้ผู้สมทานรักษาได้ใช้พิจารณาอุโบสถที่ตนรักษาว่าเป็นอุโบสถประเภทใด เมื่อรักษาแล้ว มีผลมาก อานิสงส์มาก รุ่งเรืองมาก แฝ่ไพศาลมาก เป็นอย่างไร

(๑) โคपालอุโบสถ เป็นการรักษาอุโบสถศีลของบุคคลผู้รักษาเหมือนคนรับจ้างเลี้ยงโค คือ เมื่อสมทานอุโบสถศีลแล้ว ก็ปล่อยใจให้คิดแต่เรื่องของความโลภ ความต้องการอยากได้สิ่งโน้นสิ่งนี้มาบำรุงบำเรอตน ไม่คิดทำความดีให้เกิดขึ้น ไม่ผิดอะไรกับคนที่รับจ้างเลี้ยงโค เมื่อถึงเวลาเช้าก็ไปรับโคมาเลี้ยง เย็นก็นำโคมาส่งเจ้าของแล้วรับเอาค่าจ้างกลับบ้านแล้วก็คิดแต่ว่าวันพรุ่งนี้จะพาโคไปหากินหญ้ากินน้ำที่ไหน คนรับจ้างไม่ได้รับประโยชน์อะไรจากโค มีน้ำนมโคเป็นต้น ผู้รักษาโคपालอุโบสถก็เช่นกัน ไม่ได้รับประโยชน์จากการรักษาอุโบสถศีลที่ตนรักษาเลย ให้วันคืนล่วงไปด้วยใจประกอบด้วยความโลภ ด้วยอภิชฌาความเพ่งเล็งอยากได้ในของผู้อื่น อย่างนี้เรียกว่า โคपालอุโบสถ การรักษาอุโบสถแบบโคपालอุโบสถนี้ย่อมไม่มีผลมากไม่มีอานิสงส์มาก ไม่มีมารุ่งเรืองมาก ไม่มีแผ่ไพศาลมาก

(๒) นิคัณฐอุโบสถ เป็นการรักษาอุโบสถศีลของนักบวชนอกศาสนา ชื่อนิครนถ์ กล่าวคือในวันอุโบสถ นักบวช นิครนถ์ จะแนะนำสั่งสอนสาวกของตนว่า ในทิศทั้ง ๔ คือทิศตะวันออก ทิศตะวันตก ทิศเหนือ ทิศใต้ อยู่เลย ๑๐๐ โยชน์ออกไป ให้ฆ่าสัตว์ได้ ไม่ห้ามแต่เขตภายในร้อยโยชน์เข้ามาห้ามฆ่าเด็ดขาด หมายความว่า ให้ฆ่าสัตว์ได้บางแห่ง บางแห่งฆ่าไม่ได้ การสอนแบบนี้เป็นการขาดความเมตตากรุณา คือเอ็นดูในสัตว์บางพวก เลือกปฏิบัติ ไม่เสมอภาค นอกจากนี้ในวันอุโบสถ พวกนิครนถ์ยังชักชวนสาวกของตนให้ทิ้งเสื้อผ้า ให้ประพฤติเปลือยกาย ให้ละทิ้งทุกอย่าง สอนให้พูดว่า ข้าไม่เกี่ยวข้องกับอะไรกับใครที่ไหนมีตัวคนเดียว ทั้ง ๆ ที่พ่อแม่พี่น้อง ข้าหาสบริวารก็มีอยู่ รู้้อยู่ พวกเขามีความเป็นอยู่อย่างผู้ทาศิล สอนให้มุสาวาท พอล่วงราตรีนั้นไปการบริโภคนของพวกเขาคือแบบที่เจ้าของไม่ได้ให้ เป็นอทินนาทาน อุโบสถแบบนี้จึงเป็นอุโบสถที่ไม่มีผลมาก ไม่มีอานิสงส์มาก ไม่มีมารุ่งเรืองมาก ไม่มีแผ่ไพศาลมาก

(๓) อริยอุโบสถศีล เป็นการรักษาอุโบสถศีลด้วยการทำจิตที่เศร้าหมองให้ผ่องแผ้ว การทำจิตที่เศร้าหมองให้ผ่องแผ้วนี้ได้ด้วยเพียร ดังนี้

อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ผู้รักษาอุโบสถศีล ระลึกถึงสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า “พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ด้วยพระองค์เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ ทรงเป็นพระสุคต ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกผู้ที่ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นพระพุทธรเจ้า เป็นพระผู้มีพระภาค” เมื่อบุคคลผู้รักษาอุโบสถศีลระลึกถึงสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่อย่างนี้ จิตย่อมผ่องใส เกิดความปราโมทย์ ละความเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้ อริยสาวกนี้เรียกว่า รักษาพรหมอุโบสถ อยู่ร่วมกับพรหม ปรรากพรหม จิตที่เศร้าหมองย่อมผ่องแผ้วด้วยความเพียรอย่างนี้ หมายถึงอุโบสถที่รักษาโดยระลึกถึงพระคุณของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คำว่าพรหมในที่นี้ เป็นชื่อของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือผู้ประเสริฐ

อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ผู้รักษาอุโบสถศีล ระลึกถึงพระธรรมว่า “พระธรรมเป็นธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ดีแล้ว ผู้ปฏิบัติจะพึงเห็นได้ด้วยตนเอง ไม่ประกอบด้วยกาล^{๖๖} ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาใส่ตน อันวิญญูชนพึงรู้เฉพาะตน” ดังนี้เมื่อระลึกถึงพระธรรมอยู่ จิตย่อมผ่องใส เกิดความปราโมทย์ ละความเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้ อริยสาวกนี้เรียกว่า ชื่อว่า รักษาอัมมอุโบสถ^{๖๗} อยู่ร่วมกับธรรม ปรรากนวลกุตรธรรม จิตที่เศร้าหมองย่อมผ่องแผ้วด้วยความเพียรอย่างนี้

อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ผู้รักษาอุโบสถศีลระลึกถึงคุณพระสงฆ์ว่า “พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติตรง ปฏิบัติถูกทาง ปฏิบัติสมควร ได้แก่ อริยบุคคล ๔ คู่ คือ ๘ บุคคล^{๖๘} พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเป็นผู้ควรแก่ของที่เขานำมาถวาย ควรแก่ของต้อนรับ ควรแก่ทักษิณา ควรแก่การทำอัญชลี เป็นนาบุญอันยอดเยี่ยมของโลก” เมื่อระลึกถึงพระสงฆ์อยู่ จิตย่อมผ่องใส เกิดความปราโมทย์ ละความเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้ อริยสาวกนี้เรียกว่า รักษาสังฆอุโบสถ^{๖๙} อยู่ร่วมกับสงฆ์ ปรรากสงฆ์ จิตของเธอจึงผ่องใส เกิดความปราโมทย์ ละเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้

อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ผู้รักษาอุโบสถศีลระลึกถึงศีลของตนที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไทแก่ตัว ผู้รู้สรรเสริญ ไม่ถูกตักท้วงและทิวฐิครอบงำเป็นไปเพื่อสมาธิ เมื่อระลึกถึงศีลอยู่ จิตย่อมผ่องใส เกิดความปราโมทย์ ละเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้ เรียกว่า รักษาศีลอุโบสถ อยู่ร่วมกับศีล และเพราะปรรากศีล จิตของเธอจึงผ่องใส เกิดความปราโมทย์ ละเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้

อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ผู้รักษาอุโบสถศีลระลึกถึงเทวดาว่า “เทวดาชั้นจาตุมหาราช ชั้นดาวดึงส์ ชั้นยามา ชั้นดุสิต ชั้นนิมมานรดี ชั้นปรนิมมิตวสวัตตี เทวดาที่นับเนื่องในหมู่พรหม เทวดาชั้นที่สูงขึ้นไปกว่านั้นมีอยู่ เทวดา เหล่านั้นประกอบด้วยศรัทธา ศีล สุตะการสดับฟัง จาคะการบริจาค และปัญญาเช่นใด ตายจากภพนี้แล้วจึงไปเกิดเป็นเทวดาชั้นนั้น ๆ แม้ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะและปัญญาเช่นนั้นของเราก็มีอยู่ เมื่อระลึกถึงศรัทธา ศีล สุตะ จาคะและปัญญา ทั้งของตนและเทวดา เหล่านั้นอยู่จิตย่อมผ่องใส เกิดความปราโมทย์ ละเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้ เรียกว่า รักษาเทวดา

^{๖๖} ดูรายละเอียดใน อง.ทุก.อ. (บาลี) ๒/๕๔/๑๕๘.

^{๖๗} ดูรายละเอียดใน อง.ตัก.อ. (บาลี) ๒/๗๑/๒๑๘.

^{๖๘} อภ.ป. (ไทย) ๓๖/๒๐๗/๑๙๐.

^{๖๙} ดูรายละเอียดใน อง.ตัก.อ. (บาลี) ๒/๗๑/๒๑๘.

อุโบสถ อยู่ร่วมกับเทวดา พรารภเทวดา จิตย่อม่องใสเกิดความปราโมทย์ ละเครื่องเศร้าหมองแห่งจิตเสียได้

อริยะสาวกนั้นย่อมเห็นประจักษ์ว่า แม้พระอรหันต์ทั้งหลายละเว้นจากการฆ่าสัตว์ ละเว้นจากการลักทรัพย์ ละเว้นพฤติกรรมอันเป็นฆ่าศึกต่อพรหมจรรย์ ละเว้นจากการพูดคำเท็จ ละเว้นจากการเสพของมีนเมาคือสุราเมรัย อันเป็นเหตุแห่งความประมาท เว้นขาดจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล เว้นขาดจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคมดนตรี การดูการละเล่นอันเป็นข้าศึกแก่กุศล และ เว้นขาดจากการตัดทรงประดับตกแต่งร่างกายด้วยดอกไม้ ของหอม และเครื่องประทีปผิวอันเป็นลักษณะแห่งการแต่งตัว เว้นขาดจากการที่นอนสูงและที่นอนใหญ่ และรักษาอุโบสถอยู่ตลอดวันหนึ่ง และคืนหนึ่ง อริยะอุโบสถเป็นอย่างนี้แล อริยะอุโบสถนี้ย่อมมีผลมากมีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก มีความแผ่ไพศาลมากอย่างนี้^{๗๐}

สรุปว่าอุโบสถ ๓ ประการที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสแก่นางวิสาขามหาอุบาสิกา ผู้รักษาอุโบสถศีลเป็นประจำ เพื่อให้ทราบ ว่า อุโบสถศีลของพระพุทธศาสนา ๓ ประการนั้นสำคัญอย่างไร โคบาลอุโบสถ เป็นการรักษาอุโบสถที่ปฏิบัติอย่างคนเลี้ยงโค จิตประกอบไปด้วยโลภะ ทนรักษาศีลไม่ให้ขาดเพียงให้พ้นไปวันหนึ่งกับคืนหนึ่งเท่านั้น ไม่ได้ใส่ใจที่จะฝึกฝนอบรมตน ไม่ชวนชวายในการบำเพ็ญกุศล นิคัณฐอุโบสถ คือการรักษาอุโบสถที่ปฏิบัติอย่างพวคนิครนถ์ มีความเป็นอยู่อย่างผู้ทุศีล มุสาวาท พอล่วงราตรีวันอุโบสถนั้นแล้วการบริโภคของพวกเขาเป็นแบบที่เจ้าของไม่ได้ให้ เป็นอทินนาทาน ดังนั้นโคบาลอุโบสถก็ดี นิคัณฐอุโบสถก็ดี เป็นอุโบสถนอกพระพุทธศาสนา ไม่ใช่พุทธประสงค์ เป็นอุโบสถที่ผู้เข้าจำแล้วจิตเศร้าหมองจิตมีความวิตกว่าจะไม่บริสุทธิ์ ย่อมไม่มีผลมาก ไม่มีอานิสงส์มาก ไม่มีความรุ่งเรืองมาก ไม่แผ่ไพศาลมาก ส่วนอริยะอุโบสถ เป็นการรักษาอุโบสถแบบพระอริยะ และพระอรหันต์ทั้งหลาย ผู้เข้าจำแล้วมีจิตบริสุทธิ์ ไม่มีความกังวล ไม่มีปิลิโพธในสิ่งใด จึงมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก มีความแผ่ไพศาลมาก

๒.๔ อานิสงส์ของอุโบสถศีล

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตรัสถึงการรักษาอุโบสถศีลอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ไว้ใน อุโบสถวรรค หมวดว่าด้วยอุโบสถ ในหลายพระสูตร เช่น (๑) วิตถตุโปสถสูตรว่าด้วยอุโบสถโดยพิสดาร^{๗๑} (๒) วิสาขาสสูตร ว่าด้วยการแสดงอุโบสถแก่นางวิสาขามหาอุบาสิกา^{๗๒} (๓) โพชฌมาสูตร ว่าด้วยอุบาสิกาชื่อว่าโพชฌมา^{๗๓} ว่า “บุคคลไม่พึงฆ่าสัตว์ ไม่พึงลักทรัพย์ ไม่พึงพูดเท็จ ไม่พึงดื่มน้ำเมา พึงงดเว้นจากเมถุนที่เป็นความประพฤติไม่ประเสริฐ ไม่พึงบริโภคอาหารในเวลาวิกาล ในเวลากลางคืน ไม่พึงตัดทรงดอกไม้ ไม่พึงลูบไล้ของหอม และไม่พึงนอนบนเตียง บนพื้น หรือบนที่ปูลาดไว้” อุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนี้ ที่บุคคลอยู่จำแล้วย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก แผ่ไพศาลมาก คือ เปรียบเหมือนพระราชาราชพระองค์ใดที่ครองราชย์ เป็นอิสราธิบดี ผู้ยิ่งใหญ่เหนือผู้อื่น

^{๗๐} ติฎายละเอียดใน อง.ติก. (ไทย) ๒๐/๗๑/๒๘๐-๒๘๘., อง.ติก.อ. (ไทย) ๑/๓/๓๘๒-๓๙๐.

^{๗๑} ติฎายละเอียดใน อง.อฎฐก. (ไทย) ๒๓/๔๒/๓๐๖-๓๐๙.

^{๗๒} ติฎายละเอียดใน อง.อฎฐก. (ไทย) ๒๓/๔๓/๓๐๙-๓๑๒.

^{๗๓} ติฎายละเอียดใน อง.อฎฐก. (ไทย) ๒๓/๔๕/๓๑๔-๓๑๗.

แห่งชนบทใหญ่ ๑๖ แคว้น ที่สมบุรณ์ด้วยแก้ว ๗ ประการ คือ อังคะ มคธะ กาสี โภสถะ วัชชี มัลละ เจตี วังสะ กุรุ ปัญจาละ มัจฉะ สุรเสนะ อัสสกะ อวันตี คันธาระ กัมโพชะ การครองราชย์ของ พระราชาพระองค์นั้น ยังมีค่าไม่ถึงเสี้ยวที่ ๑๖ แห่งอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ เพราะราช สมบัติของมนุษย์เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับสุขที่เป็นทิพย์ ถือว่าเป็นของเล็กน้อย สตรีหรือบุรุษคนใดใน โลกนี้รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ หลังจากตายไปแล้วพึงไปเกิดร่วมกับเทวดา ชั้นต่าง ๆ ดังนี้

๕๐ ปีของมนุษย์ เท่ากับวันหนึ่งและคืนหนึ่งของเทวดาชั้นจาตุมหาราช ๓๐ ราตรีโดย ราตรีนั้นเป็น ๑ เดือน ๑ เดือน ๑๒ เดือน โดยเดือนนั้น เป็น ๑ ปี ๕๐๐ ปีทิพย์ เป็นประมาณอายุของ เทวดาชั้นจาตุมหาราช สตรีหรือบุรุษบางคนในโลกนี้รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ หลังจากตาย แล้วพึงไปเกิดร่วมกับเทวดาชั้นจาตุมหาราช เหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า ราชสมบัติของมนุษย์เมื่อนำไป เปรียบเทียบกับสุขที่เป็นทิพย์ จึงถือว่าเป็นของเล็กน้อย

๑๐๐ ปีของมนุษย์ เท่ากับวันหนึ่งและคืนหนึ่งของเทวดาชั้นดาวดึงส์ ๓๐ ราตรีโดยราตรี นั้นเป็น ๑ เดือน ๑ เดือน ๑๒ เดือน โดยเดือนนั้น เป็น ๑ ปี ๑๐๐๐ ปีทิพย์ เป็นประมาณอายุของ เทวดาชั้นดาวดึงส์ สตรีหรือบุรุษบางคนในโลกนี้รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ หลังจากตายแล้ว พึ่งไปเกิดร่วมกับเทวดาชั้นดาวดึงส์ เหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า ราชสมบัติของมนุษย์เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับ สุขที่เป็นทิพย์ จึงถือว่าเป็นของเล็กน้อย

๒๐๐ ปีของมนุษย์ เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทวดาชั้นมายา ๓๐ ราตรีโดยราตรีนั้นเป็น ๑ เดือน ๑ เดือน ๑๒ เดือน โดยเดือนนั้น เป็น ๑ ปี ๒๐๐๐ ปีทิพย์ เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้น มายา สตรีหรือบุรุษบางคนในโลกนี้รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ หลังจากตายแล้วพึงไปเกิด ร่วมกับเทวดาชั้นมายา เหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า ราชสมบัติของมนุษย์เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับสุขที่เป็น ทิพย์ จึงถือว่าเป็นของเล็กน้อย

๔๐๐ ปีของมนุษย์ เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทวดาชั้นดุสิต ๓๐ ราตรีโดยราตรีนั้นเป็น ๑ เดือน ๑ เดือน ๑๒ เดือน โดยเดือนนั้น เป็น ๑ ปี ๔๐๐๐ ปีทิพย์ เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้น ดุสิต สตรีหรือบุรุษบางคนในโลกนี้รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ หลังจากตายแล้วพึงไปเกิด ร่วมกับเทวดาชั้นดุสิต เหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า ราชสมบัติของมนุษย์เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับสุขที่เป็น ทิพย์ จึงถือว่าเป็นของเล็กน้อย

๘๐๐ ปีของมนุษย์ เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทวดาชั้นนิมมานรดี ๓๐ ราตรีโดยราตรี นั้นเป็น ๑ เดือน ๑ เดือน ๑๒ เดือน โดยเดือนนั้น เป็น ๑ ปี ๘๐๐๐ ปีทิพย์ เป็นประมาณอายุของ เทวดาชั้นนิมมานรดี สตรีหรือบุรุษบางคนในโลกนี้รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ หลังจากตาย แล้วพึงไปเกิดร่วมกับเทวดาชั้นนิมมานรดี เหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า ราชสมบัติของมนุษย์เมื่อนำไป เปรียบเทียบกับสุขที่เป็นทิพย์ จึงถือว่าเป็นของเล็กน้อย

๑,๖๐๐ ปีของมนุษย์ เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตตี ๓๐ ราตรี โดยราตรีนั้นเป็น ๑ เดือน ๑ เดือน ๑๒ เดือน โดยเดือนนั้น เป็น ๑ ปี ๒๐๐๐ ปีทิพย์ เป็นประมาณ อายุของเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตตี สตรีหรือบุรุษบางคนในโลกนี้รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘

หลังจากตายแล้วจึงไปเกิดร่วมกับเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดี เหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่า ราชสมบัติของมนุษย์เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับสุขที่เป็นทิพย์ จึงถือว่าเป็นของเล็กน้อย

ไม่เพียงเท่านั้น พระพุทธองค์ยังกล่าวอีกว่า

“ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ทั้งสอง งดงามส่องสว่างโคจรไปทั่วสถานที่ประมาณ เท่าใดดวงจันทร์และดวงอาทิตย์นั้น กำจัดความมืดไปในอากาศ ทำให้ทิศสว่างไสว ส่องแสงอยู่ในอากาศทั่วสถานที่ประมาณเท่าใด ทรัพย์ คือ แก้วมุกดา แก้วมณี แก้วไพฑูรย์ ทองสีคีและทองคำตลอดถึงทองที่ชื่อว่าหฤกะ เท่าที่มีอยู่ในสถานที่ประมาณเท่านั้น และแสงดวงจันทร์หมู่ดาวทั้งหมด ยังไม่ถึงเสี้ยวที่ ๑๖ แห่งอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘”^{๗๔}

เพราะฉะนั้น สตรีหรือบุรุษผู้มีศีล รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการทำบุญที่มีสุขเป็นกำไร ไม่ถูกนิทาน ย่อมเข้าถึงซึ่งสวรรค์ และไปเกิดร่วมกับเทวดาชั้นต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาในเบื้องต้น

ใน วาเสฏฐสูตร ว่าด้วยอุบาสกชื่อว่าวาเสฏฐะ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสกับวาเสฏฐะว่า อุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ที่บุคคลอยู่จำแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก แฝ่ไพศาลมาก ไม่ถูกนิทาน ย่อมเข้าถึงสวรรค์ แม้ญาติและสาโลहितของวาเสฏฐะ หรือกษัตริย์ทั้งปวง พรหมณ์ทั้งปวง แพศย์ทั้งปวง ศูทรทั้งปวง แม้แต่ชาวโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก หมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพรหมณ์ เทวดาและมนุษย์ อยู่จำอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ การอยู่จำอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนั้น เป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขตลอดกาลนานแก่ท่านทั้งหลายเหล่านั้น ไม่เพียงแต่ผู้ที่เกิดเป็นมนุษย์เท่านั้น แม้แต่ต้นสาละใหญ่ ๆ หากเข้าอยู่จำอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการได้ การอยู่จำอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนั้น ก็เป็นไปเพื่อเกื้อกูล เพื่อสุขตลอดกาลแก่ต้นสาละใหญ่ ๆ เหล่านั้น^{๗๕}

ในจตุมหาราชสูตร ว่าด้วยท้าวมหาราชทั้ง ๔ กล่าวไว้ว่าในวัน ๘ คำแห่งปักษีเทวดาผู้เป็นบริวาร ผู้ช่วยเหลือของท้าวมหาราชทั้ง ๔ เทียวตรวจดูโลกว่า ในหมู่มนุษย์ มนุษย์ที่เกื้อกูลมารดา เกื้อกูลบิดา เกื้อกูลสมณะ เกื้อกูลพรหมณ์ อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล อยู่จำอุโบสถ อยู่จำปฏิชาครอุโบสถ ทำบุญกันอยู่ มีอยู่มากหรือเปล่า

ในวัน ๑๔ คำแห่งปักษี บุตรของท้าวมหาราชทั้ง ๔ เทียวตรวจดูโลกว่า ในหมู่มนุษย์ มนุษย์ที่เกื้อกูลมารดา เกื้อกูลบิดา เกื้อกูลสมณะ เกื้อกูลพรหมณ์ อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูลอยู่จำอุโบสถ อยู่จำปฏิชาครอุโบสถ ทำบุญกันอยู่ มีอยู่มากหรือเปล่า

ในวันอุโบสถ ๑๕ คำ ท้าวมหาราชทั้ง ๔ เทียวตรวจดูโลกนี้ด้วยตัวเองว่า ในหมู่มนุษย์ มนุษย์ที่เกื้อกูลมารดา เกื้อกูลบิดา เกื้อกูลสมณะ เกื้อกูลพรหมณ์ อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล อยู่จำอุโบสถ อยู่จำปฏิชาครอุโบสถ ทำบุญกันอยู่ มีอยู่มากหรือเปล่า

^{๗๔} คุรยลละเฮียดใน อัง.อฎฐก. (ไทย) ๒๓/๔๒/๓๐๘-๓๐๙.

^{๗๕} คุรยลละเฮียดใน อัง.อฎฐก. (ไทย) ๒๓/๔๔/๓๑๒-๓๑๔.

ถ้าในหมู่มนุษย์ มนุษย์ที่เกื้อกูลมารดา เกื้อกูลบิดา เกื้อกูลสมณะ เกื้อกูลพราหมณ์อ่อน
 น้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล อยู่จำอุโบสถ อยู่จำปฐิชาครอุโบสถ ทำบุญกันอยู่ มีอยู่น้อย ทำวมหาราชทั้ง
 ๔ จะรายงานเหตุนั้นแก่เทวดาชั้นดาวดึงส์ที่ประชุมร่วมกันในสุธัมมาสภา ว่าในหมู่มนุษย์ มนุษย์ที่
 เกื้อกูลมารดา เกื้อกูลบิดา เกื้อกูลสมณะ เกื้อกูลพราหมณ์ อ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล อยู่จำอุโบสถ
 อยู่จำปฐิชาครอุโบสถ ทำบุญกันอยู่ มีจำนวนน้อย พวกเทวดาชั้นดาวดึงส์จักพากันเสียใจ ว่า “หมู่เทพ
 จักเสื่อม หมู่อสูรจักบริบูรณ์”

ถ้าในหมู่มนุษย์ มนุษย์ที่เกื้อกูลมารดา เกื้อกูลบิดา เกื้อกูลสมณะ เกื้อกูลพราหมณ์อ่อน
 น้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล อยู่จำอุโบสถ อยู่จำปฐิชาครอุโบสถ ทำบุญกันอยู่ มีจำนวนมากพวกเทวดาชั้น
 ดาวดึงส์จักพากันดีใจ ว่า “หมู่เทพจักบริบูรณ์ หมู่อสูรจักเสื่อม”^{๗๖}

ในอภิธรรมปิฎก ก็กล่าวไว้ว่า “มนุษย์ทั้งหลายให้ทาน สมาทานศีล รักษาอุโบสถศีลแล้ว
 บางพวกเข้าถึงความเป็นสหายของกษัตริย์มหาศาล บางพวกเข้าถึงความเป็นสหายของพราหมณ์
 มหาศาล บางพวกไปเกิดเป็นสหายของคฤหบดีมหาศาล บางพวกเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาชั้น
 จาตุมหาราช บางพวกเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาชั้นดาวดึงส์ บางพวกเข้าถึงความเป็นสหายของ
 เทวดาชั้นนาค บางพวกเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาชั้นดุสิต บางพวกเข้าถึงความเป็นสหายของ
 เทวดาชั้นนิมมานรดี บางพวกเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดี”^{๗๗}

ศีลโดยทั่วไปนั้น เมื่อบุคคลรักษาให้บริสุทธิ์แล้ว นอกจากจะเป็นฐานรองรับให้ก้าวไปสู่
 คุณธรรมชั้นสูงแล้วยังได้อานิสงส์มากมาย ดังที่ท่านแสดงไว้ว่า

สีเลน สุคติง ยันติ คำว่า สุคติ หมายถึงความเป็นอยู่อย่างปกติสุข ผู้รักษาศีลจะได้รับ
 อานิสงส์คือความไม่มีเวร ความไม่มีภัย ความไม่ถูกเบียดเบียน เป็นคนมีเกียรติ มีชีวิตที่สมบูรณ์ มี
 ชื่อเสียงหอมอยู่เสมอทั้งตามลมและทวนลม หอมทั้งในเวลาที่มีชีวิตอยู่ในโลกนี้ และเมื่อละโลกนี้ไปแล้ว
 เป็นที่ชื่นชมรักใคร่ของคนทั่วไป และเป็นที่เสียตายเป็นที่รักในเวลาที่ย้ายจากไปจึงได้ชื่อว่าเป็นปกติสุข
 ทั้งอยู่และไป ดังนั้นคนมีศีลจึงทำให้เป็นปกติสุขทั้งในโลกนี้และโลกหน้า

สีเลน โภคะสัมปะทา คำว่า โภคะสัมปะทา หมายถึงความมีอิสรภาพก็ได้ หมายถึงความไม่
 ประมาทก็ได้ คำว่าอิสรภาพหมายถึงอิสรภาพทั้งทางกายและทางใจ เมื่อเรามีอิสรภาพเราก็
 สามารถทำมาหาเลี้ยงชีพ และแสวงหาทรัพย์ให้เพิ่มพูนได้ด้วยความปลอดภัยและปัญญาประกอบด้วย
 ความสุจริต ด้วยความสุจริตนี้จะเป็นธรรมรักษาให้เราอยู่อย่างปกติสุข

ในความหมายของความไม่ประมาท คือต้องมีสติ ตั้งตนอยู่ในสุจริตธรรม อิสรภาพก็
 ยังคงมีอยู่ แต่ถ้าหากเราขาดสติ ประมาท เมื่อไรความมีอิสรภาพก็จะเสื่อมไป และเสื่อมทั้งทรัพย์สิ้น
 และชื่อเสียง

สีเลน นิพพุติง ยันติ คำว่า นิพพุติ ศัพท์นี้หมายถึง นิพพาน แปลว่าดับเย็น หรือแปล
 อย่างง่าย ๆ ว่าไม่มีปัญหาก็ได้ สิ่งใดที่ไม่มีปัญหาก็ดีทั้งนั้น เรื่องนิพพานเป็นเรื่องดับปัญหาบางคนพอ

^{๗๖} ดูรายละเอียดใน อัง.ติก. (ไทย) ๒๐/๓๘/๑๙๕-๑๙๖.

^{๗๗} อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๑๐๒๑/๖๖๙.

ฟังคำว่านิพพานก็คิดว่าสูงเกินไป ตัวเองยังมีกิเลสอยู่ไปไม่ถึงหรือ ความจริงแล้วเราสามารถสัมผัสนิพพานได้ในชีวิตประจำวัน ในความหมายว่าดับเย็น เย็นกายเย็นใจ ไม่กังวล มีชีวิตเป็นปกติสุข มีความสมบูรณ์ เมื่อทุกอย่างไม่มีปัญหา ก็เท่ากับดับเย็นเท่านั้นเอง ถ้าชาวพุทธสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้จะมีประโยชน์มาก ทำให้ชีวิตประสพแต่ความสุขได้คนสมัยพุทธกาลนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน เรียกของที่สุดแล้ว เย็นแล้ววานิพพาน หรือผลไม้ที่ไม่มีเมล็ดว่าผลไม้ไม่มีนิพพานแล้วเหมือนกัน และคนสมัยก่อนเข้าใจในความหมายคำว่านิพพานดี เช่น นางกสิโคตมี พุทธชยมะเจ้าชายสิทธัตถะครั้งหนึ่งว่า “นิพพุตตา นูน สา มาตา, นิพพุตตา นูน โส ปิตา, นิพพุตตา นูน สา นารี, ยัสสายัง อิติ โส ปติ” แปลว่า “หญิงใดได้เป็นมารดาของบุรุษนี้ หญิงนั้นย่อมมีความสุขดับเย็นแน่, ชายใดได้เป็นบิดาของบุรุษนี้ ชายนั้นย่อมมีความสุขดับเย็นแน่, นารีใดได้บุรุษผู้เช่นนี้เป็นสามี นารีนั้นย่อมมีความสุขดับเย็นแน่” นี่คือความหมายที่คนสมัยโบราณใช้เรียกคนที่ดีแล้ว สมบูรณ์แล้ว ฉะนั้นการรักษาศีลจึงทำให้เราได้ประโยชน์ ได้อานิสงส์ในชีวิตสืบต่อกันมาเป็น ๓ ชั้น ดังกล่าว

นอกจากนี้อานิสงส์ของการรักษาอุโบสถศีลยังได้ประโยชน์และสุข ๓ ประการคือ

๑. ทิฐุธรรมิกัตถประโยชน์ ประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์ในโลกนี้ และความสุขในโลกนี้ คือความสุขในปัจจุบัน คือ ตัดความกังวลลุ่นวายในภารกิจงานเสียได้ เปิดโอกาสให้ตนได้ชำระกาย วาจา ใจ ให้สะอาดหมดจด เพิ่มพูนบุญกุศลให้แก่ตน ลด ละ เลิก กิเลสในตนให้เบาบาง ได้รับความบันเทิงใจ ว่าตนได้ทำความดี และได้รับยกย่องจากคนทั่วไป

๒. สัมปรายิกัตถประโยชน์ ประโยชน์เบื้องหน้า ประโยชน์ในโลกหน้า และความสุขในโลกหน้า คือความสุขในโลกสวรรค์

ผู้ที่รักษาอุโบสถศีล เมื่อละสังขารไปแล้ว ย่อมประสพสุขในโลกสวรรค์ตามสมควรแก่การปฏิบัติตน ดังที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสแก่นางวิสาขาในวิสาขาสุตต ว่าอุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการที่บุคคลเข้าจำแล้ว ย่อมมีอานิสงส์มาก มีผลมาก มีความรุ่งเรืองมาก มีความเจริญแผ่ไพศาลมาก การที่สตรีหรือบุรุษผู้เข้าจำอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนี้แล้ว หลังจากแตกกายทำลายชั้นธัมมไปยังได้อยู่ร่วมกับเทวดาชั้นจาตุมหาราช ชั้นดาวดึงส์ ชั้นยามา ชั้นดุสิต ชั้นนิมมานรดี และชั้นปรนิมมิตวสวัตดี”

๓. ปรมัตถประโยชน์ ประโยชน์สูงสุด คือพระนิพพาน และความสุขอันสูงสุด คือความสุขอันเกิดแต่นิพพาน ปรมัตถประโยชน์ คือการดับทุกข์โดยไม่เหลือ ถือเป็นประโยชน์อันสูงสุดในพระพุทธศาสนา เป็นเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนาด้าน ผู้รักษาอุโบสถศีลแม้ไม่อาจที่จะบรรลุได้ในชาตินี้ แต่หากหมั่นประกอบความดี ฝึกฝนอบรมตนตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา ไปเรื่อย ๆ อย่างไม่ย่อท้อ ย่อมสามารถที่จะบรรลุประโยชน์สูงสุดนี้ได้^{๗๘}

ไม่เพียงเท่านั้น ผู้รักษาอุโบสถศีล หากปรารถนาสมบัติใดในเมืองมนุษย์และในเมืองสวรรค์ก็ย่อมจะได้สมปรารถนา ดังท่านพระพุทธโฆสเถระ กล่าวไว้ว่า

ยา มนุสเสสุ สมปตติ

ยา จ เทเวสุ สมปตติ

^{๗๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓๖, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธรรม, ๒๕๕๙), หน้า ๑๑๐.

น สาสมนนสีลสส อัจฉโต โหติ ทูลลภา.
 สมบัติใดในโลกมนุษย์ก็ดี สมบัติใดในเทวโลกก็ดี
 สมบัตินั้น เมื่อท่านผู้มีศีลปรารถนา ก็ย่อมจะได้ไม่ยาก

สรุปอานิสงส์การรักษาอุโบสถศีล

๑. สีเลนะ สุคะตังยันติ (ศีล เป็นปัจจัยให้มีความสุข)

- ๑.๑ ย่อมไม่เกิดความร้อนใจ เพราะมิได้กระทำความบาป
- ๑.๒ ย่อมเป็นที่รักที่พอใจของมนุษย์และเทวดาทั้งหลาย
- ๑.๓ ประสบความสุขยิ่งกว่าความเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ
- ๑.๔ ทำให้อายุยืน
- ๑.๕ เป็นผู้ไม่หลงตาย
- ๑.๖ ตายไปย่อมเข้าถึงซึ่งสุคติโลกสวรรค์ ถึงความเป็นสหายของเทวดาทั้งหลาย

๒. สีเลนะ โภคะสัมปะทา (ศีล เป็นปัจจัยให้มีโภคสมบัติ)

- ๒.๑ ทำให้ทรัพย์มั่นคง เพราะมีรายจ่ายน้อยลง
- ๒.๒ ทรัพย์ไม่เป็นอันตราย

๓. สีเลนะ นิพพุตังยันติ (ศีล เป็นปัจจัยให้เข้าถึงพระนิพพาน)

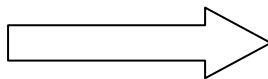
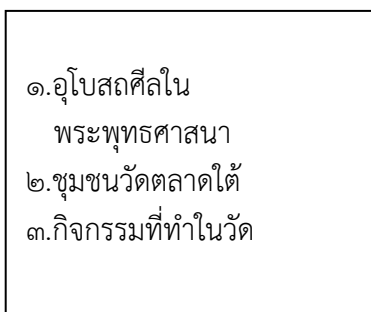
- ๓.๑ ย่อมมีความประพฤติเรียบร้อย
- ๓.๒ ย่อมกำราบกิเลสทั้งหลายไว้ได้
- ๓.๓ กิตติศัพท์อันดีงามของผู้มีศีลย่อมฟุ้งขจรไป
- ๓.๔ ย่อมมองอาจแกล้วกล้าข้ามเข้าสู่สังคม
- ๓.๕ ได้ชื่อว่าเป็นบำเพ็ญ เนกขัมมบารมี เพราะอุโบสถศีลเป็นข้อปฏิบัติเพื่อออกจากกาม ออกจากวัตถุเครื่องปรนเปรอทั้งหลาย
- ๓.๖ ย่อมก้าวไปในกุศลธรรมชั้นสูงยิ่งขึ้นคือ สมภา ปัญญา และมรรคผลนิพพาน

๒.๕ สรุปท้ายบท

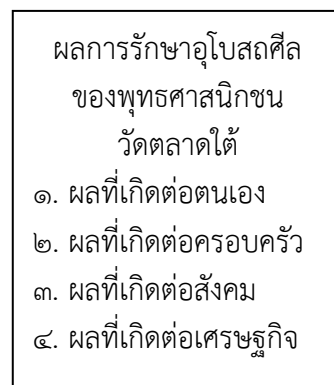
จากการศึกษาเรื่องอุโบสถศีลในพระพุทธศาสนาเถรวาทพบว่า อุโบสถศีล หมายถึงวันอุโบสถและการรักษาอุโบสถศีล หรือศีลอุโบสถ อันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ที่ฆราวาสผู้ครองเรือน ต้องการที่จะปฏิบัติรักษาให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป อีกอุโบสถศีลมีความสำคัญอันยิ่งใหญ่มหาศาลมาก ผู้รักษาอุโบสถตลอดปาฏิหาริย์ปักษ์ เมื่อตายไปได้ไปเกิดเป็นเทพบุตรเทพธิดาในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ มีวิมานที่สวยงาม มีบริวารมากมาย มนุษย์เราในปัจจุบันน่าจะหันมาสนใจปฏิบัติรักษาอุโบสถศีลกันให้มาก เพียงแค่วันหนึ่งกับคืนหนึ่ง หรือ ๓ วัน ๓ คืน หรือ ๓ เดือนตลอดพรรษาเป็นปาฏิหาริย์ปักษ์ หากผู้ใดต้องการสมบัติใหญ่ คือ มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติ ก็ควรรักษาอุโบสถศีลเพื่อสั่งสมบุญบารมีแก่ตนไว้

๒.๖ กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

บทที่ ๓

วิธีการรักษาอุโบสถศีลของพุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้

ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงประวัติวัดตลาดใต้ วิถีชีวิตของชาวบ้าน แนวทางการรักษาอุโบสถศีล ลักษณะของการรักษาอุโบสถศีล พฤติกรรมการรักษาอุโบสถศีล ขั้นตอนและวิธีการรักษาอุโบสถศีล และประโยชน์ของการรักษาอุโบสถศีล ตามลำดับต่อไป

๓.๑ วิถีชีวิตชาวบ้านในชุมชนวัดตลาดใต้

ประวัติความเป็นมาตำบลบางชะแยงอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี บางชะแยงเป็นชื่อตำบลหนึ่งที่อยู่ในเขตการปกครองของอำเภอเมืองจังหวัดปทุมธานี เดิมชื่อบางแขวงเพี้ยนมาจากบางแขวงคือหมายถึงพื้นที่ราบลุ่มมีน้ำขังซึ่งมีปลาชนิดหนึ่ง เรียกว่าปลาแขวงชุกชุมมากปลาชนิดนี้ไม่มีเกล็ด หางมี ๒ แฉกมีเงี้ยวยาวแหลมคมมีหนวดยาว ๒ คู่คล้ายปลากดแต่ลำตัวเล็กกว่าส่วนหัวใหญ่และลำตัวเรียวยาวปลาแขวงมี ๒ ชนิด ชนิดหนึ่งเรียกแขวงใบข้าว มีลำตัวโตยาวประมาณ ๕ นิ้วด้านหลังสีน้ำตาลอ่อนด้านตัวหน้าท้องสีขาวอีกชนิดหนึ่งเรียกว่าแขวงลายตัวเล็กกว่าสีน้ำตาลของลำตัวเป็นสีน้ำตาลอ่อนมีทางสีดำยาวไปตามลำตัวมาก ปลาแขวงนิยมนำมาแกงเผ็ดมีรสอร่อยดีมีมาก ตำบลบางชะแยงโบราณเป็นแหล่งชุมชนที่ใหญ่เป็นย่านแลกเปลี่ยนสินค้าอยู่ทางทิศตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาตรงข้ามกับตำบลบ้านใหม่ และคลองรังสิตประยูรศักดิ์ที่อยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา

ตำบลบางชะแยงมีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี มีสะพานข้ามข้ามสำหรับให้ทัพช้าง ของพระเจ้ากรุงธนบุรีเดินข้ามไปปราบหัวเมืองฝ่ายเหนือและไปตั้งกองทัพช้างและกองทัพม้าที่ใกล้กับหัวเกาะใหญ่ราชคราม ที่เรียกว่าตำบลโคกช้างและควมม้าสู้กันอยู่ทุกวันนี้ นอกจากที่กล่าวมาแล้วยังเป็นแหล่งที่รับสินค้าจากกองเกวียนที่ตามมาจากนครนายกปราจีนบุรีและนครราชสีมา สระบุรี มาพักที่วัดเทียนถวาย มาแต่โบราณโดยสารคลองบ้านใหม่ซึ่งเดิมเรียกว่าคลองพลาน เขตติดต่อกับหนองปลาสิบ ที่อยู่หลังวัดเทียนถวายออกไปทางทิศตะวันออก

นายพรานและราษฎรจะนำผัก กุ้ง ปลา ของป่านานาชนิดมาขายในเขตบางชะแยง เพราะเป็นย่านการค้า มีของวางแลกเปลี่ยนสินค้ากันยาวเหยียดตามริมแม่น้ำเจ้าพระยาตั้งแต่วัดตลาดเหนือลงไปจนถึงวัดตลาดใต้

สถานที่สำคัญในตำบลบางชะแยงมี วัดชินวรารามเดิมชื่อวัดมะขามใต้ซึ่งเป็นพระอารามหลวงชั้นตรี มีภาพฝาผนังในพระอุโบสถ ภาพแกะสลักไม้ที่บานประตูหน้าต่างวิจิตรบรรจงงดงามน่าดู มีพระตำหนักแบบยุโรป ประดิษฐานพระพุทธรูปบาทจำลอง ชั้นบนบรรจุพระพุทธรูปซึ่งดูแปลกกว่าที่อื่น ในบริเวณใกล้ๆกับวัดชินวรารามนี้แต่โบราณเป็นอยู่ติดกันถึง ๓ วัด คือวัดมะขามใต้ วัดในและวัดเหนือ (เจตวงศ์) ซึ่งวัดในและวัดเหนือ(เจตวงศ์)ร้างไปนานแล้ว แต่ยังเหลือวัดโบสถ์วัดเหนืออยู่แต่ก็

ทрудโทรมมากๆ ภายในผนังโบสถ์มีภาพฝาผนัง ที่อ่อนช้อยสวยงามน่าดูไม่น้อย ซึ่งเป็นฝีมือช่างชั้นครู สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลาง เวลานี้ชำรุดเลือนรางไปมากน่าเสียดายอย่างยิ่ง นอกจากนี้ยังมีวัดป่ากลางทุ่ง ซึ่งสร้างในราว พ.ศ. ๒๓๕๘ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ปัจจุบันตำบลบางชะแยงเจริญรุ่งเรืองมากกว่าแต่ก่อนหลายเท่า เพราะมีโรงงานเข้ามาตั้งอยู่มาก สภาพและบรรยากาศต่างๆกำลังจะหมดไป มีถนนหนทางดีขึ้นไปมาสะดวก ประชาชนตำบลบางชะแยงส่วนใหญ่เป็นชาวมอญอพยพเข้ามาอาศัยในสมัยรัชกาลที่ ๒ ของกรุงรัตนโกสินทร์ซึ่งอพยพจากเมืองพม่าอาศัยเดิมตำบลนี้คือทำนา ทำสวน ทำไร่ชิง ทำบ่อกระจับ ปลูกตาลและบ่อบัว ปัจจุบันประกอบอาชีพส่วนใหญ่รับจ้างตามโรงงานอุตสาหกรรมในเขตตำบลอำเภอ

พื้นที่สภาพเดิมของชุมชนเป็นป่าสะแก อดีตของชุมชนเป็นป่าสะแก อดีตมีการเดินทางโดยทางเรือ ปัจจุบันที่ดินของพื้นที่ได้ขยายให้นายทุนปลูกสร้างโรงงานอุตสาหกรรม ที่อยู่อาศัย หมู่บ้านมีคนต่างจังหวัดเข้ามาอาศัยอยู่จำนวนมาก เขตพื้นที่ทิศเหนือติดกับตำบลบางเตืออำเภอเมือง ทิศใต้ติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา ทิศตะวันออกติดกับแม่น้ำเจ้าพระยา ทิศตะวันตกติดกับตำบลบางคูวัด อำเภอเมือง อาชีพส่วนใหญ่ทำสวนทำไร่รับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมและค้าขายสาธารณสุขปโภค

ประวัติวัดตลาดใต้

วัดตลาดใต้^๑ ตั้งอยู่เลขที่ ๖ บ้านตลาดเหนือหมู่ที่ ๓ ตำบลบางชะแยงอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย มีที่ดินที่ตั้งวัดเนื้อที่ ๑๐ ไร่ ๑ งาน ๔๔ ตารางวา

พื้นที่ตั้งวัด

ทิศเหนือยาว ๑ เส้น ๑๙ วาติดต่อกับคลองบางยี่สาร

ทิศใต้วาว ๑ เส้น ๑๘ วาติดต่อกับสำราญสาธารณะ

ทิศตะวันออกยาว ๘ เส้น ๓ วาติดต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยา

ทิศตะวันตกยาว ๓ เส้น ๑๑ วาติดต่อกับที่มีการครอบคลองกลางทุ่ง

สภาพของวัด เป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึงการคมนาคมทางน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยา

วัดตลาดใต้ได้สร้างขึ้นเมื่อประมาณพ.ศ.๒๓๕๕ โดยชาวบ้านที่อาศัยอยู่แถบนี้เป็นผู้สร้างที่นามว่าวัดตลาดใต้เพราะมีอีกวัดหนึ่งอยู่ทางทิศเหนือนามว่าวัดตลาดเหนือ เมื่อสร้างวัดขึ้นจึงเรียกนามว่าวัดตลาดใต้ตามภูมิประเทศ วัดนี้ได้พระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อพ.ศ.๒๔๕๒ เขตวิสุงคามสีมา กว้าง ๑๒.๕๐ เมตร ยาว ๑๙.๕๐ เมตร และได้ดำเนินการผูกพัทธสีมาเป็นที่เรียบร้อยแล้วเมื่อพ.ศ. ๒๔๒๖

ถาวรวัตถุวัดนี้ได้ดำเนินการก่อสร้างและปฏิสังขรณ์เสนาสนะภายในวัดแล้วพระอุโบสถ กว้าง ๘ เมตรยาว ๑๔ เมตร กุฏิสงฆ์จำนวน ๓ หลัง หอสวดมนต์ ศาลาการเปรียญ ศาลาบำเพ็ญกุศล

^๑ กรมการศาสนา, ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม ๒, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ กรมการศาสนา, ๒๕๒๖), หน้า ๕๙๕-๕๙๖.

ปูชนียวัตถุวัดนี้ มีปูชนียวัตถุที่สำคัญคือพระประธานในอุโบสถ เจดีย์ทรงโบราณและมีพระพุทธรูปปางห้ามญาติจำนวน ๒ องค์

รายนามเจ้าอาวาสวัดนี้มีเจ้าอาวาสตั้งแต่สร้างวัดมาจนถึงปัจจุบันคือ

๑. พระอธิการอัย ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๓๕ ถึง พ.ศ.๒๔๖๐
๒. พระอธิการพัฒน์ ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๖๐ ถึง พ.ศ.๒๔๖๙
๓. พระอธิการธรรมดา ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๖๙ ถึง พ.ศ.๒๕๑๕
๔. พระอธิการบุญ ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๑๕ ถึง พ.ศ.๒๕๑๙
๕. พระอธิการหนู ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๑๙ ถึง พ.ศ.๒๕๒๓
๖. พระอธิการแผ้ว ฉินทีโต ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๒๓ ถึง พ.ศ.๒๕๒๗
๗. พระอธิการสวิง สุานวโร ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๒๗ ถึง พ.ศ.๒๕๔๐
๘. พระครูพุมมาภิวัดน์(เฉลิม)ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๔๐ ถึง พ.ศ.๒๕๕๒
๙. พระมหาธีระศักดิ์ อธิบุญโญ ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๓ จนถึงปัจจุบัน

๓.๒ วิธีการรักษาอุโบสถศีลของพุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้

บุคคลผู้จะเข้าจำอุโบสถศีลนั้น พึงตั้งใจว่า ฟรุ้งนี้เรจักรักษาอุโบสถ ควรเตรียมตัวให้พร้อม ด้วยการจัดเตรียมอาหารให้พร้อมสำหรับวันอุโบสถ และตรวจตราการงานให้เรียบร้อยเสียก่อน การงานอะไรที่ควรสั่งคนที่บ้านไว้ว่าอย่างไรก็ให้มอบหมายเสียให้เรียบร้อย เมื่อเข้าจำอุโบสถไม่ควรจัดแจงการงานที่เป็นการกระทำที่เบียดเบียนผู้อื่น หรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ผู้เข้าจำอุโบสถพึงปลดเปลื้องปลิวโพธ คือความกังวลห่วงใยต่าง ๆ ออกไปเสีย ในวันอุโบสถผู้รักษาอุโบสถ พึงทำการกำหนดกาลว่า เรจักรักษาอุโบสถตลอดวันนี้และคืนนี้ แล้วเปล่งวาจาสมათานองค์อุโบสถ ๘ ประการ ในสำนักของภิกษุ ภิกษุณี อุบาสกหรืออุบาสิกาผู้รู้ลักษณะของศีล ๘ แต่เข้าตรู หากรู้บาลีก็พึงเปล่งวาจาสมათานด้วยภาษาบาลี ส่วนผู้ไม่รู้ภาษาบาลี ควรอธิษฐานว่า ข้าพเจ้าอธิษฐานอุโบสถที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้แล้ว (พุทธบัญญัติ อุโบสถ อธิฐานามิ) ผู้สมათานอุโบสถควรรับประทานอาหารแต่เช้าไม่ควรทำกิจใดๆ อย่างอื่น ไม่ควรปล่อยเวลาให้ล่วงไปควรทำการนบอายุของตนว่าสิ้นไปเท่าใด และพึงระลึกถึงความตายเป็นอารมณ์ เมื่อบริโภคอาหารก็ควรบริโภคเหมือนภิกษุผู้มีภัตรเป็นประจำ แล้วไปสู่วิหารหรือวัด เพื่อฟังธรรม ศึกษาธรรม สนทนาธรรมหรือมนสิการบรรดาอารมณ์ ๓๘ อารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง (แต่ในปัจจุบัน เป็นบริกรรมอาการ ๓๒ มี ขน ผม เล็บ ฟัน หนัง... เป็นต้น) ดังที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสกับนางวิสาขาว่า “วิสาขา เธอมาจากที่ไหนแต่ยังวันเดียว นางวิสาขากราบหลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ วันนี้หม่อมฉันจะรักษาอุโบสถ”^๒

ในฎีกาอุโบสถสูตรว่า ผู้รักษาอุโบสถพึงทำการกำหนดว่า เรจักรักษาอุโบสถตลอดคืนนี้ และตลอดวันนี้ แล้วทำโดยรวมกันด้วยอำนาจองค์อุโบสถว่า ข้าพเจ้าสมათานสิกขาบท ๘ แล้วทำการเปล่งวาจาสมათานอุโบสถเฉพาะองค์ตามบาลีอย่างนี้ว่า

๑. ปาณาติปาตา เวรมณี สิกขาปทํ สมาธิยามิ.

^๒ อง.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๗๑/๒๗๙.

๒. อทินนาทานา เวรมณี สิกขาปทํ สมာதியามิ.
 ๓. อพรหมจริยา เวรมณี สิกขาปทํ สมาதியามิ.
 ๔. มุสาวาทา เวรมณี สิกขาปทํ สมาதியามิ.
 ๕. สุราเมรยมชขปมาทภูจฺจนา เวรมณี สิกขาปทํ สมาதியามิ.
 ๖. วิกาลโภชนา เวรมณี สิกขาปทํ สมาதியามิ.
 ๗. นจจคิตฺวาทิตฺวิสุทฺทสฺสนา มาลาคนฺธวิเลปนธารณฺ มณฺชนวิภูสฺนภูจฺจนา เวรมณี สิกขาปทํ สมาதியามิ.
 ๘. อุจฺจาสมฺมมหาสมฺนา เวรมณี สิกขาปทํ สมาதியามิ.
 อิม อฏฺฐจกสมฺนนาคตํ, พุทฺธปณฺยตตํ อุโปสถํ, อิมฺลจ รตตี อิมฺลจ ทิวสํ, สมฺมเทว อภิริกฺขิตฺตุ สมาதியามิ. ถ้าไม่รู้ภาษาบาลี ก็สมათานเป็นภาษาไทยก็ได้ ดังนี้^๓
๑. ข้าพเจ้า ขอสมათานสิกขาบทคือเจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์
 ๒. ข้าพเจ้า ขอสมათานสิกขาบทคือเจตนางดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้
 ๓. ข้าพเจ้า ขอสมათานสิกขาบทคือเจตนางดเว้นจากพฤติกรรมอันมิใช่พรหมจรรย์^๔
 ๔. ข้าพเจ้า ขอสมათานสิกขาบทคือเจตนางดเว้นจากการพูดเท็จ
 ๕. ข้าพเจ้า ขอสมათานสิกขาบทคือเจตนางดเว้นจากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท^๕
 ๖. ข้าพเจ้า ขอสมათานสิกขาบทคือเจตนางดเว้นจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล^๖
 ๗. ข้าพเจ้า ขอสมათานสิกขาบทคือเจตนางดเว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง บรรเลงดนตรี ดูการละเล่นอันเป็นข้าศึกต่อกุศล^๗ และเจตนางดเว้นจากการตัดทรงประดับตกแต่งร่างกายด้วยดอกไม้ของหอมและเครื่องลูบไล้
 ๘. ข้าพเจ้า ขอสมათานสิกขาบทคือเจตนางดเว้นจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนสูงและใหญ่^๘
- หรือเมื่อไม่รู้ภาษาบาลี ก็พึงสมათานเฉพาะองค์ด้วยภาษาของตนหรือด้วยอำนาจอธิษฐานโดยรวมว่า ข้าพเจ้าอธิษฐานอุโบสถที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้แล้ว เมื่อไม่มีผู้อื่นก็อธิษฐานเองก็ได้

^๓ ขุ.ขุ. (ไทย) ๒๕/๒-๓.

^๔ ขุ.ขุ.อ. (ไทย) ๒/๑๗.

^๕ ขุ.ขุ.อ. (ไทย) ๒/๑๘.

^๖ ขุ.ขุ.อ. (ไทย) ๒/๒๗.

^๗ ที.สี. (ไทย) ๙/๑๓/๖.

^๘ สารตถ.ฎีกา (ไทย) ๓/๑๐๖/๓๐๘.

การสมาทานองค์อุโบสถนั้นชื่อว่า เป็นมงคล เพราะเป็นเหตุแห่งความเกิดในสวรรค์เป็นต้น ดังที่พระพุทธเจ้าตรัส แก่นางวิสาขาว่า วิสาขา ผู้ใดพึงครองราชย์เป็นอิสริบดีแห่งมหาชนบท ๑๖ เหล่านี้ ซึ่งมีรัตนะ ๗ ประการมากมาย คือ อังคะ มคธะ กาสี โกศล วัชชี มัลละ เจตี วังสะ กुरु ปัญจาละ มัจฉะ สุรเสนะ อัสนกะ อวันตี คันธาระ กัมโปชะ การครองราชย์ของผู้นั้นย่อมไม่ถึงเสี้ยวที่ ๑๖ แห่งอุโบสถซึ่งประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ

การสมาทาน หมายถึงการถือเอา รับเอาเป็นข้อปฏิบัติ การถือปฏิบัติ เช่น สมาทานศีล คือรับเอาศีลมาปฏิบัติ^๙

การวิริติ คือ การงด (อารติ) การเว้น (วิริติ) ความงด ความงดเว้น เจตนางดเว้นจากความชั่ว เจตนาเป็นเครื่องงดเว้น เจตนาเป็นเครื่องละเว้น คนจะได้ชื่อว่าเป็นผู้มีศีล คือ ผู้มีปกติกาย และวาจาสะอาด ปราศจากโทษ ต้องมีวิริติ วิริติมี ๓ ประการ คือ

สัมปตตวิริติ งดเว้นในเหตุการณ์ที่ประสบเฉพาะหน้า คือ ความเว้นจากวัตถุอันประจวบเข้ามาถึงในขณะนั้น ซึ่งตนจะล่วงได้ แต่ไม่ล่วง เพราะจิตมีหิริและโอตตปปะ เป็นวิริติของคนผู้ไม่ได้ตั้งสัตย์ปฏิญาณไว้ เช่น กำลังจะฆ่าสัตว์แต่เกิดความสงสารสัตว์ในขณะนั้น เกิดความละอายเลยไม่ฆ่าแล้วปล่อยสัตว์ไป จัดเป็นสัมปตตวิริติ

สมาทานวิริติ งดเว้นด้วยการตั้งใจสมาทานไว้แต่แรก คือการถือ การเว้นด้วยการรับข้อปฏิบัติมาถือ เมื่อสมาทานแล้วก็ตั้งใจรักษาศีลยอมสละแม้ชีวิตของตนไม่ละเมิด ไม่ก้าวล่วง ทั้งในเวลาสมาทานสิกขาบท และเวลาอื่นจากนั้น จัดเป็นสมาทานวิริติ วิธีสมาทานมี ๒ แบบ คือ ปัจเจกสมาทาน คือการสมาทานโดยแยกเป็นสิกขาบท หรือเป็นข้อ ๆ เมื่อทำผิดศีลข้อใด ก็ขาดเฉพาะศีลข้อนั้น เอกัณมสมาทาน คือการสมาทานรวมกันทุกสิกขาบทไม่แยกข้อถ้าขาดข้อใดข้อหนึ่งถือว่าขาดหมด

สมุทเทวิริติ คือเว้นด้วยการตัดขาด เป็นคุณธรรมของพระอริยบุคคล ท่านไม่ยอมละเมิดทุกเหตุการณ์ แม้จะถูกทรชนบีบด้วยประการต่าง ๆ หรือทำชีวิตให้แตกดับก็ตาม^{๑๐}

จากการศึกษาพบว่า การรักษาอุโบสถศีลนั้น จะสมาทานเองหรือสมาทานกับพระสงฆ์ก็ได้ ทั้งนี้เพราะผู้ที่อาศัยอยู่ในถิ่นกันดารไม่มีวัดไม่มีพระ ก็สามารถสมาทานเองได้และไม่จำกัดสถานที่ว่าเป็นที่ใด ที่ใดสัปปายะ สะดวกก็เอื้อต่อการปฏิบัติรักษาก็ทำได้ จะเป็นที่วัดที่บ้านที่ป่าหรือในทะเลได้ทั้งนั้น หากผู้นั้นมีเจตนางดเว้นแล้วก็จัดเป็นศีลเช่นกัน ไม่จำกัดสถานที่ เช่นพระโพธิสัตว์ เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพระมหาชนก เรือแตกว่ายน้ำอยู่กลางมหาสมุทร สังเกตเห็นพระจันทร์เต็มดวงรู้ว่าวันนี้เป็นวันอุโบสถ จึงทรงบ้วนพระโอษฐ์แล้วอธิษฐานรักษาอุโบสถ หรือเรื่องพระเจ้าอุทัย ซึ่งในชาติก่อนเป็นเพียงบุรุษเชียวใจคนหนึ่งในบ้านเศรษฐีสุภจิพริวาร ได้อธิษฐานอุโบสถครึ่งวันเท่านั้น ก็ได้ยศใหญ่เกิดเป็นพระเจ้าอุทัย หรือแม่แต่นางวิสาขาและอุบาสกอุบาสิกาทั้งหลายก็สมาทานที่บ้านแต่เข้าตรู แล้วจึงถือดอกไม้ของหอมไปสมาทานที่วัดทีหลัง เพื่อทาบุญทำทานและฟังธรรมด้วย บุคคลผู้รักษาอุโบสถ สมาทานด้วยตนเองก็ดี สมาทานยังสำนักภิกษุสงฆ์ก็ดี สมาทานยังสำนักของผู้อื่นก็ดี ก็

^๙ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๔๐๑.

^{๑๐} พันตรีประยูรท์ หลงสมบุญ, คู่มือเบญจศีลเบญจธรรม และอุโบสถศีลฉบับธรรมเจดีย์, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง, ม.ป.ป.), หน้า ๑๘-๒๐.

ได้ชื่อว่าสมาทานแล้ว หรือรับเอามาปฏิบัติแล้ว สมาทานรวมก็ดี สมาทานเฉพาะองค์ก็ดี ก็เป็นอันสมาทานเหมือนกัน ระหว่างสมาทานและวิริตี ไม่แตกต่างกันเมื่อสมาทานรวมกัน วิริตีก็อย่างเดียวกัน ทั้งนี้ เจตนาที่เป็นอันเดียวเหมือนกัน คือความตั้งใจที่จักรักษาอุโบสถมืองค์ ๘ และความตั้งใจที่จักงดเว้นบาปทุจริตเพื่อมิให้องค์ ๘ แตกทำลาย

๓.๓ แนวทางการรักษาอุโบสถศีลของพุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้

ความตั้งใจของชาวบ้านที่จะไม่ล่วงละเมิด ปาณาติบาต เป็นต้น การกระทำ การพูดที่แสดงออกภายนอกโดยจงใจก็ดี ความคิดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นชั่วครู่ชั่วขณะแล้วผ่านไป ๆ ภายในจิตใจก็ดี การคิดถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งในลักษณะใดลักษณะหนึ่งก็ดี ความรู้สึกและทำที่ของจิตใจต่อสิ่งต่าง ๆ ที่ได้ประสบทางตา หู จมูก ลิ้น กายและที่ระลึกหรือนึกขึ้นมาในใจก็ดี ล้วนแต่มีเจตนาประกอบอยู่ทั้งสิ้น เจตนาจึงเป็นเจตจำนง ความจงใจ การเลือกอารมณ์ของใจ ตัวนำ ที่หันเหชักพาทำให้จิตเคลื่อนไหว โน้มน้อมไปหาหรือผลไปจากสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือมุ่งไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง เป็นหัวหน้าเป็นผู้จัดการ หรือตัวเจ้าก็เจ้าการของจิตว่าจะเอาอะไรไม่เอาอะไรกับเรื่องใดอย่างไร เป็นตัวการจัดแจงแต่งวิถีทางของจิต และในที่สุดก็เป็นตัวการปรุงแต่งจิต นั้นให้เป็นไปต่าง ๆ เจตสิกคือศีล สิ่งที่เกิดขึ้นกับจิต เป็นนามธรรมเช่นเดียวกับจิต ต่างกันแต่เพียงเจตสิกนั้นเป็นเครื่องปรุงแต่งจิต เป็นได้ทั้งกุศลและอกุศล ในที่นี้ท่านหมายถึงวิริตีเจตสิก คือวิริตีที่จะงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ เป็นต้น

สังวรคือศีล หมายถึงการสำรวมอินทรีย์คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ไม่ให้รั่วไหลออกไปข้างนอก เพื่องดเว้นจากการประพฤติกายทุจริต วาจทุจริต และการประกอบอาชีวะที่ไม่สุจริตคือให้มี ความประพฤดีดีทางกาย ทางวาจา และประกอบอาชีพที่สุจริตไม่ล่วงละเมิดศีล หมายถึงการไม่ก้าวล่วงในสิกขาบทที่ตั้งใจไว้ว่าจะไม่ก้าวล่วง มีการฆ่าสัตว์ เป็นต้น ดังนั้นข้อประพฤติกปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจา ให้ตั้งอยู่ในความดีงาม นอกจากนี้ศีลยังหมายถึงความเย็น ของศีระชะ ความเกษมสุข ความสำรวมและความไม่ก้าวล่วงละเมิด มีการสำรวมกายวาจาของตนให้มีความสงบเรียบร้อย พุดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่น่าประโยชน์มาสู่ตนและผู้อื่น^{๑๑}

ในปาริสุทธิสีล ๔^{๑๒} ศีลคือความบริสุทธิ์, ศีลเครื่องให้บริสุทธิ์, ความประพฤดีบริสุทธิ์ที่จัดเป็นศีล มีดังนี้คือ

๑. ปาฏิโมกขสังวรศีล ศีลคือความสำรวมในพระปาฏิโมกข์ เว้นจากข้อห้าม ทำตามข้ออนุญาติ ประพฤติเคร่งครัดในสิกขาบททั้งหลาย

๒. อินทรีย์สังวรศีล ศีลคือความสำรวมอินทรีย์ ระวังมิให้บาปอกุศลธรรมครอบงำเมื่อรับรู้อารมณ์ด้วยอินทรีย์ทั้ง ๖

^{๑๑} พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตถาโณ), นิเทศธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: อีรพวงษ์ การพิมพ์, ๒๕๓๗), หน้า ๓๗-๓๘.

^{๑๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓๖, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธรรม, ๒๕๕๙), หน้า ๑๒๓.

๓. อาชีวะปาริสุทธิศีล ศีลคือความบริสุทธิ์แห่งอาชีวะ เลี้ยงชีวิตโดยทางที่ชอบ ไม่ประกอบอบเนสนา มีหลอกลวงเขาเลี้ยงซัพเป็นต้น

๔. ปัจจยสันนิสิตศีล ศีลที่เกี่ยวกับปัจจย ๔ ได้แก่ ปัจจยปัจจเวกชน คือ พิจารณาใช้สอยปัจจยสี่ ให้เป็นไปตามความหมายและประโยชน์ของสิ่งนั้น ไม่ปรีโภาคด้วยตัณหา

พระโพธิญาณเถร (หลวงปู่ชา สุภทฺโท) ผู้ได้แสดงพระธรรมเทศนาไว้ตอนหนึ่งว่า “การที่อุบาสก อุบาสิกา มาที่วัด ก็เพราะมีเหตุต้องมา เช่น บางคนมีกิจธุระจำเป็นบางอย่างก็มาวัด บางคนมีความสุขใจก็มาวัด บางคนมีความทุกข์ใจก็มาวัด เป็นประเพณีของคนไทย และถึงแม้จะจนก็นึกถึงการทำบุญ จะรวยก็นึกถึงการทำบุญ ทุกอย่างล้วนแต่เป็นการทำบุญอันเป็นส่วนหนึ่งในจิตใจของชาวไทย และวันที่มาวัดส่วนมากก็เป็นวันพระ เป็นโอกาสของอุบาสกอุบาสิกา ผู้เข้าใกล้พระพุทธศาสนาได้มารักษาอุโบสถศีล ซึ่งเป็นศีลพิเศษ เป็นศีลที่มีข้อวัตร มีจุดคงวัตรละเอียดอ่อนขึ้นไปยิ่งขึ้น เป็นวันอุโบสถพร้อมด้วยการภาวนา เช่น ไม่ทานข้าวเย็น ทำให้หมดภาระไป การปลีโพธกังวลของอุบาสกอุบาสิกา มันก็น้อยลง ข้อวัตรปฏิบัติก็จะดีขึ้น อันนี้เป็นศีลอันยิ่ง การจะเป็นศีลอันยิ่งนั้นขึ้นอยู่กับข้อวัตรปฏิบัติ ไม่ใช่อยู่ที่ชื่อของอุโบสถศีล การที่จะเป็นศีลอันยิ่งนั้นจะต้องปฏิบัติให้มันยิ่งขึ้น ให้มันดีขึ้นไปให้มันประเสริฐขึ้น ชื่อของศีลจะเป็น ศีล ๕ ก็ตาม ศีล ๘ ศีลอะไร ๆ ก็ตาม อันนั้นเป็นชื่อของศีล ส่วนศีลจะยิ่งหรือหย่อนนั้น อยู่ที่อุบาสกอุบาสิกาทั้งหลายปฏิบัติให้มันเคร่งครัดขึ้นไปให้มันดีขึ้นไป จะเป็นศีล ๕ ศีล ๘ และศีลอุโบสถก็ดี มันดีทั้งนั้น ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติเป็นสำคัญ ไม่ใช่ว่าถึงวันอุโบสถ เราได้มาสมทานศีลอุโบสถแล้ว อาการกายวาจาของเรายังปฏิบัติหย่อนอยู่อย่างเก่า ก็ไม่จัดเป็นศีลอันยิ่ง บุญอันยิ่ง บุญอันประเสริฐ”^{๑๓}

ศีลนั้นโดยลักษณะแล้วก็เป็นเพียงสิ่งเดียวแต่มี ๒ ลักษณะโดยเป็นจาริตศีล คือการบำเพ็ญตามสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ ว่าสิ่งนี้ควรทำ และจาริตศีล คือการไม่ทำข้อที่ทรงห้ามว่านี่ไม่ควรทำ ในการรักษาศีลก็จะมี การแบ่งศีลเพื่อให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติโดยตรงแก่บุคคลและสังคม จึงแยกศีลออกเป็น ๒ ประเภทคือ

๑) ศีลสำหรับฆราวาสหรือคฤหัสถ์ (ชาวบ้านทั่วไป) เพื่อเป็นเครื่องควบคุม ความประพฤติภายนอกทางกาย และทางวาจา สำหรับผู้ประพฤติหรือปฏิบัติตาม ให้ดำเนินชีวิตไปในทางที่ชอบด้วยกฎหมายของบ้านเมืองและศีลธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันโดยสันติสุข

๒) ศีลสำหรับบรรพชิตหรือนักบวช พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ เพื่อให้มีสภาพเกื้อกูลที่สุดแก่การปฏิบัติที่มุ่งตรงต่อจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา และการเผยแผ่ความดีงามที่เกิดจากการปฏิบัติเช่นนั้น ให้กว้างออกไปเพื่อประโยชน์สุขของชาวโลก ด้วยเหตุดังกล่าวสอดคล้องกับที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้ เราจะบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลาย โดยอาศัยอำนาจประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ ๑.เพื่อความยอมรับว่าดีแห่งสงฆ์ ๒.เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์ ๓. เพื่อข่มบุคคลผู้เกือยอก ๔.เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงาม ๕. เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลาย อันบังเกิดในปัจจุบัน ๖. เพื่อกำจัดอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดขึ้นในอนาคต ๗.เพื่อความเลื่อมใสของ

^{๑๓} พระวิสุทธิสังวรเถร, มรดกธรรมเล่ม ๔๙ พระโพธิญาณเถร (หลวงปู่ชา สุภทฺโท) ธรรมบรรยายชุด “เข้าวัดทำไม”, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอ็น.พี.สกรีนพริ้นติ้ง จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๕-๘.

คนที่ยังไม่เลื่อมใส ๘. เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของคนทีเลื่อมใสแล้ว ๙. เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระ
สัทธรรม ๑๐. เพื่อความเอื้อเฟื้อพระธรรมวินัย^{๑๔}

ความเข้าใจแต่เดิมคือ อุโบสถศีล เป็นศีลในวันพระ สมาทานรักษาได้เฉพาะวันพระ
เท่านั้น ศีล ๘ ก็สมาทานรักษาเช่นกัน ส่วนการรักษาอุโบสถศีล ๓ แบบ คือ ปกติอุโบสถ ปุจฉาคร
อุโบสถ และปาฏิหาริย์ปักษ์อุโบสถ ยิ่งไม่เข้าใจใหญ่ ถึงจะถืออุโบสถศีลเป็นเวลา ๓ วันหรือ ๗ วัน จะ
อาราธนาอุโบสถศีลวันไหน ตั้งแต่วันแรกที่ตั้งใจรักษาหรือไม่ วันที่เป็นวันธรรมดาก็อาราธนาศีลแปด
ปกติ ถ้าเป็นวันพระก็อาราธนาอุโบสถศีล การกล่าวอาราธนาทั้งสองแบบ (โดยสมมุติว่ารักษาศีลได้
บริสุทธิ์เท่ากัน) การกระทำแบบนี้จึงรู้ว่ามือนิสงสัมมาก การรักษาศีล ๘ หรืออุโบสถศีล จะรักษาปกติ
อุโบสถคือรักษาวินหนึ่งกับคืนหนึ่ง เพราะใช้เวลาไม่มากรักษาตอนเช้าวันหนึ่งถึงตอนเช้าอีกวัน เมื่อ
รักษาอุโบสถศีลครบกำหนดก็อาราธนารักษาศีล ๕ แล้วลากลับบ้าน

การถือศีลแปดสามารถถือได้ทุกวันตามความตั้งใจของเรา ตามประเพณีชาวบ้านวัด
ตลาดใต้ มักนิยมถือศีลแปดกันทุก วันพระ ๘ คำ ๑๔ คำ ๑๕ คำ คือไปถือศีลแปดที่วัด บางท่านก็
ตั้งใจถือศีลแปดตลอดเข้าพรรษา เพราะฉะนั้นเรื่องที่ว่าจะเป็นวันเสาร์ อาทิตย์ก็ไม่ใช่ปัญหา และ
สามารถถือศีลแปดได้ทั้งนอกวัดและในวัดด้วย ส่วนที่เรียกว่าบวชชีพรหมณ์นั้นก็คือเราตั้งใจรักษาศีล
แปด และไปทำที่วัดโดยอาราธนาศีลจากพระสงฆ์ นุ่งขาวห่มขาว และอาจจะมีการตั้งสัจจะว่าจะถือ
ศีล ๘ เป็นระยะเวลาเท่าไรก็ได้แต่ความตั้งใจของแต่ละคน ท่านเรียกว่าอุบาสก อุบาสิกา (ผู้นั่งใกล้
พระรัตนตรัย) และสามารถถือศีลแปดที่วัดได้โดยไม่จำกัดวัน แต่ส่วนใหญ่จะสะดวกมาถือศีลกัน
ช่วงสุดสัปดาห์ แล้วแต่ความสะดวกของแต่ละคน เมื่อเราจะลาศีลแปดก็ให้อาราธนาศีลห้าที่เราถือ
เป็นปกติ

ปัญหาทางด้านพฤติกรรมกรักษาอุโบสถศีล พบว่าอุบาสกอุบาสิกาส่วนใหญ่ เกิด
นิรวณในขณะรักษาอุโบสถศีล เช่น เกิดความง่วงนอน ความวิตกกังวล รู้สึกรำคาญใจเมื่อเห็นหรือได้
ยินเสียงที่ตนไม่ชอบใจ เป็นต้น อีกปัญหาหนึ่งวันพระหรือวันอุโบสถศีลไม่ตรงกับวันหยุดราชการ บาง
ท่านที่ต้องประกอบอาชีพรับราชการ ไม่มีเวลารักษาอุโบสถศีลอย่างจริงจังจะอาศัยเฉพาะวันสำคัญ
ทางพระพุทธศาสนา หรือวันพระที่ตรงกับวันเสาร์อาทิตย์ เท่านั้น และปัญหาที่พบมากที่สุด คือ
สุขภาพไม่แข็งแรง ปวดเข้าปวดขานั่งนานไม่ได้ ต้องนั่งเก้าอี้ จึงไม่เอื้ออำนวยต่อการรักษาอุโบสถศีล
อุบาสกอุบาสิกาผู้ที่เคยรักษาอุโบสถศีลมาก่อนเป็นพื้นฐานแล้ว จะไม่มีปัญหาในการรักษาอุโบสถศีล
เพราะรักษาด้วยความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ

สรุปได้ว่า ปัญหาการรักษาอุโบสถศีลของอุบาสกอุบาสิกาส่วนใหญ่ นั้น เกิดจากความไม่
พร้อมของผู้ปฏิบัติบางท่านเท่านั้น ไม่ว่าจะปัญหาด้านสุขภาพ ปัญหาด้านเวลา และปัญหาด้าน
วิธีการปฏิบัติ แต่อุบาสกอุบาสิกาผู้ที่มีความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจ ก็สามารถรักษาอุโบสถ
ศีลได้เป็นอย่างดี และเคร่งครัดในการรักษาด้วย

^{๑๔} วิมहा. (ไทย) ๑/๒๘/๓๙.

๓.๔ ลักษณะของการรักษาอุโบสถศีลของพุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้

ในสังคมชุมชนวัดตลาดใต้ เป็นหมู่บ้านที่มีขนาดปานกลาง ในแต่ละปีมีจำนวนคนที่เข้ามารักษาอุโบสถศีลซึ่งอยู่ในมัชฌิมวัย และปัจฉิมวัย อยู่พอสมควรเป็นประมาณ ๒๐ ถึง ๓๐ คนจากประชากรทั้งสิ้น ๓๐๐ คน ความเข้าใจในการรักษาอุโบสถศีล จะเห็นว่ายังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการรักษาอุโบสถศีล ดังจะเห็นได้ว่ายัง มีการรักษาไม่ครบกำหนด ตามที่วัดได้วางเอาไว้ เพราะขาดความเข้าใจในเรื่องนี้เป็นอย่างมาก และคำสอนเรื่องของอุโบสถศีลนั้นยังมีความหมายกว้างอยู่มาก ปัจจุบันนี้ชาวชุมชนวัดตลาดใต้ ยังมีความเข้าใจเรื่องอุโบสถศีลไม่ครบถ้วนทุกประเด็น จึงทำให้การปฏิบัติไม่สมบูรณ์ ผลที่ได้รับจึงไม่เต็มที่ เช่น พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องอุโบสถศีล หรือไม่มีความรู้ในเรื่องนี้เลย ว่า คำสอนเรื่องอุโบสถศีลเป็นการสอนเกี่ยวกับอะไร และพอรักษาอุโบสถศีลแล้วก็จะเมิดโดยรู้ไม่เท่าทันในหลักคำสอนที่ถูกต้อง บางคนว่าการรักษาอุโบสถศีลนั้นเป็นการยาก เพราะกลัวในสิ่งต่าง ๆ คือ กลัวไม่ได้กินอาหารเย็น กลัวหิว กลัวเป็นโรคกระเพาะอาหาร กลัวอากาศร้อน กลัวยุ่งกีด กลัวนอนไม่หลับ กลัวรักษาศีลไม่ได้จะยิ่งเป็นบาปเป็นต้น ทำให้จำนวนคนที่เข้ามารักษาอุโบสถศีลนั้นลดน้อยลง

๓.๕ ขั้นตอนและวิธีการของการรักษาอุโบสถศีลของพุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้

พุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้ มีทัศนะเกี่ยวกับการรักษาอุโบสถศีลว่า ได้ใช้หลักการปฏิบัติตามที่พระภิกษุผู้ให้สมทานอุโบสถศีลอบรมสั่งสอน จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้รักษาอุโบสถศีลถึงวิธีการรักษาอุโบสถศีลในปัจจุบันพบว่า อุบาสกอุบาสิกา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ จะปฏิบัติตามวิธีการที่บรรพบุรุษปฏิบัติต่อ ๆ กันมา หรือปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ทางวัดกำหนดไว้ โดยเริ่มจากในตอนเช้าชำระร่างกายให้สะอาด แต่งกายด้วยชุดขาวหรือชุดสุภาพ นำภัตตาหารมาร่วมทำบุญที่วัด ทำวัตรสวดมนต์ ประกาศวันอุโบสถสมทานอุโบสถศีล รับศีล ๘ มารักษาอย่างเคร่งครัด

เมื่อถึงเวลาที่ทางวัดกำหนดก็จะร่วมกันปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิ เดินจงกรม ฟังเทศน์ฟังธรรม และสวดมนต์ทำวัตรเช้า-เย็น ซึ่งวิธีดังกล่าวนี้นิยมปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายในสังคมปัจจุบันซึ่งข้อวัตรปฏิบัติบางอย่าง สอดคล้องกับการรักษาอุโบสถศีลก่อนสมัยพุทธกาล เช่น การรักษาศีลข้อที่ ๖ วิกาลโภชนา เวระมะณี เว้นจากการรับประทานอาหารในยามวิกาล ข้อวัตรบางประการสอดคล้องกับการรักษาอุโบสถศีลในสมัยพุทธกาล เช่น การรับไตรสรณคมน์ การสมทานอุโบสถศีล และข้อวัตรปฏิบัติเกือบทั้งหมดสอดคล้องกับการรักษาอุโบสถศีลในปัจจุบัน

ทางด้านวิธีการรักษาและปฏิบัติอุโบสถศีล จากการสอบถามจะเริ่มเตรียมตัวตั้งแต่ตอนเช้าตรู่ของวันพระ มีการชำระร่างกายให้สะอาดใส่ชุดขาว นำอาหารเข้ามาถวายแด่พระสงฆ์จากนั้นก็สมทานอุโบสถศีล และเข้าฟังธรรมเทศนา ตลอดจนปฏิบัติกรรมฐาน

กระทั่งถึงเวลา ๑๑.๐๐ น. จึงรับประทานอาหารกลางวัน โดยมีการทำภัตตาหารถวายแก่พระภิกษุแล้ว ตนเองจึงรับ มาทานต่อจากพระภิกษุ เมื่อเสร็จแล้วช่วงบ่ายจะเป็นการพักผ่อน อ่านหนังสือธรรมะบ้าง จนถึงเวลาประมาณ ๑๕.๐๐ น. ก็อาบน้ำชำระร่างกาย แล้วเข้าร่วมทำวัตรสวด

มนต์กับพระสงฆ์ในเวลา ๑๖.๐๐ น. และฟังธรรมะจากพระสงฆ์ จึงแยกย้ายไปพักผ่อนหรือจะปฏิบัติธรรมต่อ ก็สุดแต่ความต้องการของแต่ละบุคคล ถึงเวลาเช้าก็รับศีล ๕ และแยกย้ายกลับบ้าน

ข้อวัตรปฏิบัติสำหรับผู้มาศึกษาโอบุสสศีลในสังคมไทยปัจจุบัน มีดังนี้

๑. การแต่งกายสำหรับผู้มาศึกษาโอบุสสศีล ผู้หญิงแต่งชุดนักเรียน ผ้าซิ่นหรือผ้าถุงสำเร็จสีขาว (ควรใส่ซับในด้วย) เสื้อขาวแขนยาวเลยข้อศอก หม้อสไบขาว ผู้ชายแต่งชุดนักเรียน กางเกงขาว เสื้อขาว

๒. กิริยามารยาท อาทิ การกราบการไหว้พระให้กราบแบบเบญจางคประดิษฐ์ การนั่งฟังธรรมให้นั่งพับเพียบอยู่ในอาการสงบ ไม่พูดหรือส่งเสียงดัง สำหรับผู้มีปัญหาปวดเข่า นั่งพับเพียบนานไม่ได้ อนุญาตให้ไปนั่งเก้าอี้ด้านหลัง การเดิน ควรเดินอย่างสำรวม ไม่กระโดด ไม่วิ่งไม่ผลิผลาม เมื่อจะเดินผ่านคนนั่ง ควรก้มตัว ถ้าเป็นอุบาสิกา ควรวางมือแนบจับผ้าซิ่นด้วย ไม่เดินสวนหรือแข่งพระ เมื่อเดินผ่าน ควรประนมมือไหว้ เมื่อพูดกับพระให้ประนมมือ การดื่ม น้ำ การรับประทานอาหาร ควรนั่งให้เรียบร้อยก่อน (อย่ายืนดื่ม)

๓. การปฏิบัติตนระหว่างถือศีลปฏิบัติธรรม การเข้าร่วมปฏิบัติธรรม โดยร่วมสวดมนต์ ทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น ปฏิบัติธรรม นั่งสมาธิ เดินจงกรม และฟังธรรม ตามเวลาและสถานที่ที่กำหนด การรับประทานอาหารตามเวลา การรักษาความสะอาด ให้ผู้ถือศีลช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดที่พัก ห้องน้ำ ศาลาปฏิบัติธรรม ลานธรรม ที่ล้างภาชนะ ที่ล้างหน้า และบริเวณวัด โดยช่วยกันทำความสะอาด เก็บกวาด ให้เรียบร้อย และทิ้งขยะ ณ สถานที่ที่จัดไว้ การช่วยเหลือกิจการงานของวัด ยามว่างจากการปฏิบัติธรรม และภารกิจส่วนตัว หากมิได้ปฏิบัติธรรมหรืองานอื่น ให้ผู้ถือศีลช่วยเหลือกิจการงานของวัดตามความถนัดและความสามารถของตน ไม่ควรจับกลุ่มคุยกัน

๔. มารยาทที่ควรทำ พูดแต่ความจริง ไพเราะอ่อนโยนอยู่เสมอ มีความประพฤติสุภาพเรียบร้อยอยู่เสมอ ไม่แข่งกระด้าง เคารพเชื่อฟังผู้ปกครองผู้ใหญ่ และผู้ที่ประพฤติมาก่อนตน ประพฤติอ่อนน้อม ถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ และผู้ประพฤติมาก่อน มีความเมตตาต่อผู้น้อย และผู้มาภายหลัง ช่วยเหลือในกิจการงานทุกอย่าง โดยถือว่าเป็นที่ตั้งแห่งบุญในเมื่อเกิดความป่วยไข้ก็ช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยความเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นการเฉลี่ยสุขให้แก่กันด้วยความโอบอ้อมอารี

๕. มารยาทที่ไม่ควรทำ ไม่ทำตนถือดี แข็งกระด้างกับผู้ใหญ่ และกับเพื่อนผู้ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยกัน ไม่ผูกใจเจ็บ ผู้ที่ว่ากล่าวตักเตือนด้วยความปรารถนาดี ไม่ยืนเดิน นั่งนอน โดยอาการไม่สำรวม ไม่กระทำตนเป็นผู้เอิกเกริกเฮฮาตุงคะราวาส ไม่รวมกลุ่มสนทนากันด้วยเรื่องทางโลก และเรื่องไร้สาระ (เมื่อเสร็จกิจส่วนรวมแล้ว ควรทำกิจส่วนตัว มีการอ่านหนังสือ ท่องบทสวดมนต์ เดินจงกรม นั่งเจริญภาวนา เป็นต้น ต่างคนต่างอยู่ไม่คลุกคลีกัน) ไม่พูดเสียงดังจนเป็นที่รำคาญของผู้อื่นไม่วิ่งกระโดด และกระทำกิริยาตึงตังโครมครามให้ผู้อยู่ใกล้เคียดใจ และรำคาญ ไม่หัวเราะเสียงดังให้ผิดจากความเป็นนักบวช ไม่เป็นผู้ทอดสะพานให้แก่เพศตรงข้าม โดยอาการใดๆ ทั้งสิ้น ถ้าประพฤติผิดมารยาทข้อใด ควรแสดงความเปิดเผยความเศร้าหมองกับผู้ตนเคารพ เพื่อให้ท่านชำระมารยาทโดยการตักเตือน แนะนำสั่งสอน แล้วเชื่อฟังคำตักเตือนของท่าน ปฏิบัติตามโดยเคารพ

๖. การปฏิบัติตนกับพระภิกษุ – สามเณร ไม่พูดล้อเล่นกับพระภิกษุ – สามเณร โดยการขาดการวะ ไม่ตีตนเสมอประดุจเพื่อนเล่น ถ้าจำเป็นต้องพูดกับท่าน ก็ต้องพูดด้วยอาการสำรวม ป้องกันมลทิน โดยไม่นำตนเข้าใกล้ชิด เมื่อท่านแสดงธรรม ต้องสำรวมกายและจิต ตั้งใจฟังโดยเคารพ

ผู้ที่มีความศรัทธาต้องการจะรักษาอุโบสถศีล การรักษาอุโบสถศีลของชาวบ้าน จะมีลำดับขั้นตอนดังนี้ คือ ผู้ที่จะมาขออุโบสถศีล ต้องนุ่งขาวห่มขาวนำพานดอกไม้ รูป เทียน เข้าไปหาพระประณมมือกราบด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ๓ ครั้ง แล้วถวายพานดอกไม้ รูปเทียน จึงกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัยและขออุโบสถศีล ดังนี้

อะหัง (มะยัง ว่าหลายคนพร้อมกัน) ภันเต ทิสระระณณะ สะหะ อัญญังคะสะมันนาคะตัง อุโปสะถัง ยาจามิ (ถ้าว่าหลายคน ยาจามะ) คำแปล ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขออาราธนาอุโบสถศีล อันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ต่อจากนั้นพระจะกล่าวนำตามลำดับ

เมื่อพระท่านกล่าวว่า ทิสระระณณะ คะมะนัง นิฏฐิตัง แปลว่า จบไตรสรณคมน์(เพียงนี้) แล้ว ฟังตอบว่า อามะ ภันเต แปลว่า ขอรับ/เจ้าข้า เมื่อรับไตรสรณคมน์จบแล้ว ได้ชื่อว่าเป็นผู้ใกล้พระรัตนตรัย นับว่าเป็นพุทธศาสนิกชนโดยถูกต้องแล้ว แต่ยังเป็นอุบาสกอุบาสิกาที่ยังไม่มีศีล จึงควรสมาทานศีลต่อไป

ซึ่งต่อจากนั้น พระท่านจะกล่าวให้ศีลอุโบสถเป็นภาษาบาลีไปที่ละข้อ และผู้ขออุโบสถศีลฟังกล่าวตามท่านไปที่ละข้อ เมื่อพระให้ศีลจบ ท่านจะบอกเตือนตรงนี้อีกว่า อิมานิ อัญญะ สิกขาปะทานิ แปลว่าทั้งหมดนี้คือหัวข้อที่จะต้องศึกษาและปฏิบัติ ๘ ประการ (บางครั้งพระสงฆ์กล่าวนำว่า “อิมานิ อัญญะ สิกขาปะทานิ สะมาทียามิ” แล้วเราฟังว่าตาม ๓ ครั้ง) ผู้ขอเพียงแต่ฟังและกำหนดไว้ในใจไม่ต้องว่าตาม แล้วพระจะกล่าวบอกอานิสงส์ต่อไปอีกเป็นภาษาบาลีว่า

สีเลนะ สุคะตัง ยันติ (ศีล เป็นปัจจัยให้มีความสุข)

สีเลนะ โภคะสัมปะทา (ศีลเป็นปัจจัยให้มีโภคสมบัติ)

สีเลนะ นิพพุตัง ยันติ (ศีลเป็นปัจจัยให้เข้าถึงพระนิพพาน)

ตัสมา สีสัง วิโสธะเย (เพราะฉะนั้น ฟังทำจิตให้สะอาดหมดจดด้วยศีลตลอดกาลทุกเมื่อเถิด)^{๑๔} ฟังกล่าวรับว่า “สาธุ ภันเต” (สำหรับอุโบสถศีล กล่าวต่อตามข้างล่าง)

เมื่อรับสิกขาบทครบทั้ง ๘ ข้อแล้ว ฟังกล่าวคำสมาทานอีกดังนี้ “อิมัง อัญญังคะสะมันนาคะตัง พุทธะปัญญุตตัง อุโปสะถัง อิมัญจะ รัตติง อิมัญจะ ทิวะสัง สัมมะเทวะ อะภิกขิตุง สะมาทียามิ” แปลว่า ข้าพเจ้าขอสมาทานอุโบสถศีลที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติ ไว้อันประกอบไปด้วยองค์ ๘ ประการนี้ เพื่อจะรักษาไว้ไม่ให้ขาด ไม่ให้ทำลาย ตลอดเวลาวันหนึ่งคืนหนึ่ง ณ เวลานั้น

จากนั้นพระสงฆ์กล่าวสรุปอุโบสถศีลดังนี้ “อิมานิ อัญญะ สิกขาปะทานิ, อัสเมกัง รัตติง เอวัง อุโปสะถะสีละวะเสนะ, สาธุกัง กัตวา อัปปะมาเทนะ รักขิตัพพานิ” แปลว่า ขอท่านทั้งหลายจง

^{๑๔} ธนิต อยุธยาโพธิ์, อานิสงส์อุโบสถศีล, (กรุงเทพมหานคร: ศิวพรการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๘๒.

รักษาสิกขาบททั้งแปดข้อนี้โดยเป็นอุโบสถศีลไว้ให้ดี อย่าประมาท (ต่ออำนาจศีลอุโบสถ) ตลอดราตรีหนึ่ง ผู้รับศีลพึงตอบรับว่า “สาธุ ภัณฑะ”

ปัจจุบัน พบว่าวิธีการรักษาอุโบสถศีลค่อนข้างมีระเบียบวิธีปฏิบัติคล้ายคลึงกัน และปฏิบัติสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน กล่าวคือ เมื่อถึงวันอุโบสถ ๘ ค่ำ , ๑๔ ค่ำ, หรือ ๑๕ ค่ำ ผู้รักษาอุโบสถพึงนำภัตตาหารคาวหวานไปทำบุญที่วัดซึ่งอยู่ใกล้บ้านหรือวัดที่ตนศรัทธาเลื่อมใสหลังจากที่ร่วมกับพระสงฆ์ทำวัตรเช้าเสร็จแล้วพึงกล่าวคำบูชาพระรัตนตรัย จากนั้นผู้เป็นหัวหน้าจะประกาศคำอุโบสถ อาราธนาอุโบสถศีล รับศีล และพระสงฆ์จะบอกอานิสงส์ของศีล เมื่อจบพิธีสมათานอุโบสถศีล ผู้รักษาอุโบสถศีลพึงตั้งใจฟังพระธรรมเทศนา หรือมนสิการกรรมฐานต่อไป

เมื่อรักษาครบเวลาวันหนึ่งกับคืนหนึ่งแล้วการสมათานก็สิ้นสุดลงเมื่อเข้ามารักษาอุโบสถศีลก็มีการทำวัตรสวดมนต์ซึ่งเป็นกิจเบื้องต้น การไหว้พระสวดมนต์ถือเป็นกิจเบื้องต้นของการสมათานรักษาอุโบสถศีล ครั้นไหว้พระสวดมนต์เสร็จแล้วจึงเริ่มสมათานรักษาอุโบสถศีลเป็นลำดับไป การเตรียมตัวเพื่อจำศีลอุโบสถ ผู้จะจำศีลพึงปลดเปลื้องปลิวโพธ คือ ความกังวลห่วงใยต่างๆ ออกเสีย เช่น กังวลเรื่องอาหาร เรื่องภาระทางบ้าน เรื่องการงาน เป็นต้น ในวันรักษาอุโบสถศีลนั้น ท่านไม่ให้เกิดถึงเรื่องงาน นอกจากศึกษาพระธรรม สนทนาธรรม ฟังธรรม บริกรรมอาการ ๓๒ เหล่านี้ เพื่อให้จิตใจสงบเป็นการบริหารจัดการจิตของตน ให้หยุดพักการงานต่างๆ ไว้ชั่วคราวก่อน เพื่อมาชำระกาย วาจาใจ ให้สะอาดผ่องแผ้ว ผู้สมათานอุโบสถศีลนั้นชื่อว่า ได้กระทำความดีไม่มีโทษ และชื่อว่าเป็นมงคล เพราะเป็นเหตุให้ได้มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ เป็นอุปนิสัยบารมีแห่งพระนิพพาน เป็นทางของบัณฑิตทั้งหลายที่ดำเนินมาแล้ว เป็นที่มาของยศใหญ่ บัณฑิตในปางก่อนได้ยศใหญ่ เพราะเหตุเพียงรักษาอุโบสถศีลครั้งเดียวมาแล้ว^{๑๖}

ในการตั้งใจรักษาศีลนั้น อย่างนี้กว่าต้องไปสมათานกับพระที่วัดเท่านั้น จึงจะเป็นศีลความจริงแล้ว จะสมათานที่ไหนก็ได้ คือ จะสมათานที่วัดในป่าหรือในบ้าน หากมีเจตนาคิดงดเว้นก็เป็นศีลแล้ว หรือจะคิดงดเว้นเองโดยมิต้องสมათานก็เป็นศีล โดยเฉพาะอุโบสถศีลนั้น ควรตั้งเจตนาในการรักษาไว้แต่รุ่งเช้า หากมีโอกาสไปวัดจะสมათานกับพระอีกครั้งหนึ่งก็สมควร ทั้งนี้เพราะตามวัดต่างๆ นั้น กว่าที่จะถึงเวลาที่พระท่านลงอุโบสถและให้ศีล ก็มักเป็นเวลาหลังจากที่ท่านฉันอาหารเช้าแล้ว (โดยมากประมาณ ๐๙.๐๐ น.) ซึ่งเลยเวลาที่อรุณขึ้นมาหลายชั่วโมง ด้วยเหตุนี้จึงควรสมათานด้วยตนเองเสียก่อนแต่รุ่งเช้า^{๑๗}

ในปัจจุบันอุบาสกอุบาสิกาส่วนมาก เมื่อสมათานศีลแล้วจะใส่ใจตั้งใจปฏิบัติรักษาศีลตามระเบียบข้อบังคับของวัด หรือสำนักที่ไปปฏิบัติในการฝึกฝนอบรมพัฒนาตน ให้มีความปกติทางกาย ทางวาจา และชวนชววยในการบำเพ็ญกุศลทำบุญให้ทาน สวดมนต์ ฟังธรรม เจริญภาวนา นั่งสมาธิ เดินจงกรม บางครั้งถึงจะกลับไปบ้างก็พยายามตั้งสติใหม่ ซึ่งบางท่านบอกว่าดีกว่าอยู่ที่บ้าน

^{๑๖} สฤษณ์ ลีทธิเดช, ความมหัศจรรย์แห่งอุโบสถ สาระธรรมจากพระไตรปิฎก, (กรุงเทพมหานคร: พรศิวการพิมพ์, ๒๕๓๕), หน้า ๖๖-๗๓.

^{๑๗} พระมหาทองมั่น สุทฺถจิตโต, ศีลเป็นอารมณ์อันประเสริฐ, (กรุงเทพมหานคร: บุญศิริการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๓๘.

เพราะถ้าหลับแล้วหลับนานเลย เป็นการพยายามพัฒนาตนได้ครบ ทั้งทางด้านทาน ศีล สมาธิ ปัญญา แต่มีบางคนส่วนน้อย เมื่อสมาทานศีลแล้ว ไม่ใส่ใจปฏิบัติอย่างจริงจังเดินไปเดินมา ไม่ได้ใส่ใจที่จะฝึกฝนอบรมตน ไม่ชวนช่วยในการบำเพ็ญกุศลละเลยการฟังธรรม การสวดมนต์ และการเจริญภาวนา จับคู่สนทนากัน แต่เรื่องการทำงาน การนินทาเป็นต้น ผู้รักษาอุโบสถแบบนี้ก็ได้เฉพาะการไม่ทำบาปทางกาย วาจา

เปรียบสมัยพุทธกาลก็เป็นการรักษาแบบโคपालอุโบสถ คือทนคอยรักษา เพียงให้ผ่านไปวันหนึ่งคืนหนึ่งเท่านั้น แต่ไม่ได้รับการพัฒนาทางจิตใจ ไม่มีโอกาสได้ลิ้มรส ปีติสุขที่แท้จริง ต่างจากพระโพธิสัตว์ เมื่อสมาทานรักษาศีลแล้วก็รักษาด้วยความมั่นคงไม่ให้ศีลขาด แม้อวัยวะหรือชีวิตก็ยอมเสียสละได้เพื่อรักษาศีล

ประโยชน์จากการรักษาอุโบสถศีล

การรักษาอุโบสถศีลก่อให้เกิดประโยชน์มากมาย มีทั้งประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ตนเองและประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่สังคมส่วนรวม นอกจากนี้ยังส่งผลดีในการประหยัดค่าใช้จ่าย ตัดความกังวลในเรื่องการรับประทานอาหาร การตรงต่อเวลามีระเบียบวินัยในชีวิตประจำวัน เช่น การสวดมนต์ไหว้พระทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น และการปฏิบัติกรรมฐาน เป็นต้น

อุโบสถศีลอันมีองค์ ๘ นี้ องค์ที่ ๑-๒-๔-๕ เหมือนศีลข้อ ๑-๒-๔-๕ ของศีล ๕ ที่แปลกันคือข้อ ๓ ศีล ๕ นั้น ข้อ ๓ ให้เว้นจากการประพฤติดิถีประเวณีในผู้ที่มีใช้คู่ของตนแต่ถ้า เป็นคู่ครองของตนแล้วไม่ห้าม แต่ศีลข้อ ๓ ของอุโบสถศีลนั้นให้งดเว้นจากการเสพประเวณีโดยเด็ดขาด แม้ในคู่ครองของตนเอง จึงจะชื่อว่าพรหมจรรย์คือ ประพฤติอย่างพรหม

ส่วนที่เพิ่มเข้ามาคือ ศีลข้อ ๖-๗-๘ อุโบสถศีลนั้นก็มีองค์ของศีล เป็นเครื่องวินิจฉัยว่าการกระทำเช่นไรจึงล่วงศีล ไว้เช่นเดียวกับศีล ๕ สำหรับศีลข้อ ๑-๒-๔-๕ นั้น มีองค์เหมือนศีลข้อ ๑-๒-๔-๕ ของศีล ๕ ที่ได้กล่าวไปแล้ว สำหรับศีลข้อที่เหลือมีเครื่องวินิจฉัย ดังนี้

ศีลข้อ ๓ อพรหมจรรย์า เวมณี มีองค์ ๔ คือ

๑. อชฎาจรณียวัตถุ วัตถุที่จะพึงประพฤติกว้าง (คือมรรคทั้ง ๓)
๒. ตตถ เสวนจิตต จิตคิดจะเสพในวัตถุที่จะพึงล่วงนั้น
๓. เสวนปปโยโค พยายามเสพ
๔. สาทินนํ มีความยินดี

ศีลข้อ ๖ วิกาลโภชนา เวมณี มีองค์ ๔ คือ

๑. วิกาล เวลาตั้งแต่เที่ยงแล้วไปจนอรุณขึ้น
๒. ยาวกาลิก ของเคี้ยวของกินที่สงเคราะห์เข้าในอาหาร
๓. อชโณหรณปปโยโค พยายามกลืนกิน
๔. เตน อชโณหรณํ กลืนให้ล่วงลำคอเข้าไปด้วยความเพียรนั้น

สำหรับศีลข้อนี้ควรทราบว่ เวลาตั้งแต่อรุณขึ้นไปจนถึงเที่ยง เรียกว่า กาล คือเป็นเวลาบริโภคอาหาร ตั้งแต่เที่ยงแล้วไปจนถึงอรุณขึ้น (ของวันใหม่) เรียกว่า วิกาล เป็นเวลาที่ต้องเว้นจากการบริโภคอาหารทุกชนิด เว้นน้ำธรรมดา และน้ำดื่ม ๘ อย่างที่เรียกว่า อัฐฐบาน ที่มีพุทธานุญาตไว้

น้ำดื่ม ๘ อย่าง (อัฐฐบาน) นั้นคือ น้ำที่ทำจากผลมะม่วง ๑ ผลหว่า ๑ ผลกล้วยมีเมล็ด ๑ ผลกล้วยที่ไม่มีเมล็ด ๑ ผลมะพร้าว ๑ ผลจันทน์หรือผลองุ่น ๑ เงาะบัว ๑ ผลมะพร้าวหรือลิ้นจี่ ๑ ต่อมาทรงมีพุทธานุญาตน้ำผลไม้ทุกชนิด เว้นน้ำต้มเมล็ดข้าวเปลือก น้ำใบไม้ทุกชนิด เว้นน้ำผักตอง น้ำดอกไม้ทุกชนิด เว้นน้ำดอกมะพร้าว และทรงอนุญาตน้ำอ้อยสด

อรรถกถาท่านสรุปว่า ในเวลาวิกาลดื่มน้ำผลไม้ได้ทุกชนิด เว้นผลไม้ที่มีผลโตกว่าผลมะตูม (บางแห่งว่าผลมะขวิด) วิธีทำนั้นก็ต้องคั้นเอาแต่น้ำ และกรองให้ไม่มีกาก และไม่ผ่านการสุกด้วยไฟ น้ำปานะดังกล่าวนี้เท่านั้นที่ผู้รักษาอุโบสถศีลควรดื่มในเวลาวิกาล นอกนี้ไม่ควร

พึงสังเกตว่าไม่มีน้ำนมสดทุกชนิด คือน้ำนมของสัตว์ หรือนมที่ทำจากพืช เช่นถั่วเป็นต้น นอกจากนี้ พระพุทธองค์ยังทรงอนุญาตให้บริโภคเภสัช ๕ อย่างคือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย รวมทั้งงบน้ำอ้อย ในเวลาวิกาลได้

ศีลข้อ ๗ แบ่งเป็น ๒ ตอน แต่ละตอนมีองค์โดยเฉพาะ ถ้ากระทำผิดศีลตอนใดตอนหนึ่งเพียงตอนเดียว ก็ถือว่าขาดหมดทั้งสองตอน ศีลข้อ ๗ ตอนแรก นจจคิตวาทิตวิสุกทสฺสน เว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง ประโคม ดนตรี และดูการเล่นอันเป็นข้าศึกต่อกุศล มีองค์ ๓ คือ ๑. นจจาทีนิ การเล่นมีฟ้อนรำขับร้องเป็นต้น ๒. ทสฺสนตถาย คมนํ ไปเพื่อจะดูหรือฟัง ๓. ทสฺสนํ ดูหรือฟัง

ศีลตอนแรกนี้ท่านห้ามทั้งเล่นเอง หรือใช้ให้ผู้อื่นเล่นแล้วตนดูหรือฟัง ผู้รักษาอุโบสถศีลแล้วยังเปิดวิทยุฟังเพลง ฟังลิเก หรือมหรสพต่าง ๆ หรือเปิดโทรทัศน์แล้วหลับไปนั่งในที่ ๆ มองไม่เห็นภาพอาศัยฟังแต่เสียงการละเล่นต่าง ๆ มีละคร เป็นต้นจากโทรทัศน์นั้น ย่อมไม่สมควรถือว่าผิดศีลข้อนี้ เพราะมีเจตนาชัดแจ้ง หากมีผู้อื่นเขาเปิดดูหรือฟังอยู่ ผู้รักษาอุโบสถศีลเพียงแต่ผ่านไป ได้เห็นหรือได้ยินเข้า แล้วก็ผ่านเลยไปอย่างนี้ไม่ผิดแต่ไม่ใช่ว่าไม่ได้มีเจตนาจะดูหรือฟังมาก่อน แต่ผ่านไปเห็นหรือได้ยินเข้า แล้วเลยพลอยร่วมวงดูหรือฟังกับเขาด้วย อย่างนี้ก็ผิดปกติเราก็ดูก็ฟังกันอยู่ทุกวันทุกคืน เราจะหยุดดูหยุดฟังกันสักวันหนึ่ง ค็นหนึ่ง ตามอย่างพระอรหันต์ ท่านมิได้เที่ยวหรือ ก็ในวินัยของพระอริยะเจ้านั้น การขับร้อง คือการร้องให้ การฟ้อนรำ คือความเป็นบ้า การหัวเราะจนเห็นฟันพรวดหรือคือความเป็นเด็ก

ศีลข้อ ๗ ตอนหลัง มาลาคนุจวิเลปน ธาณมณฺชน วิภูสนฺภูจฺจนา เวมณฺณี เว้นจากการลูบทา ทัดทรง ประดับตกแต่งร่างกายด้วยระเปียบดอกไม้ ของหอม เครื่องย้อม เครื่องทาอันเป็นฐานะแห่งการแต่งตัว มีองค์ ๓ คือ

๑. มาลาทีนํ อณฺยตฺรตา เครื่องประดับตกแต่ง มีดอกไม้และของหอม เป็นต้น
๒. อณฺยตฺรตาภาโว ไม่มีเหตุเจ็บไข้ เป็นต้นที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาต
๓. อลงฺกตภาโว ทัดทรงประดับตกแต่งเป็นต้น ด้วยจิตคิดจะประดับให้สวยงามในข้อนี้มีขอสสังเกตคือ บางท่านก่อนไปวัดเพื่อสมาทานอุโบสถศีล ก็ตกแต่งร่างกาย ทาหน้า ทาปาก เป็นต้นอย่างสวยงามเสียก่อน เพราะคิดว่าได้กระทำก่อนสมาทานศีล จึงไม่ผิด แต่เจตนาในการกระทำเพื่อให้

สวยงามมีอยู่จึงถือว่าผิด เพราะผู้ที่รักษาอุโบสถศีลนั้น ต้องตั้งใจที่จะรักษาไว้ตั้งแต่รุ่งเช้าแล้วว่า จะรักษาอุโบสถศีลตลอดวันหนึ่งคืนหนึ่ง คำว่า วันหนึ่งคืนหนึ่งนั้น ท่านกำหนดนับตั้งแต่อรุณขึ้นของวันที่รักษาไปจนถึงอรุณขึ้นของวันใหม่ ถ้าน้อยกว่ากำหนดนี้ก็ไม่ชื่อว่าวันหนึ่งคืนหนึ่ง ผู้รักษาอุโบสถควรระลึกถึงข้อนี้ด้วย

ศีลข้อ ๘ อุจจาसनมหาสยนา เวรมณี งดเว้นจากการนั่งและการนอนบนที่นอนสูงใหญ่ มีองค์ ๓ คือ ๑. อุจจาसनมหาสยน์ ที่นั่งที่นอนสูงใหญ่ ๒. อุจจาसनมหาสยนสญญตารู คำว่าที่นั่งที่นอนสูงใหญ่ ๓. อภิสีทน์ วา อภิพชชน์ วา นั่งหรือนอนลง คำว่าที่นั่งและที่นอนสูงใหญ่ ในศีลข้อนี้ ท่านหมายเอาที่นั่งและที่นอนที่สูงใหญ่เกินประมาณ ที่ประดับตกแต่งด้วยเครื่องปูลาดที่วิจิตรงดงาม รวมไปถึงที่นอนที่ยัดด้วยนุ่นและสำลี ด้วยทั้งนี้ก็เพื่อมิให้ยินดีติดใจในความงาม และสัมผัสที่อ่อนนุ่มสบายของที่นั่งที่นอนเหล่านั้น

อุโบสถศีลทั้ง ๔ ข้อที่แตกต่างและเพิ่มขึ้นจากศีล ๕ นั้นถ้าไม่พิจารณาให้ละเอียดแล้วจะไม่เห็นว่าศีลทั้ง ๔ ข้อนี้เพิ่มความขัดเกลายิ่งขึ้น จึงไม่น่ายากแก่การรักษาแต่โดยที่แท้แล้วมิได้เป็นเช่นนั้น มิฉะนั้นแล้วก็คงจะไม่มีผู้รักษาอุโบสถศีลน้อยมากอย่างนี้ เมื่อเทียบกับจำนวนพลเมืองทั้งประเทศก็ปกติของคฤหัสถ์นั้นยังยินดีติดใจในการการเสพประเวณี ในการบริโภคจนเกินประมาณ ในการตกแต่งร่างกายให้สวยงาม ในการนอนสบาย

แต่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติอุโบสถศีล ๔ ข้อนี้ขึ้น เพื่อขัดเกลาคความยินดี ติดใจในสิ่งเหล่านี้ของคฤหัสถ์เป็น ครั้งคราว เพียงชั่ววันหนึ่งคืนหนึ่งเป็นอย่างต่ำ ๓ วันเป็นอย่างกลาง (ปฏิชาครอุโบสถ) ๓ เดือนตลอดพรรษาเป็นอย่างสูง (ปาฏิหาริยปักขอุโบสถ) มิได้ทรงบัญญัติให้รักษากันตลอดชีวิตอย่างพระอรหันต์

เพราะฉะนั้น ผู้ที่รักษาอุโบสถศีลเพียงชั่ววันหนึ่งคืนหนึ่ง เพราะน้อมระลึกว่า “แม้เราจะรักษา อุโบสถศีลจนตลอดชีวิตอย่างพระอรหันต์ไม่ได้ ก็ขอดำเนินรอยตามท่านด้วยการรักษาอุโบสถศีล อันมีองค์ ๘ นี้ ชั่ววันหนึ่งคืนหนึ่ง” เพียงเท่านี้ พระพุทธองค์ก็ยั้งตรัสว่า การรักษาอุโบสถศีลของผู้นั้นมี ผลมากมีอานิสงส์มาก แม้พระราชเจ้าผู้ทรงเป็นใหญ่ใน ๑๖ แคว้น ก็ยังไม่ถึงเสียของอุโบสถที่ประกอบ ด้วยองค์ ๘ เพราะศีลนั้นทำให้เกิดในสวรรค์

๓.๖ สรุปท้ายบท

จากการศึกษาวิธีการรักษาอุโบสถศีลของพุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้ ผลวิจัยยังพบว่า พุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้ในปัจจุบันมีแรงจูงใจ และเป้าหมายของการรักษาอุโบสถศีล เป็นไปเพื่อประโยชน์ในภพนี้ ชาตินี้เท่านั้น คือ เพื่อให้ตนเอง และครอบครัวมีความสุข ไม่ถูกคนอื่นเบียดเบียน สามารถเห็นผลได้จากการรักษาอุโบสถศีล เช่น มีความสุขกาย สุขใจ ปราศรณาสังได้ก็มักจะประสบความสำเร็จตามที่ปรารถนา ส่วนความปรารถนาในชาติหน้า หรือความปรารถนาอย่างสูงสุด คือ พระนิพพานนั้นเป็นสิ่งที่พุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่คิดว่าเป็นความปรารถนาที่สูงเกินไปเป็นเรื่องยาก และเป็นไปไม่ได้ จึงไม่กล้าที่จะตั้งความปรารถนานั้น

ผู้วิจัยเห็นว่า พุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาอุโบสถศีล อันเป็นศีลที่พิเศษ ศีลอันยิ่ง ของฆราวาสผู้ครองเรือน ทั้งในเรื่องของวันที่กำหนดให้เป็นวันอุโบสถ และข้อวัตรปฏิบัติที่ละเอียดอ่อน อันจะทำให้เป็นศีลอันยิ่งขั้นนี้ และพบว่า

ในปัจจุบัน อุบาสกอุบาสิกา และพุทธศาสนิกชนชาววัดตลาดใต้ จ.ปทุมธานี นิยมมารักษาอุโบสถศีลที่วัดดีกว่าการรักษาที่บ้าน เพราะการมาที่วัดทำให้ผู้รักษาศีล ได้ทำบุญตักบาตร ให้ทาน ฟังธรรม และปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ได้ดีกว่าทำที่บ้าน เพราะที่วัดจะมีครูอาจารย์คอยให้คำแนะนำในการปฏิบัติ อันเป็นการบำเพ็ญบารมีตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อให้ได้อานิสงส์จากการปฏิบัติอย่างบริบูรณ์

ดังนั้นเป้าหมายในการรักษาอุโบสถศีล เมื่อเข้ามารักษาศีล ส่วนใหญ่รักษาศีลเพื่อต้องการรักษากาย วาจาให้สงบ หรือเพื่อกำจัดกิเลส คือ ความโลภ โกรธ หลง ให้เบาบางลง เพื่อให้ตนเองได้ปราศจากภัยอันตรายต่าง ๆ มีการถูกเบียดเบียน เป็นต้น และอีกพวกหนึ่งมีความคิดว่าการมารักษาอุโบสถศีล เป็นการพักผ่อนร่างกาย และจิตใจ เมื่อร่างกายและจิตใจได้รับการชำระให้บริสุทธิ์ด้วยศีลแล้ว จะเป็นพื้นฐานให้ผู้รักษาสมาธิได้ปัญญา

บทที่ ๔

วิเคราะห์ผลของการรักษาอุโบสถศีลมาพัฒนาคุณภาพชีวิต

ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงผลของการรักษาอุโบสถศีล ผลของรักษาศีลมีผลต่อ การพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังนั้นผู้วิจัยจะได้อธิบายในผลทางด้านตนเอง ด้านครอบครัว ด้านสังคม และด้าน เศรษฐกิจ ดังจะได้อธิบายโดยละเอียดต่อไป

๔.๑ ทักษะเกี่ยวกับการรักษาอุโบสถศีล

เมื่อกล่าวถึงความเข้าใจในการรักษาอุโบสถศีล ของพุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้ กลุ่ม ตัวอย่าง ได้ให้ทัศนคติที่หลากหลาย ทั้งที่มีความเห็นเหมือนกัน และแตกต่างกัน ในประเด็นดังต่อไปนี้

(๑) ความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาอุโบสถศีลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พบว่า พุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้ มีความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาอุโบสถศีลว่า อุโบสถศีล หมายถึง การเข้า จำ การเข้าอยู่จำ การได้มารักษาศีลที่วัดในวันพระขึ้นหรือแรม ๘ ค่ำ ๑๔ ค่ำ ๑๕ ค่ำ เพื่อรักษากาย วาจา ใจ ให้สงบ วันหนึ่งคืนหนึ่งเท่านั้น หรือจะอยู่ที่บ้านก็ได้ถ้าสะดวก แต่มาที่วัดดีกว่า^๑ บางคน เข้าใจว่าอุโบสถศีล คือ ศีล ๘ ที่มารักษาศีลและปฏิบัติธรรมในวันพระวันหนึ่งคืนหนึ่งเท่านั้น และการ รักษาอุโบสถศีลไม่จำเป็นต้องมาที่วัดก็ได้แล้วแต่สะดวกของแต่ละคน^๒

บางคนก็เข้าใจว่าเป็นการมารักษาศีลให้บริสุทธิ์ทุกข้อทั้ง ๘ ข้อวันหนึ่งคืนหนึ่ง ไม่ จำเป็นต้องมาที่วัด ที่ไหนก็ได้ถ้าสะดวก แต่ที่บ้านไม่สะดวก มาที่วัดดีกว่า^๓ บางคนก็ว่าการรักษาศีล เป็นการรักษาความบริสุทธิ์ งดเว้นบาปต่าง ๆ วันหนึ่งคืนหนึ่งที่วัดก็ได้ ที่ไหนก็ได้ที่ สะดวก^๔ บางคนก็ว่าการรักษาอุโบสถศีล คือ ศีลที่ต้องมารักษาที่วัดวันหนึ่งคืนหนึ่งเท่านั้น เพราะการ มารักษาที่วัดมีกิจกรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรมให้สร้างกุศลหลายอย่าง ที่บ้านทำไม่ได้^๕ บางคนก็ว่า การรักษาอุโบสถศีลต้องมารักษาที่วัดวันหนึ่งคืนหนึ่งเท่านั้น

สำหรับการรักษาอุโบสถศีลขั้นสูงของฆราวาสผู้ครองเรือน ที่ต้องการปฏิบัติรักษาให้ พิเศษยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก เช่น การรักษาอุโบสถศีล คราวละ ๓ วัน คือ เพิ่มการรักษาก่อนวันพระหนึ่งวัน และหลังวันพระอีกหนึ่งวัน กล่าวคือ มีวันรับ วันรักษา และวันส่ง รวม ๓ วัน เรียกว่า ปฏิชาครอุโบสถ ศีล และหากต้องการสร้างกุศลรักษาให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีกกว่านี้ จะต้องรักษาตลอดพรรษา ๓ เดือน ถ้าไม่ อาจรักษาได้ตลอด ๓ เดือน ก็รักษาให้ตลอด ๑ เดือน หลังจากออกพรรษาแล้วคือรักษาในเขตการ

^๑ สัมภาษณ์ คุณรัตนนที หิรัญอนุสรณ์, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^๒ สัมภาษณ์ คุณแม่พยงค์ บุญเกิด, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^๓ สัมภาษณ์ คุณวันทนา สีทอง, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^๔ สัมภาษณ์ คุณณัชรภักดิ์ หิรัญอนุสรณ์, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^๕ สัมภาษณ์ คุณอรัญญา หิรัญอนุสรณ์, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

แสวงหากฐินของพระภิกษุ ถ้ายังไม่อาจรักษาได้ตลอด ๑ เดือน ก็ให้รักษาเพียงครั้งละครั้งเดือน หลังจากออกพรรษาแล้ว คือตั้งแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงแรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑ เรียกว่า ปาฏิหาริย์ ปักษอุโบสถ

จากการสัมภาษณ์ผู้รักษาอุโบสถศีล ถึงความเข้าใจในการรักษาอุโบสถให้พิเศษยิ่ง ๆ ขึ้นไปนี้ พุทธศาสนิกชนผู้รักษาอุโบสถศีลที่ให้สัมภาษณ์ทั้งหมด บอกว่าไม่รู้ไม่เข้าใจเกี่ยวกับการรักษาอุโบสถศีลที่รักษาหลายวันเช่นนี้ไม่เคยได้ยิน เข้าใจว่าอุโบสถศีลคือ ศีล ๘ ที่มารักษาศีลและปฏิบัติธรรมในวันพระวันหนึ่งคืนหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นจึงไม่มีผู้ใดรักษาอุโบสถแบบ ปฏิหารุโบสถและปาฏิหาริย์ปักษอุโบสถ เนื่องจากไม่มีความรู้ และความเข้าใจในการปฏิบัติที่พิเศษยิ่ง ๆ ขึ้น

จากการสัมภาษณ์ผู้รักษาอุโบสถศีลเกี่ยวกับความเข้าใจในการรักษาอุโบสถศีลนั้น สอดคล้องกับ พระโพธิญาณเถร (หลวงปู่ชา สุภทฺโท) ที่ได้แสดงพระธรรมเทศนาไว้ตอนหนึ่งว่าการที่พุทธศาสนิกชนมาที่วัด ก็เพราะมีเหตุต้องมา เช่น บางคนมีกิจธุระจำเป็นบางอย่างก็มาวัดบางคนมีความสุขใจก็มาวัด บางคนมีความทุกข์ใจก็มาวัด เป็นประเพณีของคนไทย และถึงแม้จะจนนั้นก็ถึงการทำบุญ จะรวยก็ถึงการทำบุญ ทุกอย่างล้วนแต่เป็นการทำบุญอันเป็นส่วนหนึ่งในจิตใจของชาวไทย และที่มาวัดส่วนมากก็เป็นวันพระ เป็นโอกาสของอุบาสก อุบาสิกา ผู้เข้าใกล้พระพุทธศาสนาได้มา รักษาอุโบสถศีล ซึ่งเป็นศีลพิเศษ เป็นศีลที่มีข้อวัตร มีจุดคงควัตรละเอียดอ่อนขึ้นไปยิ่งขึ้น เป็นวันอุโบสถพร้อมด้วยการภาวนา เช่นไม่ทานข้าวเย็น ทำให้หมดภาระไป การปลื้มใจกังวลของอุบาสก อุบาสิกา มันก็น้อยลง ข้อวัตรปฏิบัติก็จะดีขึ้น อันนี้เป็นศีลอันยิ่ง การจะเป็นศีลอันยิ่งนั้นขึ้นอยู่กับข้อวัตรปฏิบัติ ไม่ใช่อยู่ที่ชื่อของอุโบสถศีล การที่จะเป็นศีลอันยิ่งนั้นจะต้องปฏิบัติให้มันยิ่งขึ้น ให้มันดีขึ้น ให้มันประเสริฐขึ้น ชื่อของศีลจะเป็น ศีล ๕ ก็ตาม ศีล ๘ ก็ตาม ศีล อะไร ๆ ก็ตาม อันนั้นเป็นชื่อของศีล ส่วนศีลจะยิ่งหรือหย่อนนั้น อยู่ที่อุบาสก อุบาสิกาทั้งหลายปฏิบัติให้มันเคร่งครัดขึ้น ให้มันดีขึ้น จะเป็นศีล ๕ ศีล ๘ และศีลอุโบสถก็ดี มันดีทั้งนั้น ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติเป็นสำคัญ ไม่ใช่ว่าถึงวันอุโบสถ เราได้มาสมาทานศีลอุโบสถแล้ว อารมณ์กายวาจาของเรายังปฏิบัติหย่อนอยู่อย่างเก่า ก็ไม่จัดเป็นศีลอันยิ่ง บุญอันยิ่ง บุญอันประเสริฐ

ผู้วิจัยเห็นว่า พุทธศาสนิกชนในสังคมไทยยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาอุโบสถศีล อันเป็นศีลที่พิเศษ ศีลอันยิ่ง ของฆราวาสผู้ครองเรือน ทั้งในเรื่องของวันที่กำหนดให้เป็นวันอุโบสถ และข้อวัตรปฏิบัติที่ละเอียดอ่อน อันจะทำให้เป็นศีลอันยิ่งขึ้นนี้ และพบว่า ในปัจจุบัน อุบาสก อุบาสิกา นิยมมารักษาอุโบสถศีลที่วัดดีกว่าการรักษาที่บ้าน เพราะการมาที่วัดทำให้ผู้รักษาศีล ได้ทำบุญ ให้ทาน ฟังธรรม และปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน ได้ดีกว่าทำที่บ้าน อันเป็นการบำเพ็ญบุญมีตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อให้ได้อานิสงส์จากการปฏิบัติเหมือนกับพระโพธิสัตว์ซึ่งเคยปฏิบัติมาแล้วในกาลก่อน

(๒) ความแตกต่างระหว่างอุโบสถศีล กับ ศีล ๘

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้รักษาศีลอุโบสถ พบว่าพุทธศาสนิกชนส่วนใหญ่มีความเข้าใจว่า อุโบสถศีล และศีล ๘ ว่าเป็นอย่างเดียวกันคือมีจำนวนสิกขาบท ๘ ข้อเหมือนกันต่างกันที่การปฏิบัติ คืออุโบสถศีลสมาทานรักษาเฉพาะวันพระวันหนึ่งกับคืนหนึ่ง ส่วนศีล ๘ รักษาได้ทุกวัน

สถานที่รักษาศีลอุโบสถ และศีล ๘ รักษาที่ไหนก็ได้วัดก็ได้ บ้านก็ได้ตามสะดวกและคำสมาทานศีลก็ต่างกันบางส่วน^๖ บางคนเห็นว่าอุโบสถศีลนั้นจะต้องมาสมาทานรักษาที่วัดและนอนที่วัดเท่านั้น เพราะสะดวกและรักษาได้ง่ายกว่าสถานที่อื่น ๆ นอนบ้านไม่ได้ ส่วนศีล ๘ รักษาที่ไหน เมื่อไรก็ได้^๗

จากการสัมภาษณ์ผู้รักษาศีลอุโบสถนั้น สอดคล้องกับ พันเอก (พิเศษ) สฤษฏี สิทธิเดช ที่กล่าวไว้ว่า ในการตั้งใจรักษาศีลนั้น จะสมาทานเองหรือสมาทานกับพระสงฆ์ก็ได้ ผู้ที่อยู่อยู่ในถิ่นกัณฑ์ดาร์ไม่มีวัดไม่มีพระก็สามารถสมาทานเองได้และไม่จำกัดสถานที่ จะเป็นบ้านที่ป่า หรือในทะเลได้ทั้งนั้น หากมีเจตนาจนแล้วก็จัดเป็นศีลเช่นกัน ไม่จำกัดสถานที่ ตัวอย่างพระมหาชนกโพธิสัตว์ ท่านลอยคอบอยู่ในทะเลก็มีอธิษฐานอุโบสถเองได้เพียงตั้งใจจนวันก็เป็นตัวศีลแล้ว แม้ในพุทธกาล ในวันพระ วันศีลอุโบสถ คนส่วนมากก็สมาทานศีลที่บ้านแต่เช้าก่อนแล้วจึงถือดอกไม้ของหอมไปวัดเพื่อฟังธรรม บางคนบ้านอยู่ไกลจึงต้องสมาทานเอง^๘

จากการสัมภาษณ์ผู้รักษาศีลอุโบสถ ยังสอดคล้องกับ พระมหาทองม่น สุทฺธจิตโต ที่กล่าวว่า สำหรับศีลของคฤหัสถ์อีกอย่างหนึ่ง คือ ศีล ๘ ก็มี ๘ ข้อ เหมือนอุโบสถศีล เพียงแต่ไม่กำหนดวันรักษาเหมือนอุโบสถศีล จะรักษาวันใด เมื่อไรก็ได้ เป็นการสะดวกสบายสำหรับผู้ไม่อาจจะรักษาอุโบสถศีลในวันพระ บางท่านมีศรัทธารักษาศีล ๘ จนตลอดชีวิต ควรแก่การสรรเสริญและหาว่าท่านที่รักษาศีล ๘ นั้น จะได้รับรักษาศีล ๘ ของท่านตามแบบอย่างของอริยะแล้ว ศีลของท่านก็ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก^๙

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้รักษาศีลอุโบสถ ยังสอดคล้องกับ ลำลี รักสุทธิ ที่กล่าวว่า ความเหมือนและความแตกต่างระหว่างอุโบสถศีลกับศีล ๘ มีอยู่ ๕ ประการ^{๑๐} คือ

๑. อุโบสถศีล กับ ศีล ๘ มีข้อห้าม ข้อควรงดเว้น ๘ ข้อเหมือนกัน
๒. คำอาราธนา (ขอศีล) แตกต่างกัน ดังนี้

๑) คำอาราธนาอุโบสถศีล ว่า มะยัง ภันเต ติสระระณนะ สะหะ อัญจันตะสะมันนา คะตัง อุโปสะถัง ยาจา มะ... ทุตติยัมปิ มะยัง ภันเต ติสระระณนะ สะหะ อัญจันตะสะมันนา คะตัง อุโปสะถัง ยาจา มะ ตะตติยัมปิ มะยัง ภันเต ติสระระณนะ สะหะ อัญจันตะสะมันนา คะตัง อุโปสะถัง ยาจา มะ

๒) คำอาราธนาศีล ๘ ว่า มะยัง ภันเต ติสระระณนะ สะหะ อัญจันตะ สีสานิยาจา มะ ทุตติยัมปิ มะยัง ภันเต ติสระระณนะ สะหะ อัญจันตะ สีสานิยาจา มะ ตติยัมปิ มะยัง ภันเต ติสระระณนะ สะหะ อัญจันตะ สีสานิยาจา มะ

^๖ สัมภาษณ์ คุณชิตชนพวงศ์ หิริอนุสรณ์, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^๗ สัมภาษณ์ คุณศุภรดา หิริอนุสรณ์, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^๘ พันเอก (พิเศษ) สฤษฏี สิทธิเดช, ความมหัสจรรย์แห่งอุโบสถศีล สารธรรมจากพระไตรปิฎก, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศิลป์สยามและบรรจุกุณธ์การพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๔ - ๕.

^๙ พระมหาทองม่น สุทฺธจิตโต, ศีลเป็นอารมณ์อันประเสริฐ, (กรุงเทพมหานคร: บุญศิริการพิมพ์, ๒๕๕๑), หน้า ๓๗.

^{๑๐} ลำลี รักสุทธิ, ศีล สุตยอดวินัยของศาสนาพุทธ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๓), หน้า ๖๕.

๓) อุโบสถศีล มีวันพระเป็นแดนเกิด สมาทานรักษาได้เฉพาะวันพระเท่านั้น (ตามประเพณี) ส่วนศีล ๘ สมาทานรักษาได้ทุกวัน

๔) อุโบสถศีลมีอายุ ๒๔ ชั่วโมง (วันหนึ่งคืนหนึ่ง) ส่วนศีล ๘ ไม่มีกำหนดอายุในการรักษา

๕) อุโบสถศีลเป็นศีลสำหรับชาวบ้านผู้อยู่ครองเรือน หรือเป็นศีลของชาวบ้านผู้ยังบริโศคกาม (กามโยคี) ส่วนศีล ๘ เป็นศีลของชาวบ้านผู้ไม่ครองเรือน เช่น แม่ชี เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์ความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาอุโบสถศีล และความแตกต่างระหว่างอุโบสถศีล กับศีล ๘ สรุปได้ว่า อุบาสก อุบาสิกา ในสังคมไทยในปัจจุบัน มีความเห็นว่าการรักษาอุโบสถศีลนั้น คือ การมารักษาศีล ๘ ที่วัดวันหนึ่งคืนหนึ่งในวันพระเท่านั้น แต่ยังคงขาดความรู้ความเข้าใจในการรักษาอุโบสถศีลให้ยิ่ง ๆ ขึ้นอีก จากวันหนึ่งคืนหนึ่ง เป็น ๓ วัน หรือ ๓ เดือน ที่เรียกว่า ปฏิภาครอุโบสถ และปาฏิหาริย์ปักข์อุโบสถ ซึ่งการปฏิบัติขั้นสูงนี้ เป็นแนวทางที่พระโพธิสัตว์ผู้ยังครองเรือนอยู่ได้ปฏิบัติให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป เพื่อเป้าหมายสูงสุดคือ การบรรลุพระโพธิญาณ

ฉะนั้นอุบาสก อุบาสิกาจึงควรศึกษาเพิ่มเติมแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งในพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา รวมถึงได้ฝึกปฏิบัติอย่างจริงจังกับสำนักปฏิบัติธรรม หรือครูบาอาจารย์ผู้มีความรู้เป็นอย่างดีในเรื่องนี้

แรงจูงใจ เป้าหมาย และวิธีการรักษาอุโบสถศีลของสังคมไทยในปัจจุบัน

เมื่อกล่าวถึงแรงจูงใจ เป้าหมาย วิธีการ และอานิสงส์ของการรักษาอุโบสถศีลของสังคมไทยในปัจจุบัน อุบาสก อุบาสิกา กลุ่มตัวอย่าง ได้ให้ทัศนคติที่หลากหลาย ทั้งที่เห็นเหมือนกัน และแตกต่างกัน ในประเด็นดังต่อไปนี้

(๑) แรงจูงใจ หรือเป้าหมาย ของการรักษาอุโบสถศีลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้รักษาอุโบสถศีล พบว่าพุทธศาสนิกชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีแรงจูงใจ และเป้าหมายในการรักษาอุโบสถศีล แตกต่างกัน เช่น บางคนติดตามบิดามารดา เข้าวัดตั้งแต่วัยเด็ก ทำให้เห็นภาพพจน์ของบิดามารดา ถือศีลปฏิบัติธรรม จึงมีอุปนิสัยรักการถือศีลปฏิบัติธรรม บางคนตามเพื่อนมา บางคนมาตามแรงศรัทธาในการแต่งชุดขาว ที่มองว่าเป็นสิ่งสะอาดบริสุทธิ์ และกลุ่มสุดท้าย ที่เข้าวัดก็เพราะความทุกข์^{๑๑}

เป้าหมายในการรักษาอุโบสถศีล เมื่อเข้ามารักษาศีล ส่วนใหญ่รักษาศีลเพื่อต้องการรักษากาย วาจาให้สงบ หรือเพื่อกำจัดกิเลส คือ ความโลภ โกรธ หลง ให้เบาบางลง เพื่อให้ตนเองได้ปราศจากภัยอันตรายต่าง ๆ มีการถูกเบียดเบียน เป็นต้น^{๑๒} และอีกพวกหนึ่งมีความคิดว่าการมารักษาอุโบสถศีล เป็นการพักผ่อนร่างกาย และจิตใจ เมื่อร่างกายและจิตใจได้รับการชำระให้บริสุทธิ์ด้วยศีลแล้ว ก็จะเป็นพื้นฐานให้ผู้รักษาสามารถฝึกสมาธิได้ดี^{๑๓} สุดท้ายก็จะได้รับปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกฝนอย่างยอดเยี่ยมของพระโพธิสัตว์ที่บำเพ็ญบารมี และกระทำความดีต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุสัมโพธิ

^{๑๑} สัมภาษณ์ คุณสมศักดิ์ สีทอง, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๒} สัมภาษณ์ คุณศุภรดา หิรัญอนุสรณ์, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๓} สัมภาษณ์ คุณสุภมิตตา นาพิขเจริญ, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

ญาณ เป็นพระพุทธรูปเจ้าในอนาคต แม้ชีวิตร่างกายก็เสียสละได้ และความต้อยอย่างหนึ่งที่พระโพธิสัตว์ถือปฏิบัติเป็นประจำคือการรักษาอุโบสถศีล เช่น พระโพธิสัตว์ครั้งเสวยพระชาติเป็นจัมเปยยนาคราช บำเพ็ญศีลบารมี เพื่อประโยชน์อันสูงสุด คือความเป็นพระพุทธรูปเจ้าในอนาคต หรือสมัยเสวยพระชาติเป็นพระภริยัตตนาคราช ได้เห็นวิมานสมบัติของท้าวสักกะเกิดความปรารถนาในสมบัตินั้น จึงตั้งใจรักษาอุโบสถศีล เพื่อต้องการเกิดในสวรรค์ และในกาลที่เสวยพระชาติเป็นสังขपालนาคราช เกิดเบื่อในอรรถภาพนาคราชต้องการเกิดเป็นมนุษย์ จึงบำเพ็ญศีลปรมัตถบารมี เป็นต้น

๔.๒ ผลที่เกิดต่อตนเอง

ประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตนเองนั้นเมื่อเราได้รักษาอุโบสถศีลแล้วย่อมที่จะมีผลต่อตนเองไปในทางที่ดี มีความสุขความเจริญมาสู่ครอบครัว โดยการใช้หลักภาวนา ๔^{๑๔} คือการเจริญ การทำให้เป็นให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา มี ๔ อย่างคือ ๑.กายภาวนา ๒.ศีลภาวนา ๓.จิตตภาวนา ๔.ปัญญาภาวนา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๔.๒.๑ ด้านร่างกาย (กายภาวนา)

กายเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ในส่วนของผลที่มีต่อทางด้านร่างกาย เมื่อเรารักษาอุโบสถศีลได้ครบทั้ง ๘ ข้อ เราจะพบว่าในศีลแต่ละข้อมีไว้เพื่อให้ร่างกายปราศจากโรค เช่น ในข้อ ที่ ๖ ที่ได้กำหนดให้รับประทานอาหารได้ตั้งแต่เช้าจนถึงเวลาเที่ยงวัน หลังจากเที่ยงไปจนถึงอรุณขึ้น ให้ทานได้เฉพาะน้ำปานะ ซึ่งข้อนี้ก็กำหนดให้รักษาร่างกาย เพราะในตอนเย็นร่างกายไม่ได้ทำอะไรมีเพียงต้องการพักผ่อนทุกส่วนในร่างกายย่อมที่จะหยุดพักบ้าง ดังนั้นเมื่อทานอาหารในตอนเย็นจะทำให้เกิดโรคมามากมาย^{๑๕} นอกจากนั้นยังพบว่าการรักษาอุโบสถศีลได้กำหนดไว้ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติมีสุขภาพทางกายไม่ให้เกิดปัญหา สามารถนำร่างกายที่มีสุขภาพดี เพื่อการปฏิบัติธรรมอันนำไปสู่ความสิ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิง ผู้วิจัยขอแนะนำเสนอไว้เป็นตัวอย่าง ดังนี้

๑) การรับประทานอาหาร พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนให้ภิกษุตลอดจนถึงคฤหัสถ์ให้เป็นผู้รู้จักประมาณในการบริโภคขบฉัน การรับประทานอาหารให้เพียงพอและพอดีตามความต้องการของร่างกายไม่ให้บริโภคมากเกินไป จนเป็นการอึดอัด ไม่สบายกาย ก่อให้เกิดโรคร้ายต่างๆตามมา พระพุทธองค์ตรัสถึงอานิสงส์ของการฉันอาหารมีอยู่เดียว พระพุทธองค์ทรงย้ำให้เลือกับประทานอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย หลีกเลี่ยงสิ่งที่เป็นโทษทั้งหลาย เช่นการที่พระพุทธองค์ทรงจำแนกข้อเสียของการบริโภคสุราและเมรัยไว้ เพื่อให้ชัดเจนว่าเป็นเหตุทำให้เสียทรัพย์ก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาท เพราะขาดสติ ขาดความละเอียด ไม่เป็นประโยชน์ต่อร่างกายเป็นบ่อเกิดแห่งโรค และลดทอน

^{๑๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๓๖, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธรรม, ๒๕๕๙), หน้า ๗๐.

^{๑๕} สัมภาษณ์ คุณพอง โตสิงห์, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

กำลังสติปัญญา^{๑๖} เมื่อบุคคลทั้งหลายมีสติในการรับประทานอาหาร การรู้จักประมาณ ในการรับประทานอาหารแต่พอดี รับประทานอาหารที่มีประโยชน์ ไม่มีโทษแก่ร่างกาย ย่อมส่งผลทำให้เป็นผู้มีสุขภาพทางร่างกายที่ดี ไม่มีโรคร้ายไข้เจ็บให้ทุกข์ทรมาน แก่ช้ำและมีอายุยืนยาว และอีกด้านหนึ่งยังส่งผลให้เหลืออาหารเพียงพอ ในการที่จะเผื่อแผ่ให้แก่ผู้ด้วยโอกาสที่ขาดแคลนอาหารอีกทางหนึ่งด้วย ย่อมสะท้อนถึงมิติทางสังคมโดยรวม^{๑๗} ขอยกตัวอย่างที่พระพุทธองค์ได้ทรงแสดงคุณประโยชน์ แห่งการฉันอาหารมื้อเดียวไว้ดังนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เราฉันอาหารมื้อเดียว เราเมื่อฉันอาหารมื้อเดียว ย่อมรู้สึกรู้สึกว่าสุขภาพมีโรคภัยน้อย กระปรี้กระเปร่า มีพละนามัยสมบูรณ์ อยู่สำราญ ภิกษุทั้งหลายมาเถิด แม่หรือเราฉันอาหารมื้อเดียว เราเมื่อฉันอาหารมื้อเดียว ย่อมรู้สึกรู้สึกว่ามีอาพาธน้อย มีความลำบากกายน้อย มีความเบากาย มีกำลัง และอยู่อย่างผาสุก มาเถิด แม่พวกเธอก็จงฉันอาหารมื้อเดียว แม่เธอทั้งหลายเมื่อฉันอาหารมื้อเดียว จักรู้สึกรู้สึกว่ามีอาพาธน้อย มีความลำบากกายน้อย มีความเบากาย มีกำลัง และอยู่อย่างผาสุก^{๑๘}

หรือในกรณีที่พระพุทธองค์ตรัสสั่งสอนพระเจ้าปเสนทิโกศล ที่ทรงเสวยมากเกินพอดี จนกระทั่งเกิดอาการอึดอัดแน่นท้องว่า “มนุษย์ผู้มีสติอยู่ทุกเมื่อ รู้จักประมาณในโภชนาที่ได้แล้วย่อมมีเวทนาเบาบาง เขาย่อมแก่ช้ำ อายุก็ยิ่งยืน”^{๑๙}

พระพุทธองค์ยังได้ทรงเน้นย้ำให้ภิกษุพิจารณาในการฉันบิณฑบาตไว้ว่า มีจุดประสงค์เพื่อการดำรงอยู่แห่งชีวิต เพื่อบำบัดบรรเทาความทิว กำจัดเวทนา และเป็นเครื่องอนุเคราะห์พรหมจรรย์ ดังนี้

ภิกษุพิจารณาโดยแยบคายแล้วฉันบิณฑบาตไม่ใช่เพื่อเล่น ไม่ใช่เพื่อความมัวเมาไม่ใช่เพื่อประดับ ไม่ใช่เพื่อตกแต่ง เพียงเพื่อกายนี้ดำรงอยู่ได้ เพื่อให้ชีวิตินทรีย์เป็นไป เพื่อบำบัดความทิว เพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์ ด้วยคิดเห็นว่าโดยอุบายนี้ เราจักกำจัด เวทนาเก่าเสียได้ และจักไม่ให้เวทนาใหม่เกิดขึ้น ความดำรงอยู่แห่งชีวิตความไม่มีโทษ และการอยู่โดยผาสุกจักมีแก่เรา แล้วจึงบริโภคาอาหาร^{๒๐}

๒) การออกกำลังกาย ในการรักษาอุบาสกศีล มีการออกกำลังกายบ้างเป็นบางครั้ง เช่น การเดิน จงกรม การเดินจงกรมเป็นการเดิน โดยมีสติกำกับ ถือได้ว่าเป็นการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับผู้เข้มารักษากุศลศีล เพราะเป็นการขยับเขยื้อนเคลื่อนไหวร่างกายที่ ไม่โลดโผนจนเกินงาม ทั้งยังสามารถนำการเดินจงกรม มาใช้ประกอบความเพียรเพื่อเผากิเลสได้เช่นกัน^{๒๑} พระพุทธองค์ตรัสถึงคุณประโยชน์ (อานิสงส์) ของการเดินจงกรมไว้ว่ามี ๕ ประการ คือ

^{๑๖} สัมภาษณ์ คุณสำราญ พานทอง, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๗} สัมภาษณ์ คุณกันตา พุ่มเกต, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๑๘} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๒๕/๒๓๖.

^{๑๙} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๒๔/๑๔๕.

^{๒๐} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๓/๒๓.

^{๒๑} สัมภาษณ์ คุณวิมล ชมพูนรัตน์, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

- ๑) เป็นผู้มีความอดทนต่อการเดินทางไกล
- ๒) เป็นผู้มีความอดทนต่อการบำเพ็ญเพียร
- ๓) เป็นผู้มีความอดทนน้อย
- ๔) อาหารที่กิน ต้ม เคี้ยว ล้มแล้วย่อยได้ง่าย
- ๕) สมาธิที่ได้เพราะการเดินจงกรมตั้งอยู่ได้^{๒๒}

นอกจากคุณประโยชน์ของการเดินจงกรม ๕ ประการข้างต้นแล้ว พบว่าการเดินจงกรมยังมีประโยชน์ เป็นการออกกำลังกาย เผาผลาญพลังงานส่วนเกิน ที่สะสมจนเกิดเป็นโรคอ้วน และโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ดังนั้นการเดินจงกรมเป็นการบริหารร่างกาย ช่วยลดน้ำหนักส่วนเกิน ลดความอ้วน ทั้งยังช่วยลดอาการเจ็บป่วยให้ทุเลา

๔.๒.๒ ด้านศีล (ศีลภาวนา)

การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลกัน การรักษาอุโบสถศีล จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตทั้งของตน และคนหมู่มากในสังคมจะได้เกื้อกูลกัน ด้วยการมีสภาพชีวิตและการอยู่ร่วมกันที่จัดระเบียบไว้ด้วยดี เรียกว่าศีล การจัดระเบียบชีวิตและการร่วมกันให้เรียบร้อย รวมทั้งตัวระเบียบนั้นเอง เรียกว่าการพัฒนาตนด้วยศีลจึงหมายถึงการพัฒนาตนให้เป็นผู้มีศีล มีอาจารย์งดงาม และผู้มีศีลย่อมมีชื่อเสียงที่ดี กล่าวหาญในการเข้าสู่บริษัทชื่อว่า มีกลิ่นหอมหวานทวนลมกว่ากลิ่นทั้งปวง^{๒๓} ผู้มีศีลงดงามมีความบริสุทธิ์หมดจดทางอาจารย์ย่อมทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้เป็นอย่างดี เพราะได้ฝึกฝนพัฒนาตนดีแล้ว

การรักษาอุโบสถศีลทำให้เกิดความหมัดจด หมายถึง การประพฤติงดเว้นความผิดทางกาย วาจา ได้แก่ รักษาศีลให้มั่นคง ละเว้นอกุศลกรรมอันชั่ว มีความสะอาดทางกาย วาจาตนเอง ชื่อว่าเป็นผู้สะอาดหมดจด คือ ไม่มีสิ่งอะไรทำให้เศร้าหมองได้ ไม่มีบาปกรรมใดทำให้สกปรกได้ ทางกายก็สะอาด ทางวาจาก็สะอาด และทางใจก็สะอาด เพราะไม่ทำทุจริตทาง ๓ ทวาร ได้แก่ไม่มีทุจริตทางกาย ทวาร คือ ไม่เบียดเบียนและไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ไม่ทำสิ่งที่จะให้เสียทางพรหมจรรย์ ไม่มีทุจริตทางวจีทวาร คือ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดส่อเสียด และไม่พูดเพ้อเจ้อ ไม่มีทุจริตทาง มโนทวาร คือ ไม่โลภอยากได้ของเขา ไม่ปองร้ายเขา เห็นชอบตามทำนองคลองธรรม

การรักษาอุโบสถศีลเป็นกุศลกรรม เป็นการเสริมสร้างสิ่งแวดล้อมทางสังคมให้เป็นไปด้วยดี เริ่มตั้งแต่การไม่เบียดเบียน ไม่ทำความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น แก่สังคม ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์ เกื้อกูลต่อผู้อื่น ต่อสังคม มีความรับผิดชอบในหน้าที่ ประกอบสัมมาอาชีพด้วยความขยันหมั่นเพียร ฝึกฝนอบรมกาย วาจาของตนให้ประณีตอยู่เสมอ ปราศจากโทษก่อคุณประโยชน์และเป็นเครื่องสนับสนุนการฝึกอบรมจิตใจ ปัญญาให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป^{๒๔}

^{๒๒} อัง.ปณจก. (ไทย) ๒๒/๒๙/๔๑.

^{๒๓} สัมภาษณ์ คุณจรูญ เอมกริช, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๒๔} สัมภาษณ์ คุณสมศรี ฉัตรเมือง, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

การพัฒนาตนด้วยศีลหมายถึงการพัฒนาตนให้เป็นผู้ มีศีล มีอาจารย์ธรรม และผู้มีศีล ย่อมมีชื่อเสียงที่ดี กล่าวหาญในการเข้าสู่บริษัทชื่อว่ามักลื่นหอมหวานทวนลมกว่ากลื่นหึ่งปวง^{๒๕} ผู้รักษาอุโบสถศีลย่อมได้รับผลานิสงส์มาก ดังนี้

๑. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลในโลกนี้ ย่อมมีโภคทรัพย์เป็นอันมาก ซึ่งมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ นี่เป็นอานิสงส์ประการที่ ๑ แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล

๒. กิตติศัพท์อันงามของบุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีลย่อมขจรไป นี่เป็นอานิสงส์ประการที่ ๒ แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล

๓. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล จะเข้าไปยังบริษัทใดๆ จะเป็นชาติตติยบริษัทก็ตาม พรหมณ์บริษัทก็ตาม คหบดีบริษัทก็ตาม สมณะบริษัทก็ตาม ย่อมแก่ลัวกล้า ไม่เก้อเขินเข้าไป นี่เป็นอานิสงส์ประการที่ ๓ แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล

๔. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล ย่อมไม่หลงลืมสติตาย นี่เป็นอานิสงส์ประการที่ ๔ แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล

๕. บุคคลผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยศีล หลังจากตายแล้ว ย่อมไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ นี่เป็นอานิสงส์ประการที่ ๕ แห่งศีลสมบัติของผู้มีศีล

เพราะฉะนั้น สังคมที่มีผู้ปฏิบัติอุโบสถศีล ย่อมเป็นสังคมแห่งการปลอดพ้นจากสิ่งเลวร้าย ไม่ต้องห่วงไหว หรือวิตกกังวลถึงอันตราย ไม่ต้องห่วงถึงความกังวลปลอดภัยของบุตรหลาน ไม่ต้องมีการจัดระเบียบสังคม เป็นสังคมที่ปลอดจากมลภาวะที่เป็นพิษทางจิตใจ

๔.๒.๓ ด้านจิตใจ (จิตตภาวนา)

การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญองงามด้วยคุณธรรมทั้งหลายเช่น มีเมตตากรุณา มีฉันทะ ขยันหมั่นเพียร อดทน มีสมาธิ และสดชื่นเบิกบาน เป็นสุขผ่องใส การรักษาอุโบสถศีลย่อมให้ผลในส่วนทางด้านจิตใจ เมื่อเรารักษาศีลดีแล้วย่อมทำให้จิตใจของเราพัฒนามากยิ่งขึ้น การรักษาอุโบสถศีล เป็นการฝึกฝนอบรมจิตใจให้เข้มแข็ง สามารถต่อสู้กับบาปอกุศล หรือบาปทางใจ การทำใจให้เกิดความสำรวมด้วยดี เมื่อจิตใจสำรวมดีแล้วสามารถพ้นจากเครื่องผูกของมาร คือ กามคุณทั้งหลายได้ เพราะบุคคลที่สำรวมจิต ซึ่งมีธรรมชาติเที่ยวไปไกล เทียวไปดวงเดียวไม่มีรูปร่างอาศัยอยู่ในอ้าคือกายนี้ สามารถที่จะหลุดพ้นจากเครื่องผูกแห่งพญามารได้^{๒๖} การรักษาอุโบสถศีลย่อมอำนวยผลทำให้ผู้รักษาไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยมและทำให้จิตใจอยู่เป็นสุข โดยไม่ต้องพึ่งวัตถุสิ่งของอะไรมากมาย

๑. การรักษาอุโบสถศีลจะฝึกฝนจิตใจของตนอยู่เสมอ เพื่อให้เกิดความสุข ไม่ตกเป็นทาสแห่งวัตถุนิยมจะทำให้หลงมัวเมา เรื่องลาภ ยศ ตำแหน่ง โศกवासนา ก็เช่นกัน ทำให้เกิดความสุขทางใจได้ไม่น้อย สิ่งที่ทำให้เกิดความสุขทางกายแล้วส่งผลให้เกิดความสุขทางใจมีอยู่อีกมากมายหลายประการ^{๒๗} ยกตัวอย่าง การได้รับประทานอาหารที่เอร็ดอร่อยถูกใจ ถูกรสนิยม ได้ลิ้มรสอาหารที่

^{๒๕} ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๕๕/๔๔

^{๒๖} สัมภาษณ์ คุณสายหยุด มะลิสรี, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๒๗} สัมภาษณ์ คุณจัทร์ทรี หนูนาค, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

แปลกใหม่ ได้ตีพิมพ์เครื่องตีพิมพ์ที่ช่วยย้อมใจและเปลี่ยนแปลงอารมณ์ให้เกิดสุนทรียภาพ ได้แต่งกายด้วยชุดสวยๆ งามๆ ราคาแพง แบบสไตล์ยุคใหม่ที่กำลังอยู่ในความนิยมของสังคม

ปัจจุบัน ได้เป็นเจ้าของบ้านเรือนสวยหรูราคาค่านับล้าน เพียบพร้อมด้วยเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ โชคดีได้รับปูนบำเหน็จรางวัล หรือได้โชคลาภลอยมาศาลเป็นเงินนับแสนนับล้าน หน้าชั้นตาดานอย่างบอกไม่ถูก หรืออาจได้รับข่าวดีการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งที่สูงขึ้น ดังที่กล่าวมานี้ คงทำให้สุขใจได้ไม่น้อยทีเดียว เป็นความสุขที่ทุกคนพึงปรารถนาโดยทั่วกัน^{๒๘}

๒. การรักษาอุโบสถศีลทำให้ใจมีสุขโดยไม่อาศัยวัตถุ คือ ความสุขอันเกิดจากธรรมะ เป็นความสุขที่ไม่อิงอาศัยวัตถุ หรือสิ่งของมาอำนวยความสะดวกให้เกิดสุข เป็นความสุขภายในจิตใจของตนเอง เพราะมีหลักประพฤติปฏิบัติ เพื่อพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็ง มั่นคง ไม่หวั่นไหวไปตามอารมณ์ต่าง ๆ ภายนอก^{๒๙} ยังมีความสุขอีกชนิดหนึ่งเป็นความสุขที่ไม่อิงอาศัยเครื่องล่อใจ เป็นความสุขที่เกิดผลแก่ใจโดยตรง ไม่ต้องแอบอิงอาศัย สิ่งภายนอก และเป็นความสุขถาวรชนิดที่ผู้ได้รับจะดื่มด่ำซาบซ่านยากที่จะถ่ายถอนออกจากใจได้ นั่นก็คือ ความสุขอันเกิดขึ้นจากธรรมะ ตรงกับคำพระบาลีที่ว่า โลกามิส ปชเห สนติเปกฺโข แปลว่า ผู้มุ่งความสงบ (สุข) พึงละโลกามิสเสีย และพระบาลีที่ว่า นตฺถิสฺส ติปฺรสุข สุขอื่นยิ่งไปกว่า ความสงบสุขไม่มี

เพราะฉะนั้นศีล ๘ หรืออุโบสถศีล เป็นวัตรคือข้อปฏิบัติยกจิตให้สูงขึ้น ท่านจึงเรียกว่า ศีล ๘ หรืออุโบสถศีลว่า ศีลวัตร เมื่อศีล ๘ หรืออุโบสถศีลข้อใดข้อหนึ่งขาดไป ศีลก็ขาดหมด เพราะการสมาทานเป็นการสมาทานรวมที่เรียกว่า เอกัณฺธสมาทาน เมื่อศีลขาดก็ขาดด้วยกันหมดและเปิดทางให้กิเลสประเภทนิรวรณ คือกามฉันท ไหลเข้ามาสู่จิตได้ง่าย เพราะศีล ๘ ที่นอกเหนือจากศีล ๕ ทุกข้อมุ่งยกจิตให้สูงขึ้น และป้องกันกามฉันทที่เป็นสำคัญ จะได้เบากายเบาใจ มีเวลาในการทำสมาธิอบรมจิตของตนได้มากขึ้น อุโบสถศีลจึงมีผลมากกว่าศีล ๕

๔.๒.๔ ด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา)

การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำต้นให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยปัญญา การรักษาอุโบสถศีลทำให้มีความฉลาด มีสติปัญญา เบื้องต้นต้องหาผู้แนะนำสั่งสอนพอเป็นที่ปรึกษาเสียก่อน สิ่งแวดล้อมทางสังคมทั่วไปที่ดี ที่เกื้อกูล ซึ่งชักจูงและกระตุ้นให้เกิดปัญญาได้ การฟัง การสนทนา ปรีक्षा ซักถาม การอ่าน การค้นคว้า ตลอดจนการรู้จักเลือกใช้สื่อที่เป็นประโยชน์ เรียกว่าองค์ประกอบภายนอกที่ดี ดังนั้นผลของการรักษาอุโบสถศีล ทางด้านปัญญามีดังนี้

การรักษาอุโบสถศีลทำให้รู้จักทางแห่งความเจริญ คือ รู้ว่าอะไรเป็นเหตุ เป็นผลแห่งความเจริญรุ่งเรือง ผู้ที่มีความฉลาดสามารถนำมาเป็นบทเรียนสอนตนเองได้ เช่น เห็นคนที่ขยันทำการงาน ในหน้าที่อาชีพที่ตนมีอยู่ ไม่มีข้ออ้างใดๆ ทำงานด้วยความเต็มใจ ไม่คำนึงถึงความหนาว ความร้อน ทำจนเป็นนิสัยติดตัว หวังผลงานที่ตนทำลงไป เป็นรางวัลอันสูงค่าที่ตนจะพึงได้รับเป็น

^{๒๘} สัมภาษณ์ คุณนาวิ ม่วงศรีจันทร์, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๒๙} สัมภาษณ์ คุณจิตตาภา ศุภรักษ์, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

สำคัญ ก็ยอมได้ทรัพย์สินสมบัติที่ ตนต้องการ^{๓๐} แม้ในงานอื่นๆ ที่สูงขึ้นไป เช่น งานราชการ ยศถาบรรดาศักดิ์ รวมไปถึงการทำความเพียรเพื่อเผาผลาญกิเลสอันจะเป็นที่พึงแก่ตนด้วย ล้วนมีความขยันหมั่นเพียรเป็นเหตุเบื้องต้นทั้งสิ้น จึงจะได้รับประโยชน์ที่มุ่งหมายได้ในส่วนที่เป็นผลเมื่อเห็นคนอื่นที่อยู่ดีกินดีมีทรัพย์สินมากมายสมบูรณ์พูนสุขด้วยปัจจัย ๔ คือ เจริญด้วย ยศ ตำแหน่งหน้าที่ การงาน มีมิตรบริวารมากมาย ก็ทราบได้ทันทีว่า ผู้ที่ได้รับผลดีเช่นนี้ ที่นิยมเรียกกันว่า อิฏฐารมณ โลกธรรมฝ่ายเจริญ ซึ่งทุกคนปรารถนา ก็สืบเนื่องมาจากเหตุดี แต่เบื้องต้นเช่นกัน

การรักษาอุโบสถศีลทำให้รู้หนทางแห่งความเสื่อม คือ รู้ว่าอะไรเป็นเหตุ อะไรเป็นผล ในทางเสื่อม เรียกว่า อุปายโกศล อธิบายว่า สิ่งที่เป็นเหตุและผลแห่งความเสื่อม มีให้เห็นเพื่อศึกษา อย่างดาดำขึ้น ทั้งวัตถุและบุคคลเป็นอุทาหรณ์อยู่ทั่วไป เช่น คนเกียจคร้าน ซึ่งชอบอ้างว่า หนาวนัก ร้อนนัก เวลาเย็นแล้ว ยังเข้าอยู่ หิวนัก ทรายนัก ทราบได้ทันทีว่าผู้เช่นนี้ หากความเจริญไม่ได้เป็น การขุดหลุม ผิงตัวเองทั้งเป็น เหตุให้ได้รับความพินาศเสียหาย ดังพระพุทธศาสนสุภาษิตที่ ว่า ประโยชน์ทั้งหลาย ย่อมล่วงเลยคนผู้ทอดทิ้งการงานโดยอ้างว่า หนาวนัก ร้อนนัก เย็นนัก ในฝ่ายผล เมื่อเห็นบุคคลผู้สิ้นเนื้อประดาตัว พึ่งตนเองไม่ได้ อาศัยผู้อื่นเป็นอยู่ ดำรงชีวิตอย่างหมดความหมาย เหมือนตายทั้งเป็น ทำให้มองเห็นถึงเหตุ เช่น เผาผลาญทรัพย์สินด้วยการเล่นพนัน เป็นนักเลงดื่มสุรา เมากิเลสตัณหาหมักหมมในกามคุณ มีเพื่อนชั่วสนับสนุนส่งเสริม

การรักษาอุโบสถศีลทำให้รู้ในอุบาย คือ วิธีนำตนเข้าไปสู่ทางเจริญ รอดพ้นจากทาง เสื่อม เรียกว่า อุปายโกศล อธิบายว่า ตัวอย่างทั้งฝ่ายดีทั้งฝ่ายชั่ว ทั้งโดยเหตุโดยผล ตามที่แสดง มาแล้วนั้น มีปรากฏอยู่ให้เห็นเป็นประจักษ์อยู่ทั่วไป แต่ก็ยังมีคนเกียจคร้าน คนติดการพนันชนิดถอน ตัวออกไม่ได้ ก็เพราะขาดอุปายโกศล คือ ขาดวิธีที่จะนำตนเข้าไปสู่ความเจริญ รอดพ้นจากทางเสื่อม อันเป็นความฉลาดระดับที่ ๓ นั่นเอง ฉะนั้น ความฉลาดรอบรู้ในข้อนี้ จำต้องรู้เหตุแวดล้อมเป็นต้นว่า รู้เหตุ รู้ผล รู้จักตน รู้ จักประมาณ รู้จักกาลเวลา รู้จักประชุมชนหรือหมู่คนที่เกี่ยวข้องรู้จักบุคคลที่ เกี่ยวข้อง เมื่อมีความรู้เหตุแวดล้อมต่าง ๆ^{๓๑} ดังกล่าว จึงจะสามารถตัดสินใจได้ว่า จะควรเรียน หรือ ให้เรียน อะไรแค่ไหน ควรทำงานอะไร เมื่อเรียนและเมื่อกระทำไปแล้ว จะเกิดความสำเร็จและความ เจริญนี้แหละ คือ อุปายโกศล

๔.๓ ผลที่เกิดต่อครอบครัว

พุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้ ต.บางขแยง อ.เมือง จ.ปทุมธานี ได้นำคุณค่าของอุโบสถศีล ไปใช้ในการดำเนินชีวิตของตนครอบครัว และสังคม ตลอดเป็นพื้นฐานในการศึกษาปฏิบัติธรรมขั้นสูง ต่อไป จนก่อให้เกิดปัญญาขั้นปฏิเวธหรือวิมุตติ คือการหลุดพ้นจากอบายภูมิแน่นอน อันเป็นเป้าหมาย สูงสุดของอานิสงส์ที่ได้รับ จากการรักษาอุโบสถศีลมีความประพฤติเรียบร้อย ไม่เกิดความเดือนร้อนใจ เพราะมิได้กระทำความผิด ย่อมกำราบกิเลสทั้งหลายไว้ได้ เป็นที่รักเป็นที่พอใจของมนุษย์และเทวดา ทั้งหลาย ทรัพย์สินมั่นคงเพราะมีรายจ่ายน้อยลง กิตติศัพท์อันดีงามว่าเป็นผู้มีศีลฟุ้งขจรไป ย่อมมองอาจ แก่ล้ากลายเป็นคนเข้าสู่สังคม ประสบความสุขยิ่งกว่าได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ย่อมก้าวหน้าในกุศลธรรม

^{๓๐} สัมภาษณ์ คุณแม่พวงค์ บุญเกิด, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๓๑} สัมภาษณ์ คุณณัชชภักดิ์ สิริบุญอนุสรณ์, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

ชั้นสูงยิ่งขึ้น ทำให้อายุยืน เป็นผู้ไม่หลงตาย และเมื่อตายแล้วไปเกิดในสวรรค์ ย่อมเข้าถึงความเป็น
สหายของเทวดาทั้งหลายมนุษย์ผู้ปฏิบัติรักษาศีลในเพศฆราวาสเป็นเรื่องลำบาก เพราะอยู่ในเพศที่
ปฏิบัติได้ยากต้องประกอบการทำงานเป็นเรื่องลำบากที่จะมารักษาศีล ถึงรู้ว่าเป็นเรื่องที่ทำได้ง่าย ๆ หาก
พิจารณาการปฏิบัติตามแต่ละข้อของศีล จะเห็นว่ามีคุณค่ามาก ทั้งต่อส่วนตนครอบครัว และสังคม^{๓๒}
ดังนั้นการรักษาศีลย่อมที่จะได้อานิสงส์มาก ซึ่งผลของการรักษาศีลทางด้านครอบครัว
พอประมวลสรุปได้ ดังนี้ คือ

๑. เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น ทำให้ครอบครัวมีการพุดจาที่ติดต่อกัน การพุดจาเป็นเรื่องที่สำคัญ
มาก ถ้ามีวิธีพุดจาที่ดีปัญหาที่ไม่ใหญ่โต ขณะเดียวกันถ้าเราปล่อยให้ปัญหาใหญ่ ขึ้นเรื่อย ๆ เราก็จะ
พุดจាកันไม่ได้ เวลาเราพุดกัน สื่อสารกันทางลบ เราจะรู้สึกที่เราไม่มีค่า เมื่อรู้สึกเช่นนั้นความผูกพัน
จะลดลงวิธีที่จะสื่อสารที่ดีที่สุด คือ การบอกเจตจำนงตัวเองอย่างตรงไปตรงมา หรือบอกความ
ต้องการของเรา คือ เริ่มต้นจากตัวเรา ฉันทอยากให้ เค้าอยากให้ อยากให้เขาทำอะไรก็บอกอีกฝ่ายจะ
ไม่รู้สึกรว่าถูกลดคุณค่า ตรงกันข้ามจะรู้สึกที่ตนเองได้รับเกียรติ เพราะว่าเขาขอความช่วยเหลือ^{๓๓}

๒. การรักษาศีลทำให้เป็นคนพุดมีเหตุผล ถ้าเกิดความขัดแย้งสามารถที่จะพุด
ให้ดีขึ้นได้ คนเราจะต้องเอาชนะกันด้วยเหตุผล การมีเหตุผลทำให้ทุกคนต่างก็ชนะ แต่ครอบครัวเป็น
ความสัมพันธ์ที่ไม่ควรมีการเอาชนะ เพราะคนที่แพ้ก็รู้สึกว่ามันแพ้ ก็ไม่มีใครอยากแพ้และก่อเป็น
ความขุ่นข้องหมองใจต่อกัน ฉะนั้นเวลาที่ขัดแย้งกันอย่าเอาชนะด้วยเหตุผล พยายามพุดความรู้สึก
ตัวเองดีกว่า เวลาเราอยากขอความร่วมมือ หรืออยากได้อะไรสักอย่างในครอบครัว ก็บอกเจตจำนง
ตรงไปตรงมา อย่าพยายามเอาชนะด้วยเหตุผล เช่น การซื้อของ ก็ไม่ต้องไปเถียงกันว่าของแพง
ขณะที่อีกคนบอกว่าสวย แต่บอกไปตามตรงเลยว่า “พุดตรง ๆ เลยนะ ถ้าคุณไม่ถามผม ผมก็ไม่ว่า
อะไร แต่ถ้าคุณถามผมรู้สึกว่าคุณแพงเกินไปสำหรับ รายได้ที่เรามีอยู่” ฉะนั้น พอเราบอกว่าเป็น
ความรู้สึกของเรา อีกฝ่ายจะหาทางประนีประนอม การบอกด้วยความรู้สึกทำให้อีกฝ่ายรู้ถึงความ
เข้าใจที่ติดต่อกันจะดีกว่า^{๓๔}

๓. การรักษาศีลอุโบสถทำให้ยอมรับความเป็นตัวของตัวเองของทั้ง ๒ ฝ่าย เราต้องคิด
ง่ายๆ ว่า การที่เราเป็นครอบครัวกัน เราต้องมีสองส่วนคือ ในส่วนที่เราต้องมาปรับเข้าหากัน และใน
ส่วนที่เราต้องเป็นตัวของเราเอง ซึ่งอีกฝ่ายก็ควรคิดเหมือนกัน เราจะหวังว่าทุกสิ่งเป็นอย่างไรที่เรา
ต้องการไม่ได้ แต่ละคนก็คงไม่ สามารถเปลี่ยนชีวิตให้เป็นไปตามที่เราต้องการได้ ทุกคนต้องมีศักดิ์ศรี
มีความเป็นตัวของตัวเองตรงนี้สำคัญซึ่งเรามักจะลืม บางทีเราหวังดีเราอยากให้ทำอย่างนั้นทำอย่าง
นี้^{๓๕} เช่น ผู้หญิงถูกสอนมาอย่างหนึ่งในเรื่องการดูแลตัวเอง ว่าแต่งตัวแบบนี้ ใส่รองเท้าแบบนี้ เราก็มัก
นึกไปว่า สามีควรต้องเป็นอย่างนี้ด้วย แต่ปรากฏว่า คุณค่าของเขาอาจไม่ได้ให้ความสำคัญกับสิ่ง
เหล่านั้น ผู้ชายก็เหมือนกัน ส่วนใหญ่ผู้ชายถูกสอนมาเรื่องประโยชน์ใช้สอย เวลาซื้ออะไรต้องดูความ
คุ้มค่า แต่ผู้หญิงเรามองคุณค่าบางอย่างที่แตกต่างออกไป

^{๓๒} สัมภาษณ์ คุณจิตาภา ศุภรักษ์, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๓๓} สัมภาษณ์ คุณจรรยา เอมกริช, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๓๔} สัมภาษณ์ คุณฉลา ใจเอื้อ, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๓๕} สัมภาษณ์ คุณสมบัติ ใจเอื้อ, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

๔. การรักษาอุโบสถศีลทำให้สร้างกฎกติการยาทในครอบครัวที่ดีได้ การที่มีใครบอกรว่าครอบครัวไม่มีความขัดแย้งคงเป็นไปได้ คนสองคนอยู่ด้วยกัน ต้องมีความขัดแย้งกัน จะรักกันแค่ไหนก็ตาม แต่ประเด็นสำคัญ คือ เราแก้ไขความขัดแย้งได้ดีแค่ไหน ในทางปฏิบัติเราอาจต้องมีกฎเกณฑ์ หรืออาจจะเรียกว่า กฎกติการยาทของครอบครัว กติกาเหล่านี้มาจากประสบการณ์ที่ทั้งสองคนขัดแย้งกัน แล้วทั้งสองฝ่ายก็ค่อยๆหาทางออก บางทีอาจไม่ได้พูดกัน แต่เป็นสิ่งที่เรากดกลองกัน โดยไม่รู้ตัว หรือว่าเราจะตกลงกันโดยเรารู้ตัวก็ได้^{๓๖} เช่น เราจะไม่ทะเลาะกันต่อหน้าลูกเด็ดขาด เวลาทะเลาะกันเราไม่เอาเรื่องไปบอกญาติ เวลาเราโมโหกันเราจะไม่พูดกัน จนกว่าเราจะมาพูดกัน การมีกติกาพวกนี้ จะช่วยลดความขัดแย้ง แต่ละครอบครัวอาจจะมียกติกามากไม่เหมือนกันและต้องอยู่บนพื้นฐานที่ยืดหยุ่นกันได้ ไม่จำเป็นต้องตายตัว บางครั้งอาจจำเป็นต้องออกไปนอกกติกาบ้าง บางครั้งเราต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวช่วยให้ครอบครัวจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ได้ดีขึ้น การตั้งกติกาทุกครอบครัวต้องพึงสังวรไว้ว่าต้องมาจากประสบการณ์ จะให้แต่งงานไปแล้วตั้งกติกาจนเลยคงลำบาก แต่จะมาจากประสบการณ์แง่มุมต่าง ๆ ที่ผ่านมาในช่วงชีวิตของการครองคู่

๕. การรักษาอุโบสถศีลทำให้ครอบครัวเป็นสุข ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นในครอบครัวล้วนแล้วเป็นผลมาจากวิถีคิดและวิถีปฏิบัติของคน ๒ คน คือ สามีและภรรยา เมื่อถึงช่วงเวลาของการมีทายาท มาร่วมเป็นบุคคลที่ ๓ หรือ ๔ ของครอบครัว ถึงตอนนั้นทั้งสามีและภรรยายังจะต้องฝึกความคิดและกำลังใจกันยิ่งขึ้น ในการดูแลสมาชิก ใหม่ของครอบครัวให้เขาก้าวเดินเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ แม้สังคมปัจจุบันหลายอย่างเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว มีการแก่งแย่งแข่งขันกันสูง และค่านิยมในการดำรงชีวิต ก็แปรเปลี่ยนไปเน้นวัตถุกันมากขึ้น^{๓๗} ส่งผลกระทบและเขย่าเสถียรภาพของครอบครัวพอสมควร แต่เราเชื่อมั่นว่าหากทุกคนในครอบครัวดำรงความเป็นกัลยาณมิตรซึ่งกันและกัน และแผ่ขยายไปสู่ครอบครัวอื่น ชุมชนอื่น และสังคมอื่น คำว่า“ครอบครัวคือ รากฐานที่ มั่นคงของสังคม” คงเป็นเพียงคำขวัญที่บันทึกไว้บนแผ่นกระดาษเท่านั้น^{๓๘}

ผลทางด้านครอบครัวพอสรุปได้ว่า ผู้ที่มีศีลมีครอบครัวที่ดีได้ เป็นผู้ปฏิบัติไม่บกพร่องในสามีธรรม ๔ ประการ คือ

๑. บำรุงบิดามารดา มีความกตัญญูรู้คุณพ่อแม่ เลี้ยงดูปรนนิบัติท่านให้ได้รับความสุขสบาย ยามท่านไม่สบายก็คอยดูแลท่าน

๒. เลี้ยงดูบุตร รู้จักวิธีเลี้ยงลูกให้ลูกเป็นคนดี เป็นลูกแก้ว นำชื่อเสียงเกียรติภูมิมาสู่พ่อแม่ วงศ์ตระกูล สอนให้ลูกได้รู้จักความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ

๓. สงเคราะห์ภรรยา (สามี) สามีภรรยาจะต้องรู้จักวิธีปฏิบัติตัวต่อกัน มีความเกรงอกเกรงใจเคารพให้เกียรติกัน ไม่นอกใจกัน เป็นการสร้างสายสัมพันธ์ของคนในครอบครัวให้อบอุ่นแน่นแฟ้น ครอบครัวจะมีแต่ความร่มเย็นเพียงย่างเท้าเข้าบ้านก็มีความสุขใจ เข้าบ้านเหมือนขึ้นสวรรค์

^{๓๖} สัมภาษณ์ คุณภาวดี ใจเอื้อ, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๓๗} สัมภาษณ์ คุณกาญจนาพร เนาว์ประโคน, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๓๘} สัมภาษณ์ คุณรินทร์ สัมอ้น, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

๔.ทำงานไม่คั่งค้าง ต้องทำงานไม่คั่งค้าง เพราะครอบครัวก็ต้องมีค่าใช้จ่าย จะเลี้ยงพ่อแม่เลี้ยงแม่ เลี้ยงลูก เลี้ยงภรรยา ก็ต้องใช้สตางค์ทั้งนั้น เราจึงมีหน้าที่ก่อร่างสร้างตัวด้วยการทำงานไม่คั่งค้าง ต้องทำให้เสร็จ ทำให้สำเร็จ จะได้สร้างฐานะความเป็นปึกแผ่นแก่ตนเองและครอบครัวได้ปฏิบัติได้ครบ ๔ ข้อนี้ ครอบครัวนั้นจะมั่นคงมีความสุข

๔.๔ ผลที่เกิดต่อสังคม

การรักษาอุโบสถศีลย่อมมีผลต่อทางด้านสังคมเป็นอย่างมาก ผู้รักษาอุโบสถศีลส่วนใหญ่มองว่า การรักษาอุโบสถศีลนั้น เป็นการช่วยให้สังคมสงบสุขได้ เพราะการรักษาอุโบสถศีลนั้นงดเว้นจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ส่วนมากจึงมักถือศีลฐานให้บ้านเมืองสงบสุข ประเภทของอุโบสถศีลที่มีผลทางด้านสังคม อุโบสถศีล เป็นศีลเพื่อเสริมสร้างความ ดีงามของชีวิตและสังคมคือ หมายถึงวินัยของคฤหัสถ์ เป็นศีลสำหรับประชาชน มี ๒ ระดับ มีดังนี้

(๑) ธรรมชั้นศีล คือ ศีลในแง่ธรรม หมายถึง หลักความประพฤติระดับกายวาจาและอาชีวะที่นำมาแนะนำสั่งสอน โดยเน้นที่ปัจเจกชนเป็นสำคัญในขั้นนี้ มีความหมายไปถึง อธิศีลสิกขา ซึ่งหมายถึง การฝึกความประพฤติสุจริตทางกาย วาจา และอาชีวะ ได้แก่ รวมเอาองค์มรรค สัมมาวาจา สัมมากรรมันตะ และสัมมาอาชีวะ เข้ามาว่าโดยสาระก็คือ การดำรงตนด้วยดีในสังคัมรักษาระเบียบวินัย ปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบทางสังคมให้ถูกต้อง มีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ ดีงามเกื้อกูลประโยชน์ ช่วยรักษาและส่งเสริมสภาพแวดล้อม^{๓๙} ในทางสังคมอยู่ในภาวะเอื้ออำนวย สามารถดำเนินชีวิตที่ดีงาม ปฏิบัติตามธรรมของพระพุทธองค์ มีอธิศีลสิกขาเป็นเบื้องต้นคือ การประพฤติในด้านศีลให้ยิ่ง ตามพุทธพจน์ที่แสดงเรื่องศีล สำหรับคฤหัสถ์ผู้ครองเรือนที่แสดงถึงบทบาทของบุตรธิดาต่อบิดามารดา ดังนี้ “บุตรธิดาที่สามารถยังมารดาบิดาผู้ทุศีล ให้เป็นผู้ทรงศีล ผู้ไม่มีศรัทธาให้ตั้งมั่นในศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญาได้ การกระทำอย่างนั้น ชื่อว่า บุตรได้ตอบ^{๔๐} แทนคุณแก่มารดาบิดา”

(๒) วินัยที่เป็นศีล คือ ศีลในแง่ที่เป็นวินัย หมายถึง กฎระเบียบข้อบังคับที่กำหนดวางกันขึ้นเป็นบัญญัติทางสังคม เพื่อกำกับความประพฤติของบุคคล ตามความมุ่งหมายเฉพาะของหมู่ชนหรือชุมชนนั้น โดยมากมุ่งเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติตามธรรมให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น และผู้ฝ่าฝืน ต้องได้รับโทษตามความรับผิดชอบต่อชุมชนหรือ สังคมนั้นอีกชั้นหนึ่ง ต่างจากผลทางจิตเจตตามกฏธรรมชาติ นั่นคือวิธีฝึกคนให้มีศีล ซึ่งเป้าหมายของวินัยที่เป็นศีล ได้แก่ ศีลระดับสังคมสงฆ์ มีเป้าหมายที่สำคัญอยู่ ๑๐ ประการ คือ เพื่อความดีงามที่เป็นไปโดยความเห็นชอบร่วมกันของสงฆ์ ความผาสุกแห่งสงฆ์ กำราบคนหน้าด่าน ไม่รู้จักอภัย ความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงามปิดกั้นความเสื่อมเสีย ความทุกข์ ความเดือดร้อนที่จะมีในปัจจุบัน บำบัดความเสื่อมเสีย ความทุกข์ ความเดือดร้อนที่จะมีในภายหลัง

^{๓๙} สัมภาษณ์ คุณจิรพนธ์ หนูนาค, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๔๐} อก.ทุก. (ไทย) ๒๐/๓๔/๗๘

ความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของคนที่ยังไม่เลื่อมใส ความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของคนผู้เลื่อมใสแล้ว ความดำรงมั่นแห่งศีลธรรม และส่งเสริมความเป็นระเบียบเรียบร้อย สนับสนุนวินัยให้หนักแน่น^{๔๑}

ส่วนในอังคุตตรนิกาย ได้เพิ่มเข้ามาอีก ๒ ข้อ คือ เพื่อเอื้ออนุเคราะห์แก่คฤหัสถ์ทั้งหลาย และเพื่อตัดรอนฝักฝ่ายของภิกษุผู้มีความปรารถนาชั่วร้าย^{๔๒}

อุโบสถศีลสร้างความปลอดภัยแก่มนุษย์ อุโบสถศีลนั้นสร้างความปลอดภัยแก่มนุษย์ได้ดังที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ใน อภิสันทุสูตร อัฐกฺกนิบาต อังคุตตรนิกาย^{๔๓} มีใจความว่า

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกในศาสนาี้ ละปาณาติบาต เป็นผู้เว้นขาดจากปาณาติบาต ละอทินนาทาน เป็นผู้เว้นขาดจากอทินนาทาน ละกาเมสุ มิจฉาจาร เป็นผู้เว้นขาดจากกาเมสุมิฉาจาร ละมุสาวาท เป็นผู้เว้นขาดจากมุสาวาท ละสุราเมรยมัชชปมาทัฏฐาน เป็นผู้เว้นขาดจากสุราเมรยมัชชปมาทัฏฐาน ชื่อว่า เขาได้ให้ความไม่มีภัย ความไม่มีเวร และความไม่เบียดเบียน แก่สัตว์ทั้งหลาย หาประมาณมิได้ ตัวเขาเองมีส่วน (ได้รับ) ความไม่มีภัย ความไม่มีเวร และความไม่ถูกเบียดเบียนด้วย ทานทั้งหลาย เป็นมหาทาน รู้กันว่าเป็นเลิศ (กว่าทานทั้งหลาย) รู้กันมานาน รู้กันว่าเป็นวงศ์ (ของอริยะ) เป็นของเก่า อันสมณพราหมณ์ผู้เป็นวิญญูชนไม่คัดค้านไม่ลบล้าง

การบริโภคอาหารมือเดียว ทำให้ร่างกายสุขสบาย โรคภัยไข้เจ็บมีน้อย ร่างกายเบาสบายมีกำลัง และคล่องตัว การเว้นขาดจากการฟ้อนรำขับร้อง ประโคมดนตรีและดู การเล่นที่เป็นข้าศึกแก่กุศล เว้นขาดจากการตัดทรงตกแต่งร่างกายด้วยดอกไม้ของหอมเครื่องประพินพิวอันเป็นลักษณะแห่งการแต่งตัว การเว้นขาดจากที่นอนสูงใหญ่ สองข้อสุดท้ายเป็นการละกิเลส ราคะมานะ ที่แข่งกันมี แข่งกันประดับโอ้อวด ปัญหาการแย่งชิงแข่งขันก็ไม่เกิดขึ้น จึงทำให้ไม่มีภัยไม่มีเวร ไม่เบียดเบียนกัน อนึ่งแม้บุคคลผู้อำนวยความสะดวก และให้การสนับสนุนผู้ รักษาศีล ด้วยการให้อาหารเป็นต้น ก็ย่อมได้ผล ได้อานิสงส์ ได้ความรุ่งเรือง และความเจริญแผ่ไพศาลมากเช่นเดียวกัน^{๔๔}

ผู้วิจัยเห็นว่าในหมู่ชนใดมีผู้รักษาอุโบสถศีล ย่อมทำให้หมู่ชนนั้นเมืองนั้นอยู่ร่มเย็นเป็นสุข ไม่มีการเอาไรต์เอาเปรียบกัน ไม่แก่งแย่งชิงดีซึ่งกันและกัน เพราะอุโบสถศีลเป็นไปเพื่อทำให้หลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง ทำให้คนที่เข้ารักษาอุโบสถศีลเปลี่ยนแปลงตัวเองเพราะเล็งเห็นว่า มีประโยชน์มากมายมหาศาล เช่นพุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้ ต.บางขแยง อ.เมือง จ.ปทุมธานี ที่รักษาอุโบสถศีล ทำให้หมู่บ้านอยู่ร่มเย็นเป็นสุขมากขึ้น ปัญหาทางครอบครัวก็ไม่มี ปัญหาทางสังคมก็ไม่มี^{๔๕} ดังนั้นอุโบสถศีลจึงมีผลดีต่อสังคมอย่างมาก การเข้าจำอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนั้น ผู้เข้าจำไม่ว่าจะเป็นกษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร เทวดา มนุษย์ทั้งหลาย ย่อมได้รับประโยชน์สุขตลอดกาล

^{๔๑} อัง.ทสก. (ไทย) ๒๔/๓๑/๗๔.

^{๔๒} อัง.ทก. (ไทย) ๒๐/๔๓๖/๑๒๓.

^{๔๓} อัง.อฎฐก. (ไทย) ๒๓/๓๔/๒๕๕-๓๐๑.

^{๔๔} ที.สี. (ไทย) ๙/๑๐/๔.

^{๔๕} สัมภาษณ์ คุณทวี บุญมี, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

ทั้งชาตินี้และชาติหน้า เหมือนกันเท่าเทียมกันไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ หรือสถานะที่แตกต่างกันของสัตว์โดยมีที่เจตนาเป็นที่ตั้ง

๔.๕ ผลที่เกิดต่อเศรษฐกิจ

เมื่อพุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้ ต.บางขแยง อ.เมือง จ.ปทุมธานี รู้จักการรักษาอุโบสถศีลแล้ว นำเอาไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันก็จะทำให้เรารู้จักคำว่าพอเพียงไม่ใช่สิ่งของที่ฟุ่มเฟือยเกินไป ดังนั้นเมื่อเรารู้ว่าการรักษาอุโบสถศีลทำให้เรารู้จักพอเพียง ผลก็ทำให้เรารู้จักการพอเพียงที่จะใช้จ่ายสิ่งของ พออธิบายได้ดังนี้

ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้อง มีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอนและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี^{๔๖}

แนวปฏิบัติในการนำอุโบสถศีลมาประยุกต์ใช้ในด้านเศรษฐกิจระดับครอบครัว มีดังนี้

(๑) มีจริยธรรมแบบเศรษฐกิจพอเพียง เช่น มีความขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์สุจริต มีสติปัญญา เมตตา กรุณา เป็นต้น

(๒) แสวงหาความรู้และอบรมสมาชิกในครอบครัวให้มีความรู้มีคุณธรรม

(๓) มีวินัยในการใช้จ่าย รู้จักเก็บ รู้จักใช้

(๔) เคารพกฎกติกาทางสังคม

(๕) มีความสำนึกและรับผิดชอบต่อส่วนรวม

แนวทางการปฏิบัติระดับครอบครัวดังกล่าวนี้ เป็นลักษณะแบบองค์รวมต้องประกอบกับไปด้วยความพอประมาณ มีเหตุผลที่และมีภูมิคุ้มกันที่ดี^{๔๗}

การรักษาอุโบสถศีลเป็นการสร้างเสริมและสนับสนุนให้คนในหมู่บ้านมีความรับผิดชอบ ต่อศีลธรรมทางเศรษฐกิจ ด้วยการหลีกเลี่ยงห่างไกลจากอบายมุข

อบายมุข คือ ช่องทางแห่งความเสื่อมซึ่งเป็นเหตุให้เสียทรัพย์^{๔๘} ฉะนั้นถ้าบุคคลห่างไกลจากอบายมุข ชื่อว่าเป็นผู้มีส่วนในการรับผิดชอบต่อศีลธรรมทางเศรษฐกิจ ดังพระพุทธองค์ตรัสแสดงไว้ในสังคาลสูตร^{๔๙}ว่า

^{๔๖} สัมภาษณ์ คุณอารยา ฉัตรเมือง, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๔๗} สัมภาษณ์ คุณสมศรี ฉัตรเมือง, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๔๘} พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑๕๐.

^{๔๙} ตูรายลະເອີຍດໃນ ທີ່. ປາ. (ไทย) ๑๑/๒๕๐/๒๐๓-๒๐๕.

(๑) การหมกมุ่นในการเสพของมีนเมา คือสุราเมรัยอันเป็นเหตุแห่งความประมาท มีโทษ ๖ ประการนี้ คือ ๑.เสียทรัพย์ทันตาเห็น ๒.ก่อการทะเลาะวิวาท ๓.เป็นบ่อเกิดแห่งโรค ๔.เป็นเหตุให้เสียชื่อเสียง ๕.เป็นเหตุให้ไม่รู้จักกาย ๖.เป็นเหตุทอนกำลังปัญญา

(๒) การหมกมุ่นในการเที่ยวไปตามตรอกซอกซอย ในเวลากลางคืนมีโทษ ๖ ประการนี้ คือ ๑.ชื่อว่าไม่คุ้มครองไม่รักษาตน ๒.ชื่อว่าไม่คุ้มครองไม่รักษาบุตรภรรยา ๓.ชื่อว่าไม่คุ้มครองไม่รักษาทรัพย์สมบัติ ๔.เป็นที่สงสัยของคนอื่นด้วยเหตุต่าง ๆ ๕.มักถูกใส่ร้ายด้วยเรื่องไม่เป็นจริง ๖.ทำให้เกิดความลำบากมากหลายอย่าง

(๓) การเที่ยวดูมหรสพ มีโทษ ๖ ประการ ๑.มีการรำที่โหด (ไปที่นั่น) ๒.มีการขับร้องที่โหด (ไปที่นั่น) ๓. มีการประโคมที่โหด (ไปที่นั่น) ๔. มีเสภาที่โหด (ไปที่นั่น) ๕.มีการบรรเลงที่โหด (ไปที่นั่น) ๖.มีเถิดเทิงที่โหด (ไปที่นั่น)

(๔) การหมกมุ่นในการเล่นการพนัน อันเป็นเหตุแห่งความประมาท มีโทษ ๖ ประการนี้ คือ ๑. ผู้ชนะยอมก่อเวร ๒. ผู้แพื่อยอมเสียตายทรัพย์ที่เสียไป ๓. เสียทรัพย์ทันตาเห็น ๔. ถ้อยคำที่เป็นพยานในศาล ก็เชื่อถือไม่ได้ ๕. ถูกมิตรอำมาตย์ดูหมิ่น ๖. ไม่มีใครประสงค์จะแต่งงานด้วยเพราะเห็นว่าชายผู้นี้เป็นนักเลงการพนัน ไม่สามารถจะเลี้ยงดูภรรยาได้

(๕) การหมกมุ่นในการคบคนชั่วเป็นมิตรมีโทษ ๖ ประการนี้ คือ ๑.เขามีนักเลงการพนันเป็นมิตรสหาย ๒.เขามีนักเลงเจ้าชู้เป็นมิตรสหาย ๓.เขามีนักเลงเหล่าเป็นมิตรสหาย ๔.เขามีคนหลอกลวงเป็นมิตรสหาย ๕.เขามีคนโกงเป็นมิตรสหาย ๖.เขามีโจรเป็นมิตรสหาย

(๖) การหมกมุ่นในความเกียจคร้านมีโทษ ๖ ประการนี้ คือ ๑.มักอ้างว่า “หนาวเกินไป” แล้วไม่ทำงาน ๒.มักอ้างว่า “ร้อนเกินไป” แล้วไม่ทำงาน ๓.มักอ้างว่า “เวลายื่นเกินไป” แล้วไม่ทำงาน ๔.มักอ้างว่า “เวลายังเข้าเกินไป” แล้วไม่ทำงาน ๕.มักอ้างว่า “หิวเกินไป” แล้วไม่ทำงาน ๖.มักอ้างว่า “กระหายเกินไป” แล้วไม่ทำงาน^{๕๐}

ฉะนั้น จะเห็นได้ว่าทุกชีวิตเป็นสิ่งที่มีความสูงส่งไม่ควรที่จะให้เสื่อมเสียไปกับสิ่งที่หาสาระไม่ได้ การได้เกิดมาเป็นมนุษย์ถือว่าเป็นลาภอันประเสริฐสุด ควรที่จะแสวงหาสิ่งที่ดีงามเข้ามาพอกพูนให้ชีวิตมีความสุขมีสาระ และเป็นแก่นสารถึงที่สุดมุ่งสอนให้รู้จักการควบคุมดูแล ในการใช้จ่ายที่เกิดประโยชน์ว่าส่วนใดไว้เลี้ยงตนเอง เลี้ยงครอบครัว และเป็นสาธารณะประโยชน์แก่ส่วนรวม ทั้งยังต้องพิจารณาในการเสพ ในการบริโภคใช้สอยทรัพย์สินเงินทองในแต่ละครั้ง^{๕๑} โดยรู้จักมีความอดทนหาทรัพย์สิน ไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย หรือท้อใจ รู้จักวิธีแสวงหาทรัพย์โดยชอบธรรม รู้จักรักษาทรัพย์ที่หามาได้นั้น รู้จักสันโดษใช้จ่ายพอดีแก่ฐานะของตน จึงจะมีความสุขเพราะการใช้จ่ายทรัพย์และประกอบด้วย พลธรรม ๕ อย่าง คือ ศรัทธาพละ วิริยพละ สติพละ สมาธิพละ และปัญญาพละ เพื่อความสำเร็จในการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจตามหลักพระพุทธศาสนา^{๕๒}

^{๕๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๕๓/๒๐๕.

^{๕๑} สัมภาษณ์ คุณพะเยาว์ พุ่มใหญ่, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

^{๕๒} สัมภาษณ์ คุณนาวิ ม่วงศรีจันทร์, (ชาวบ้านวัดตลาดใต้), ๑ มกราคม ๒๕๖๑.

๔.๖ สรุปท้ายบท

จากการศึกษาวิเคราะห์ผลของการรักษาอุโบสถศีล ที่นำไปพัฒนาคุณภาพชีวิต ในปัจจุบันพบว่าการรักษาอุโบสถศีลทำให้เรามีสุขภาพทางกายที่แข็งแรง เมื่อมารักษาอุโบสถศีลจะมีการเดินจงกรมเป็นการเดินโดยมีสติกำกับถือได้ว่าเป็นการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับผู้ที่มารักษาอุโบสถศีล เมื่อมาถืออุโบสถศีล ต้องงดอาหารยามวิการทำให้สุขภาพดีไม่อ้วน บางครั้งอาจจะรับประทานอาหารมังสวิรัตหรืออาหารเจอีกด้วย แล้วทั้งยังทำให้ครอบครัวของเรามีความสุขเพราะอุโบสถศีลเป็นไปเพื่อการกำจัดกิเลสขาม เพราะมีการสำรวมกาย วาจา ใจ อยู่ในกรอบของอุโบสถศีลทั้ง ๘ ประการ ถ้าสังคมเราสามารถรักษาอุโบสถศีลได้ทั้งหมดย่อมที่จะเป็นประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง และเศรษฐกิจ คนก็จะไม่มีความโลภไม่เอาเปรียบซึ่งกันและกัน และผู้คนก็จะไม่หลงอยู่ในอบายมุขทั้งปวง ดังนั้นการรักษาอุโบสถศีลจึงมีอานิสงส์ ๓ ประการคือ สีเลนะ สุขะติง ยันติ (ศีล เป็นปัจจัยให้มีความสุข) สีเลนะ โภคะสัมปะทา (ศีลเป็นปัจจัยให้มีโภคสมบัติ) สีเลนะ นิพพุตังยันติ (ศีล เป็นปัจจัยให้เข้าถึงพระนิพพาน) ตัสมา สัลลัง วิโสธะเย (เพราะฉะนั้น พึงทำจิตให้สะอาดหมดจดด้วยศีลตลอดกาลทุกเมื่อเถิด) และในปัจจุบันนี้การรักษาอุโบสถศีลยังได้ประโยชน์สุข ๓ ประการ คือ ๑. ทัศนคติที่มีกตประโยชน์ ประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์ในโลกนี้ และความสุขในโลกนี้ คือความสุขในปัจจุบันคือ ตัดความกังวลวุ่นวายในภารกิจงานเสียได้ เปิดโอกาสให้ตนได้ชำระกาย วาจา ใจ ให้สะอาดหมดจด เพิ่มพูนบุญกุศลให้แก่ตน ลด ละ เลิก กิเลสในตนให้เบาบาง ได้รับความบันเทิงใจว่าตนได้ทำความดี และได้รับยกย่องจากคนทั่วไป ๒. สัมปรายิกตตประโยชน์ ประโยชน์เบื้องหน้า ประโยชน์ในโลกหน้า และความสุขในโลกหน้า คือความสุขในโลกสวรรค์ ๓. ปรมัตตประโยชน์ ประโยชน์สูงสุด คือพระนิพพาน และความสุขอันสูงสุด คือความสุขอันเกิดแต่ะนิพพาน ปรมัตตประโยชน์ คือการดับทุกข์โดยไม่มีเหลือ ถือว่าเป็นประโยชน์อันสูงสุดในพระพุทธศาสนา เป็นเป้าหมายสุดท้ายของการพัฒนาตน ผู้รักษาอุโบสถศีลแม้ไม่อาจที่จะบรรลุได้ในชาตินี้ แต่หากหมั่นประกอบความดี ฝึกฝนอบรมตนตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา อย่างไม่ย่อท้อ ย่อมสามารถที่จะบรรลุประโยชน์สูงสุดนี้ได้

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาอุโบสถศีลในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า อุโบสถศีลมีและเกิดขึ้นมาก่อนพุทธกาล คือเกิดขึ้นกับพระโพธิสัตว์ ผู้บำเพ็ญบารมีกระทำความดีต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุสัมโพธิญาณเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต และฆราวาสผู้ครองเรือนปฏิบัติรักษาให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก

การรักษาอุโบสถศีลยังสามารถแบ่งตามระยะเวลาที่เข้าจำได้เป็น ๓ ประเภท คือ (๑) ปกติอุโบสถ คืออุโบสถที่รักษาในวันที่กำหนดไว้ตามปกติตลอดวันหนึ่งคืนหนึ่ง ในวันขึ้นหรือแรม ๘ ค่ำ ๑๔ ค่ำ หรือ ๑๕ ค่ำ (๒) ปฎิชาครอุโบสถ หมายถึงวันที่รักษาอุโบสถศีลที่พิเศษขึ้นไปอีกกว่าปกติ คือรักษา ๓ วัน เรียกว่าวันรับ วันรักษาและวันส่ง (๓) ปาฏิหาริย์อุโบสถ คืออุโบสถที่ฟังนำไป คือให้เป็นไปตรงตามกำหนดเป็นประจำในแต่ละปี หมายความว่าในแต่ละปีมีช่วงเวลาที่กำหนดไว้เฉพาะที่จะรักษา เช่น รักษาตลอด ๓ เดือน ในกาลเข้าพรรษา ถ้าไม่อาจรักษาได้ตลอด ๓ เดือน ก็ให้รักษา ๑ เดือน หรือครึ่งเดือนในเขตการแสวงหากฐินของพระภิกษุ

อุโบสถยังแบ่งประเภทของผู้รักษาอุโบสถได้ ๓ ประเภท คือ (๑) โคपालอุโบสถ คืออุโบสถศีลของบุคคลผู้รักษาเหมือนคนรับจ้างเลี้ยงโค สักแต่ว่าสมาทานศีลแล้วทนคอยรักษาไม่ให้อาตมาเพียงให้พ้นวันหนึ่งคืนหนึ่งเท่านั้น ไม่ใส่ใจฝึกฝนอบรมตนในการบำเพ็ญกุศลให้ยิ่ง ๆ ขึ้น (๒) นิคคณูอุโบสถ เป็นการรักษาอุโบสถของพวกนอกศาสนาคือพวกนิครนถ์ ที่ถืออุโบสถแบบตั้งเจตนางดเว้นมีเขตจำกัด เลือกรักษาไม่งดเว้นทั้งหมด (๓) อริยอุโบสถศีลได้แก่อุโบสถที่อุบาสก อุบาสิกา รักษาอย่างประเสริฐ เมื่อสมาทานแล้วตั้งใจชำระจิตของตนให้สะอาดปราศจากกิเลสเครื่องเศร้าหมอง มีการเจริญสมถและวิปัสสนากัมมัฏฐาน ระลึกถึงอนุสติ ๖ คือ พุธานุสติ ฌมานุสติ สังฆานุสติ สีลานุสติ จาคานุสติ และเทวตานุสติ อยู่เสมอ

การศึกษาวิธีการรักษาอุโบสถศีล พุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้ ต.บางขแยง อ.เมือง จ.ปทุมธานี พบว่าส่วนใหญ่ยังขาด ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาอุโบสถศีลที่ยังไม่ชัดเจน ไม่ทราบถึงการรักษาอุโบสถศีลให้พิเศษยิ่งขึ้น นั่นว่ามีอย่างไร ปัจจุบันนี้อุบาสกอุบาสิกา นิยมรักษาอุโบสถศีล ในวันพระช่วงเข้าพรรษาเพียงเดือนละ ๔ ครั้งในวันพระคือในวันแรม ๘ ค่ำ แรม ๑๔ ค่ำ หรือ ๑๕ ค่ำ ขึ้น ๘ ค่ำ และขึ้น ๑๕ ค่ำ พอออกพรรษาแล้วผู้มารักษาศีลอุโบสถก็ลดน้อยลง

วิธีการรักษาอุโบสถศีล ส่วนใหญ่ไปสมาทานขอศีลกับพระที่วัด เพราะที่วัดสะดวกกว่า การรักษาอุโบสถปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ทางวัดกำหนดไว้ โดยเริ่มจากในตอนเช้าชำระร่างกายให้สะอาด แต่งกายด้วยชุดขาว หรือชุดสุภาพ นำภัตตาหารมาร่วมทำบุญที่วัด ทำวัตรสวดมนต์ประกาศวันอุโบสถ สมาทานอุโบสถศีล รับศีล ๘ มารักษา เมื่อถึงเวลาที่ทางวัดกำหนดก็จะร่วมกันปฏิบัติธรรม

นั่งสมาธิ เดินจงกรม ฟังเทศน์ฟังธรรม และสวดมนต์ท้าวตรีเข้า-เย็น ซึ่งวิธีดังกล่าวนี้นิยมปฏิบัติกัน
อย่างแพร่หลายในสังคมปัจจุบัน การรักษาอุโบสถศีลนั้นไม่เคร่งครัดในการสำรวมระวังกาย วาจา ใจ
ไม่ได้ถือฐานะจิตตั้งความปรารถนาในการรักษาเพื่อวัตถุประสงค์อันยิ่งใหญ่

การวิเคราะห์การรักษาอุโบสถศีลของพุทธศาสนิกชน วัดตลาดใต้ ต.บางขแมง อ.เมือง
จ.ปทุมธานี ที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต พบว่าส่วนใหญ่เป็นปัญหาด้านสุขภาพของผู้ปฏิบัติเองที่แก
ตัวลงทำให้ ปวดขาปวดเข่า ยืน เดิน นั่ง นอนไม่สะดวก สถานที่วัดไม่เอื้ออำนวย ไม่สะดวกสัปปายะ
ผลทางด้านต่าง ๆ ของผู้ที่มีรักษาอุโบสถศีล มีความปรารถนาให้ตัวเองมีสุขภาพแข็งแรง มีจิตใจเบิก
บานได้ผลานิสงส์ มีการสะสมบุญ เมื่อตายไปขอให้ไปสู่สุคติโลกสวรรค์ หากต้องเกิดอีกขอให้เกิดเป็น
มนุษย์พบพระพุทธศาสนาและได้เกิดทันศาสนาพระศรีอริยเมตไตรย และขอให้ครอบครัวประสบแต่
ความสุขความเจริญ ลูกหลานว่านอนสอนง่าย ไม่ถูกคนอื่นเบียดเบียน กิจการงานเจริญก้าวหน้ามั่นคง
ร่ำรวย และสุดท้ายขอให้บ้านเมืองสงบสุข อันเป็นความปรารถนาทางโลกียะมากกว่าโลกุตระ

เมื่อประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในอุโบสถศีลโดยครบถ้วนสมบูรณ์ดีแล้ว ก็ย่อมจะทำให้เรามี
จิตที่ดีสามารถปฏิบัติสมาธิได้ อย่างแน่วแน่ไม่คลอนแคลนหวั่นไหว เมื่อสามารถปฏิบัติสมาธิได้ด้วยศีล
ที่บริบูรณ์ ทำให้เห็นผลประโยชน์ คือ ทำให้จิตผ่องคลาย การทำงานในด้านต่าง ๆ ก็มีประสิทธิภาพ
และยังเป็นสิ่งที่บรรเทาโรคและรักษาโรคได้

การรักษาอุโบสถศีลทำให้เรามีสุขภาพทางกายที่แข็งแรง ทั้งยังทำให้ครอบครัวของเรามี
ความสุข ยังได้ประโยชน์และสุข ๓ ประการ คือ

๑. ทัศนคติมีกตประโยชน์ ประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์ในโลกนี้ และความสุขในโลก
นี้ คือความสุขในปัจจุบัน คือ ตัดความกังวลลุ่มวายในการกิจการงานเสียได้ เปิดโอกาสให้ตนได้ชำระ
กาย วาจา ใจ ให้สะอาดหมดจด เพิ่มพูน บุญกุศลให้แก่ตน ลด ละ เลิก กิเลสในตนให้เบาบาง ได้รับความ
ความบันเทิงใจ ว่าตนได้ทำความดี และได้รับยกย่องจากคนทั่วไป

๒. สัมปรายกตประโยชน์ ประโยชน์เบื้องหน้า ประโยชน์ในโลกหน้าและมีความสุขใน
โลกหน้า คือความสุขในโลกสวรรค์

๓. ปรมัตถประโยชน์ ประโยชน์สูงสุด คือพระนิพพาน และความสุขอันสูงสุด คือ
ความสุขอันเกิดแต่ในนิพพาน ปรมัตถประโยชน์ คือการดับทุกข์โดยไม่เหลือ ถือเป็นประโยชน์อันสูงสุดใน
พระพุทธศาสนา เป็นเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน ผู้รักษาอุโบสถศีลแม้ไม่อาจที่จะ
บรรลุได้ในชาตินี้ หากหมั่นประกอบความดีฝึกฝนอบรมตนตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา ไปเรื่อยๆ ย่อม
สามารถที่จะบรรลุประโยชน์สูงสุดได้

การรักษาอุโบสถศีลย่อมมีผลทางด้านสังคมเป็นอย่างมาก ผู้รักษาอุโบสถศีลส่วนใหญ่
มองว่า การรักษาอุโบสถศีลนั้น เป็นการช่วยให้สังคมสงบสุขได้ เพราะการรักษาอุโบสถศีลนั้นงดเว้น
จากการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ส่วนมากจึงมักถือฐานะให้บ้านเมืองสงบสุข ประเภทของอุโบสถศีลที่
มีผลทางด้านสังคม อุโบสถศีล เป็นศีลเพื่อเสริมสร้างความดีงามของชีวิตและสังคมอันสงฆ์ของการ
รักษาอุโบสถศีล เป็นเรื่องเฉพาะตัวบุคคล หมายความว่า ใครรักษาศีลได้ ครอบบริบูรณ์ ผู้นั้นย่อมได้รับ
อานิสงส์ดังกล่าว ซึ่งเกิดผลเฉพาะตัวแก่ผู้ปฏิบัติ แต่ถ้าบุคคลหมู่คณะใดเมืองใด ประเทศใด พร้อมใจ
กันระมัดระวังมิให้การรักษาศีลขาดตกบกพร่อง อานิสงส์ย่อมเกิดขึ้นครอบคลุมทั้งแผ่นดิน เมืองนั้น

ประเทศนั้น จะมีแต่ความอุดมสมบูรณ์ ประชาชนอยู่ดีกินดี การที่เข้ามารักษาศิลอุโบสถก็มีความปรารถนาให้ตัวเองมีสุขภาพแข็งแรง ได้ฟันทุกซี่ มีดวงตาเห็นธรรม มีจิตใจเบิกบาน ตายไปขอให้ไปสู่สุคติโลกสวรรค์ หากต้องเกิดอีกขอได้เกิดเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนา และขอให้เกิดในยุคพระศรีอริยเมตไตรย และขอให้ครอบครัวประสบแต่ความสุขความเจริญ ลูกหลานว่านอนสอนง่ายไม่ถูกคนอื่นเบียดเบียน กิจการงานเจริญก้าวหน้ามั่นคง ร่ำรวย และสุดท้ายขอให้บ้านเมืองสงบสุขและอุโบสถศีลยังเป็นข้อปฏิบัติเบื้องต้น สำหรับการพัฒนากาย วาจาและจิตใจ ให้เรียบร้อยและประณีตยิ่งขึ้นไป

พุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้ ได้นำหลักอุโบสถศีลไปปฏิบัติ แล้ว มีผลดีต่อสังคมโดยส่วนรวมนับตั้งแต่สิกขาบทที่ ๑-๘ ทำให้เป็นผู้ไม่มีเวร ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ทำร้ายกัน บ้านเมืองย่อมอยู่เป็นสุข เพราะผู้มีศีลย่อมมีความเมตตากรุณาต่อกัน ไม่เกิดการลักเล็กขโมยน้อยสิ่งของของกัน เพราะในชุมชนมีแต่ผู้ประกอบสัมมาอาชีวะ คือเลี้ยงชีวิตแต่ในทางที่ชอบไม่มีการคดโกงมองเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตนเอง เป็นผู้ไม่ประพฤติผิดประเพณีผิดลูกผิดเมียใคร เพราะตั้งอยู่ในศีลธรรมอันดีงามของสังคม ไม่ก่อความวุ่นวายในสังคมเพราะเหตุแห่งการมักมากในกาม เป็นคนประพฤติปฏิบัติธรรมได้ ไม่กล่าวถ้อยคำโกหกมุสา พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด และพูดเพ้อเจ้อไร้สาระ เป็นผู้มีความสะอาด พูดคำสุภาพอ่อนโยน ไม่ส่อเสียดให้ร้ายผู้อื่นและพูดจา มีสารประโยชน์ ไม่เป็นผู้ดื่มสุราและยาเสพติดทำให้โทษทุกชนิด อันเป็นเหตุทำให้เกิดความประมาทหิวเมา จนก่อการทะเลาะวิวาท เพราะขาดสติสัมปชัญญะ ไม่ประมาทเลินเล่อ มีสติเต็มที่ไม่พินเพื่อน รู้จักการยั้งคิด ไม่ทำลายชีวิตและทรัพย์สินให้หมดสิ้นไปกับของมีนเมา

ผู้มีศีลมีคุณธรรมไม่หมกมุ่นอยู่กับเรื่องการบริโภคที่ฟุ้งเฟ้อ ทำให้สิ้นเปลืองทรัพย์สินไปกับการกินมากไป ผู้รักษาศีลจึงไม่ต้องกังวลกับเรื่องอาหารการกิน ทำให้เสียโอกาสในการประพฤติปฏิบัติ ทำให้ผู้ปฏิบัติมีความสำรวมระวังต่อสิ่งเร้า อันเป็นเหตุให้เกิดความกำหนัดยินดีในกามารมณ์ เป็นการเพิ่มคุณค่าให้แก่ชีวิตตน ทำให้ชีวิตมีความสุขที่แท้จริง ไม่ต้องเพิ่มตัณหาราคะอันก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา ทำให้งดเว้นการนั่งนอนบนที่นอนที่สูงใหญ่หรูหราเกินประมาณ ไม่ติดในที่นั่งนอนอันวิจิตรงดงาม ต้องตกเป็นทาสของตัณหาความทะยานอยากอีก

เพราะฉะนั้นผลของการรักษาศีลอุโบสถศีลของชาวพุทธศาสนิกชนวัดตลาดใต้ เห็นว่าการรักษาศีลอุโบสถศีลก่อให้เกิดผลดีทั้งต่อตนเองและต่อส่วนรวม ทำให้สุขภาพชีวิตเป็นไปในทางที่ดีมากยิ่งขึ้น การที่รักษาศีลอุโบสถศีลเพียงชั่ววันหนึ่งคืนหนึ่ง พร้อมน้อมระลึกว่า แม้เราจะรักษาศีลอุโบสถศีลจนตลอดชีวิตอย่างพระอรหันต์ไม่ได้ ก็ขอดำเนินรอยตามท่านด้วยการรักษาศีลอุโบสถศีลอันมีองค์ ๘ ประการนี้ ชั่ววันหนึ่งคืนหนึ่ง เพียงเท่านั้น พระพุทธองค์ตรัสว่า การรักษาศีลอุโบสถศีลของผู้นั้นย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก แม้พระราชาผู้ทรงเป็นใหญ่ใน ๑๖ แคว้น ยังไม่ถึงเสียอยู่ที่ ๑๖ ของอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ เพราะศีลนั้นทำให้เกิดในสวรรค์

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องการรักษาศีลอุโบสถศีลที่นำไปพัฒนาคุณภาพชีวิต ทำให้มองเห็นปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อเป็นการแก้ไขปรับปรุงต่อการปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน ผู้วิจัย มีข้อเสนอแนะดังนี้

๑. สถาบันสงฆ์ ควรให้การส่งเสริมในการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจ ในการรักษาศิลปะอุโบสถให้แก่ชาวพุทธ ด้วยการจัดกิจกรรมในวันพระ และวันสำคัญทางพุทธศาสนาให้มากขึ้นเพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้นำไปปฏิบัติเป็นชีวิตประจำวัน จนไปสู่การปฏิบัติในทางธรรม

๒. สถาบันการศึกษาควรจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการถืออุโบสถศีลไว้ในหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง เพื่อให้นักเรียนเยาวชนได้เรียนรู้ในหลักคำสอนของพุทธศาสนา ว่ายังมีหลักปฏิบัติที่เป็นทางเลือกในการขัดเกลาจิตใจตน เพื่อการเป็นอยู่อย่างสุขสงบ

๓. สถาบันครอบครัว ควรมีการปลูกฝังหลัก คำสอนทางพุทธศาสนาที่ถูกต้องให้แก่บุตรหลาน ในข้อปฏิบัติที่เกี่ยวกับเรื่องประเพณีการรักษาอุโบสถศีล มีการงดบริโภคอาหารในตอนบ่ายและค่ำ เป็นการฝึกตนให้คุ้นเคยกับชีวิตที่อดอยาก เมื่อประสบกับความขัดสนจริง ๆ จะได้ไม่ลำบากเรื่องการบริโภค ให้ความสำคัญต่อการรักษาคุณค่าทางจิตใจ เพื่อให้เกิดการสำรวมตนไม่ฟุ้งเพื่อรู้จักการประหยัด และเป็นการฝึกให้เป็นคนที่มีจิตใจที่เข้มแข็งอดทน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาบาลี – ไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

_____. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมการศาสนา. ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม ๒. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๒๖.

กองวิชาการ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์. อุโบสถศิลป์ฉบับมหาจุฬาลงกรณ. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ์, ๒๕๐๔.

ชมรมธรรมทาน วัดพระพุทธบาท สระบุรี. ความมหัศจรรย์แห่งอุโบสถศิลปะธรรมจากพระไตรปิฎก กรุงเทพมหานคร: ศิลป์สยามและบรรจุกิจภัณฑ์การพิมพ์, ๒๕๔๕.

ชนิด อยู่โพธิ์. อานิสงส์อุโบสถศิลป์. กรุงเทพมหานคร: ศิวพรการพิมพ์, ๒๕๓๗.

ปัญญา ใช้บางยาง. คัมภีร์อุโบสถศิลป์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรม.

ประณีต ก้องสมุทร. ศิลปะเป็นอารมณ์อันประเสริฐ. กรุงเทพมหานคร: บริษัท วี. อินเตอร์ พรีนซ์จำกัด, ๒๕๔๙.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙, ราชบัณฑิต). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดศัพท์วิเคราะห์. กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง, ๒๕๕๐.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). เล่าเรื่องให้โยมฟัง. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาส อินทปัญโญ). บวชทำไม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พระภัทรมุนี (เสวี ธมฺมเวที). พระธรรมเทศนาอาหุเนยาทิภกถา. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๓๐.

พระมหาทองมั่น สุทฺถจิตโต. ศิลปะเป็นอารมณ์อันประเสริฐ. กรุงเทพมหานคร: บุญศิริการพิมพ์, ๒๕๕๑.

พระมหาสมปอง มุทิโต. **คัมภีร์อภิธานวรรณนา**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง จำกัด, ๒๕๔๗.

พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตถาโณ). **นิเทศธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: อีรพงษ์การพิมพ์, ๒๕๓๗.

พระวิสุทธิสังวรเถร. **มรดกธรรมเล่ม ๔๙ พระโพธิญาณเถร (หลวงปู่ชา สุภทฺโท) ธรรมบรรยายชุด “เข้าวัดทำไม”**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอ็น.พี.สกรีนพรินต์ติ้ง จำกัด, ๒๕๔๘.

พุทธทาส อินทปัญโญ. **บวชทำไม**. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ. ๒๕๔๓.

พันตรี ประยุทธ์ หลงสมบุญ. **คู่มือเบญจศีลเบญจธรรมและอุโบสถศีลฉบับธรรมเจดีย์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลี้ยงเซียง, ม.ปป.

พันเอก(พิเศษ) สฤกษ์ สิริติเดช. **ความมหัศจรรย์แห่งอุโบสถศีล สารธรรมจากพระไตรปิฎก**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศิลป์สยามและบรรจุกิจการพิมพ์, ๒๕๔๕.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: บริษัทอักษรเจริญทัศน์ จำกัด, ๒๕๓๙.

สฤกษ์ สิริติเดช. **ความมหัศจรรย์แห่งอุโบสถศีล สารธรรมจากพระไตรปิฎก**. กรุงเทพมหานคร: พรศิวกการพิมพ์, ๒๕๓๕.

สำลี รักสุทธี. **ศีล สุตยอดวินัยของศาสนาพุทธ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา, ๒๕๔๓.

(๒) วิทยานิพนธ์ :

พระมหาชัยณรงค์ วรณชโย(เทศสาย). “ศีลในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระมหาถวิล เตชคำ. “อุบาสกในพระไตรปิฎก”. **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต**. (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

พระมหาบุญเกียรติ วรธมโม (พลเยี่ยม). “การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมที่เกื้อหนุนต่อการรักษาอุโบสถศีล ของอุบาสกอุบาสิกาในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

พระมหาสุวรรณ เคลือบสุวรรณ. “การศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติ ที่มีต่อการไปวัดในวันพระของพุทธศาสนิกชน กับการไปโบสถ์ในวันอาทิตย์”. **ปริญญาอักษรศาสตร์มหาบัณฑิต**. สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ: มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๐.

พระอุบล กตปุณโย. “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.

สร้อยทอง จตุพร. “วิเคราะห์การรักษากุโบสถศีลของพระโพธิสัตว์ ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อประยุกต์ใช้กับสังคมไทยในปัจจุบัน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

ภาคผนวก ก

คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง ศึกษาวิเคราะห์ผลการรักษาอุโบสถศีลของพุทธศาสนิกชน วัดตลาดใต้ จังหวัดปทุมธานี ที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

๑. ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

- ๑.๑ ชื่อ – นามสกุล.....เพศ.....อายุ.....ปี
 ๑.๒ ที่อยู่ปัจจุบัน.....
 ๑.๓ การศึกษา.....
 ๑.๔ อาชีพ.....
 ๑.๕ วันที่เก็บข้อมูล.....

๒. แบบสอบถาม

ตอนที่ ๑ ทักษะเกี่ยวกับการรักษาศีลในพระพุทธศาสนา

- ๑.๑ อะไรคือมูลเหตุหรือแรงจูงใจที่ทำให้ท่านรักษาศีลอุโบสถ

.....

- ๑.๒ อะไรคือเป้าหมายสูงสุดของท่านในการรักษาศีลอุโบสถ

.....

- ๑.๓ พระสงฆ์มีส่วนในการให้ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการรักษาอุโบสถศีลแก่ท่านอย่างไร

.....

ตอนที่ ๒ วิธีการและการปฏิบัติในการรักษาอุโบสถศีลของพุทธศาสนิกชน วัดตลาดใต้ จังหวัดปทุมธานี

- ๒.๑ ท่านมีความพึงพอใจในวิธีการปฏิบัติในการรักษาศีลอุโบสถอย่างไร

.....

- ๒.๒ ท่านมีปัญหาหรืออุปสรรคอะไรบ้างขณะรักษาศีลอุโบสถศีล

.....

ตอนที่ ๓ ผลที่จะได้รับจากการรักษาอุโบสถศีลของพุทธศาสนิกชน วัดตลาดใต้ จังหวัดปทุมธานี

- ๓.๑ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ตนเอง

.....

- ๓.๒ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ครอบครัว

.....

- ๓.๓ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่สังคมส่วนรวมมีอะไรบ้าง

.....

.....
.....

๓.๔ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่เศรษฐกิจมีอะไรบ้าง

.....
.....

ตอนที่ ๔ ข้อเสนอแนะในการรักษาอุปสงค์ของท่านมีอะไรบ้าง

.....
.....
.....
.....

พระมหาธีรศักดิ์ อธิปุลโย (เที่ยงธรรม) ผู้สัมภาษณ์

ภาคผนวก ข

ภาพการสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ คุณประจวบ พุ่มแสง ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณศกฤกษ์ ศุภรักษ์ ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณสายหยุด มะลิศรี ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณวัชรီ เอมกริช ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณจัทร์ทรี หนูนาด ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณสังวรีย์ บรรจบสุข ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณปิภพ สุขบิน ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณจิตาภา ศุภรักษ์ ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณสุชาดา ศรีสุคนธ์ ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณจรรยา เอ็มกริช ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณถวิล ใจเอื้อ ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณเฉลา ใจเอื้อ ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณฉัพ พุ่มแสง ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณภาวดี ใจเอื้อ ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณกาญจนาพร เนาว์ประโคน ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณสมบัติ ใจเอื้อ ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณรินทร์ สัมอั้น ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณรวิง เกษกลิ่นหอม ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณจิรพนธ์ หนูนาค ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณทวี บุญมี ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณอารยา ฉัตรเมือง ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณสมศรี ฉัตรเมือง ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณพะเยาว์ พุ่มใหญ่ ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณนาวี ม่วงศรีจันทร์ ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณชอบ กลิ่นประชา ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณวัลลา ปรีดางกรู ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณรัตนนนท์ หิริญอนุสรณ์ ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณแม่พยงค์ บุญเกิด ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณวันทนา สีทอง ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณณัชรภักสรณ์ หิรัญอนุสรณ์ ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณอรัญญา หิรัญอนุสรณ์ ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณชิตษณูพงศ์ หิรัญอนุสรณ์ ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณสมศักดิ์ สีทอง ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณศุภรดา หิรัญอนุสรณ์ ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณสุภมิตตา นาพิขเจริญ ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณพอง โตสิงห์ ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณสำราญ พานทอง ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณกันดา พุ่มเกต ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณวิมล ชมภูรัตน์ ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

สัมภาษณ์ คุณวิเชียร เพ็ชรรัตน์ ชาวบ้านวัดตลาดใต้ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๑

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	: พระมหาธีระศักดิ์ อธิบุญโญ (เทียงธรรม)
ว/ด/ป เกิด	: วันที่ ๒๖ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๐๖
สถานที่เกิด	: บ้านกร่าง ต.ในเมือง อ.เมือง จ.พิษณุโลก
การศึกษา	
พ.ศ.๒๕๔๓	: สอบไล่ได้นักธรรมเอก จากสำนักเรียนคณะจังหวัดนครสวรรค์
พ.ศ.๒๕๕๓	: สอบไล่ได้เปรียญธรรม ๖ ประโยค จากสำนักเรียนคณะจังหวัดปทุมธานี
พ.ศ.๒๕๕๔	: จบการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ป.บส.) รุ่น ๗ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม
พ.ศ.๒๕๕๙	: จบการศึกษาหลักสูตร ปริญญาตรี พธ.บ. (พระพุทธศาสนา) หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม
พ.ศ.๒๕๖๑	: ปริญญาโท พธ.ม. (พระพุทธศาสนา) หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม
ประสบการณ์การทำงาน	: เจ้าอาวาสวัดตลาดใต้ จ.ปทุมธานี พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ครูสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม - แผนกบาลี
ผลงานทางวิชาการ	: -
อุปสมบท	: วันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๐
สังกัด	: วัดตลาดใต้ ๖ หมู่ ๓ ต.บางชะแยง อ.เมือง จ.ปทุมธานี
หน้าที่	: เจ้าอาวาสวัดราษฎร์
ปีที่เข้าศึกษา	: พ.ศ. ๒๕๕๙
ปีที่สำเร็จการศึกษา	: พ.ศ. ๒๕๖๑
ที่อยู่ปัจจุบัน	: วัดตลาดใต้ ๖ หมู่ ๓ ต.บางชะแยง อ.เมือง จ.ปทุมธานี
เบอร์โทรศัพท์	: ๐๙๒ - ๘๐๙๔๒๖๗